

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет бізнес-технологій та економіки
 (повне найменування інституту, факультету)

Кафедра бізнесу та управління
 (повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проекту (роботи)

магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему Дослідження імовірності банкрутства
суб'єкта господарювання

Виконав: студент(ка) 2 курсу, групи БТЕ-1314-м

Спеціальності 046. Бізнесменство та
 (код і найменування спеціальності) торгівля

Освітня програма (спеціалізація)

Економіка підприємства
Амницької С.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник Котенева С.О.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Амницько О.Т.

(прізвище та ініціали)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
 (повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет бізнес-технологій та економіки
 Кафедра бізнесу та управління
 Ступінь вищої освіти магістр
 Спеціальність 076 Підприємництва та торгівлі
 (код і найменування)
 Освітня програма (спеціалізація) Економіка підприємства
 (назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри В. М. У.
Шапаренко А. М.
 « _____ » грудня 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Винищук Станіслав Олександрович
 (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проєкту (роботи) Дослідження ймовірності банкрутства
суб'єкта господарювання

2. Керівник проєкту (роботи) Ломачева Т. О., д. е. н., проф.
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Затверджені наказом закладу вищої освіти від « 01 » лютого 2025 року № 452

4. Строк подання студентом проєкту (роботи) 10 грудня 2025 року

5. Вихідні дані до проєкту (роботи) нормативно-правові акти,
наукові джерела, статистична звітність
П. П. Т. Б. К., Компаніон

6. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретичні основи дослідження ймовірності
банкрутства підприємства. Дослідження
ймовірності банкрутства П. П., Т. Б. К., Компаніон. Методи
введення П. П., Т. Б. К., Компаніон з кризового стану.

7. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

8. Консультанти розділів проєкту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
Розділ 1	Стомуєва Т.О., професор		
Розділ 2	Стомуєва Т.О., професор		
Розділ 3	Стомуєва Т.О., професор		

7. Дата видачі завдання « 04 » вересня 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

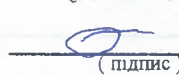
№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітки
1.	Підготування завдання	09.09.2025	
2.	Вирішення наукових дискусій	23.09.2025	
3.	Виконання 1 розділу	15.10.2025	
4.	Виконання 2 розділу	07.11.2025	
5.	Виконання 3 розділу	28.11.2025	
6.	Перевірка на шалат	02.12.2025	
7.	Формою контроль і подання роботи на кафедру	10.12.2025	

Студент(ка)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 139 с., 15 таб., 44 рис., 56 джерел.

Об'єкт дослідження - інвестиційна діяльність промислового підприємства ПП «ПБК «КОМПАНЬОН».

Предмет дослідження - управління інвестиційною діяльністю підприємства, а саме ПП «ПБК «КОМПАНЬОН».

Мета роботи - дослідити та аналізувати інвестиційне забезпечення та управління інвестиціями ПП «ПБК «КОМПАНЬОН».

Завдання дослідження - дослідити сучасний стан, передумови виникнення та наслідки банкрутства підприємства ПП «ПБК «КОМПАНЬОН» за останні роки та проаналізувати характер, напрямки і темпи діяльності підприємства, а також надати належні висновки та пропозиції щодо удосконалення попередження банкрутства.

У першій розкривається сутність та передумови виникнення та наслідки банкрутства. В ній подано економічна сутність методика виявлення ознак банкрутства на підприємстві та функції управління, а також інформаційно-правова база попередження банкрутства.

У другій частині представлена методологія розрахунку головних показників оцінки вірогідності банкрутства підприємства: дана оцінка фінансового-господарської діяльності показники фінансового стану підприємства; рентабельність; платоспроможність; ефективність використання ресурсів підприємства; фінансова стійкість.

Третя частина містить висновки зі зроблених розрахунків, а також запропоновані шляхи виведення з кризового стану.

Методи дослідження - метод аналізу, розрахунково-аналітичний метод, економіко-математичні методи.

ДОСЛІДЖЕННЯ, ЙМОВІРНІСТЬ БАНКРУТСТВА, КРИЗОВИЙ СТАН, САНАЦІЙНІ ЗАХОДИ, ОЗНАКИ БАНКРУТСТВА

ЗМІСТ	
ВСТУП.....	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	
1.1 Сутність, передумови виникнення та наслідки банкрутства.....	10
1.2 Методика виявлення ознак банкрутства на підприємстві.....	22
1.3 Санація, як інструмент попередження банкрутства.....	40
Висновки до 1 розділу	50
2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ПБК «КОМПАНЬОН»	
2.1 Загальна економічна характеристика ПП «ПБК «КОМПАНЬОН»	52
2.2 Оцінка фінансового-господарської діяльності ПП «ПБК КОМПАНЬОН».....	60
2.3 Аналіз ризику банкрутства ПП «ПБК «КОМПАНЬОН».....	
Висновки до 2 розділу	84
3 ШЛЯХИ ВИВЕДЕННЯ ПП «ПБК «КОМПАНЬОН» З КРИЗОВОГО СТАНУ	
3.1 Обґрунтування заходів виведення підприємства з кризового стану	102
3.2 Санаційні заходи ПП «ПБК «Компаньон»	115
Висновки до 3 розділу	127
ВИСНОВКИ.....	129
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	134

В сучасних ринкових умовах відчутними стали такі економічні явища як нерентабельність та неплатоспроможність підприємств. В період формування і становлення ринкових відносин без банкрутства не обходиться. Воно поширене не лише в країнах, що розвиваються, а й у державах з розвинутими ринковими відносинами. Кількість підприємств, що знаходяться на межі банкрутства, в економіці України зростає і тенденції банкрутства поширюються не лише на окремих суб'єктів господарювання, а й на цілі галузі економіки.

Кількість підприємств-банкрутів в 2016-2021 роках щорічно зростала, причому перше найбільш активне зростання їх кількості відбулося в 2016 році (на 2892 підприємства), в 2017 році їх чисельність збільшилася ще на 3109 підприємств. Проте в наступному 2018 році кількість банкрутств скоротилася на 2454 випадки. В наступні роки банкрутство відмітилось деяким стрибком вниз, а потім знову зросло, що пояснюється відсутністю стабільної політики, світовою кризою, нестачею інвестиційних надходжень та неспроможністю вести антикризову політику. Згідно з даними статистики, протягом 2020 року порушено 14642 справ про банкрутство підприємств різної форми власності, тоді як у 2019 році ця кількість складала 15642 справ, тобто відбулось деяке зменшення [1].

Станом на кінець 2021 року загальна кількість підприємств, які перебували у процедурах банкрутства, становить 17178, що на 2536 більше, ніж у 2020 році, та на 1536 – ніж у 2019 році. Із 502 припинених у 2021 році справ про банкрутство підприємств лише 9 суб'єктів господарювання використали механізм санації з метою відновлення платоспроможності боржника, 452 підприємства було ліквідовано. Загалом за 2016-2021 роки кількість підприємств, що збанкрутували, зросла на 4878 одиниць.

Отже, проблема збитковості та банкрутства і надалі залишається надзвичайно актуальною. За таких умов, питання визначення ймовірності банкрутства підприємства стоїть особливо гостро, адже достовірна і своєчасна ідентифікація негативних факторів впливу на фінансово-господарську діяльність

підприємства дозволяє сформувавши відповідну фінансову політику та розробляти заходи, направлені на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, підвищити платоспроможність, забезпечити конкурентоспроможність підприємства у довгостроковому періоді, а головне, попередити ризик банкрутства підприємства.

Питанню визначення ймовірності банкрутства підприємств приділяється значна увага з боку вітчизняних та зарубіжних науковців. Розробкою методик і критеріїв прогнозування банкрутства займалися такі провідні вчені як Е. Альтман, У. Бівер, Р. Ліс, Г. Спрінгейт, Дж. Таффлер, Г. Тішоу, Терещенко О. О., Білоконь Т.М. та ін. Однак, як зарубіжні так і вітчизняні методики мають певні недоліки, що ускладнює їх застосування на підприємствах України.

На даному етапі розвитку економіки України деякі підприємства не в змозі ефективно вести свій бізнес, що в більшості випадках призводить до банкрутства підприємств. Більшість керівників вважають непотрібним робити моніторинг фінансового стану, визначати ймовірність настання банкрутства, робити прогнози та дотримуватись стратегічних і тактичних цілей, але це є помилкове рішення. Тільки якщо на підприємстві, не має значення середній це чи великий бізнес, буде проводитись комплексна оцінка його стану, постійний моніторинг показників діяльності та не буде мати місце нехтування щодо визначення ймовірності настання банкрутства, тоді бізнес буде ефективним і підприємство не опиниться в кризовому стані.

Однак не зважаючи на створену теоретичну базу, недостатньо розроблені питання послідовності оцінки фінансового стану та безпосередньо самого процесу дослідження ймовірності настання банкрутства на підприємстві. Необхідність розроблення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо дослідження ймовірності банкрутства на підприємстві зумовили актуальність теми роботи, мети й завдань, що спрямовані на її досягнення.

Метою роботи є дослідження теоретичних основ визначення ймовірності банкрутства на підприємстві, розроблення практичних рекомендацій з удосконалення цього процесу, дослідження ймовірності банкрутства ПП «ЛБК

«Компаньон» та запропонування шляхів виведення підприємства з кризового стану.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення завдань, які мають наукове і практичне значення:

- провести аналіз підходів до визначення банкрутства на підприємстві;
- систематизувати та удосконалити процес дослідження ймовірності банкрутства;
- дослідити інститут банкрутства в Україні;
- провести аналіз ПП «ПБК «Компаньон» та дослідити ймовірність його банкрутства;
- розробити заходи для виведення підприємства з кризового стану.

Об'єктом дослідження є ПП «ПБК «КОМПАЊОН».

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади і практичні аспекти дослідження ймовірності банкрутства підприємства.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є теоретичні розробки зарубіжних та вітчизняних вчених з проблем дослідження ймовірності банкрутства підприємства. У процесі дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний – для конкретизації визначень економічних категорій, теоретичних узагальнень і формулювання висновків; статистико-економічний та порівняльного аналізу для дослідження особливостей і тенденцій інституту банкрутства в Україні; графічний – для зображення динаміки змін досліджуваних показників; алгебраїчний – для розрахунку показників; системно-цільовий для обґрунтування запропонованих заходів для виведення підприємства з кризового стану.

Інформаційною базою досліджень є законодавчі та нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність інституту банкрутства, офіційні дані Державної служби статистики України, статистична звітність ПП «ПБК «Компаньон», Інтернет-ресурси, результати авторських досліджень. Обробка інформації, одержаної під час дослідження, проводилася за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Наукова новизна одержаних результатів магістерської роботи полягає в узагальненні науково-методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо процесу дослідження ймовірності банкрутства на підприємстві.

Результати дослідження, що містять наукову новизну і виносяться на захист, полягають в удосконаленні теоретичних підходів до дослідження ймовірності банкрутства на підприємстві, що визначається блок-схемою процесу дослідження ймовірності банкрутства на підприємстві.

Практичне значення одержаних результатів полягає в удосконаленні процесу дослідження ймовірності банкрутства на підприємстві, через збільшення його структурованості, логічності та послідовності. Основні наукові положення можна використовувати у практичній діяльності підприємств, котрі не хочуть опинитися на порозі банкрутства, або у діяльності таких підприємств, які вже опинився в кризовому стані.

До результатів, які мають найбільше значення належать такі: удосконалення теоретичних підходів до дослідження ймовірності банкрутства на підприємстві; проведення глибокого аналізу ПП «ПБК «Компаньон» та дослідження ймовірності банкрутства на підприємстві за допомогою дискримінантного аналізу; розробка ефективних пропозицій для виведення підприємства з кризового стану.

Структура та обсяг роботи: робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, передумови виникнення та наслідки банкрутства

В ринковій економіці господарюючі суб'єкти орієнтуються на ціни, платоспроможну можливість, конкуренцію та інші ринкові механізми. Але будь-яке підприємство може опинитися в кризовому стані, при котрому на ньому порушується нормальний режим праці і виникають безліч форс мажорних обставин, все це потребує невідкладного втручання. Тому, коли на підприємстві є факт поступового розбалансування та повної втрати дієздатності внутрішнього механізму саморегуляції господарської системи, то таке підприємство переходить у стан кризи.

Термін «криза» походить від грецького слова «crisis», яке означає «вирок з якого-небудь питання або рішення в сумнівній ситуації» [2].

На практиці з кризою, як правило, ідентифікується загроза неплатоспроможності та банкрутства підприємства, діяльність його в неприбутковій зоні або відсутність у фірми потенціалу для успішного функціонування [3].

Існують багато визначень кризового стану підприємства, серед них можна виділити визначення Салиги С.Я. та Онисько С.М. Під кризовим станом господарюючого суб'єкта розуміється такий його стан, при якому господарюючий суб'єкт нездатний здійснювати фінансове забезпечення своєї господарської діяльності [4]. Кризовий стан підприємства – це такий його стан, коли воно неспроможне здійснювати фінансове забезпечення своєї господарської діяльності [5].

Існують чотири фази кризи, котрі відрізняються змістом, наслідками і необхідними заходами для їхнього усунення.

Перша фаза – зниження рентабельності й обсягів прибутку. Наслідком цього є погіршення фінансового становища підприємства, скорочення джерел і

резервів розвитку. Вирішення проблеми може лежати як у сфері стратегічного управління, так і тактичного.

Друга фаза — збитковість виробництва. Наслідком служить зменшення резервних фондів підприємства. Вирішення проблеми у сфері стратегічного управління і реалізується, як правило, через реструктуризацію підприємства.

Третя фаза — виснаження або відсутність резервних фондів. На погашення збитків підприємство направляє частину оборотних коштів і тим самим переходить у режим скороченого відтворення. Реструктуризація вже не може бути використана для вирішення проблеми, тому що відсутні засоби на її проведення. Потрібні оперативні заходи для стабілізації фінансового становища підприємства і вишукування засобів на проведення реструктуризації. У випадку невжиття таких заходів або їхньої невдачі криза переходить у четверту фазу.

Четверта фаза — неплатоспроможність. Підприємство досягло того критичного порогу, коли немає засобів профінансувати навіть скорочене відтворення і (або) платити за попередніми зобов'язаннями. Виникає погроза зупинки виробництва і (або) банкрутства. Необхідні екстрені заходи для відновлення платоспроможності підприємства і підтримки виробничого процесу [6].

Тобто, для третьої і четвертої фаз характерні нестандартні, екстремальні умови функціонування підприємства, котрі вимагають від керівництва впровадження термінових змушених заходів. Ключовим моментом тут є настання або наближення неплатоспроможності та банкрутства.

До моменту виникнення кризи економічна система досягає вершини можливого розвитку. Система вичерпує свій продуктивний потенціал або вступає в конфлікти з існуючим господарським механізмом, відносинами власності. Має місце моральне старіння концептуальних засад ведення бізнесу — матеріально-технічних, ринкових, соціальних.

Більшість підприємств стикаються з фінансовою кризою. Під фінансовою кризою розуміють фазу розбалансованої діяльності підприємства, загрозу

неплатоспроможності та банкрутства, відсутність потенціалу для успішного функціонування підприємства [5].

Фінансова криза відноситься до основних і найнебезпечніших. У промислово розвинутих державах існують ефективні заходи підтримки крупних підприємств банків, що потрапили в скрутне фінансове становище. Як правило, криза викликана браком ліквідних коштів, перш за все грошових. У цьому випадку вона може бути подолана за допомогою кредитів для поповнення оборотних коштів [7].

Виділяють такі види кризи:

- стратегічна криза (коли на підприємстві зруйновано виробничий потенціал та бракує довгострокових факторів успіху);
- криза прибутковості (перманентні збитки "з'їдають" власний капітал, і це призводить до незадовільної структури балансу);
- криза ліквідності (коли підприємство неплатоспроможне або існує реальна загроза втрати платоспроможності) [5].

Звісно ж, між цими видами кризи існують тісні причинно-наслідкові зв'язки, тобто стратегічна криза, в свою чергу, спричинює кризу прибутковості, яка, потім призводить до неліквідності підприємства.

Ідентифікація фази фінансової кризи є необхідною передумовою правильної реакції на неї. Характерними ознаками і фазами кризи є періодичний та все триваліший дефіцит грошових коштів підприємства для виконання ним своїх зобов'язань та фінансування своєї поточної діяльності. Зовнішнім проявом такого станова є виникнення ситуації неплатоспроможності, яка характеризується затримкою у часі здійснення поточних платежів (порушення терміну сплати у зв'язку з недостатністю грошей на розрахунковому рахунку), сплатою економічних санкцій (штрафів, пені) за несвоєчасну сплату, появою простроченої кредиторської заборгованості та непогашених кредитів і позик.

Характерними ознаками фінансової кризи підприємства є скорочення попиту на його продукцію і, як наслідок, зниження обсягів виробництва; зростання заборгованості постачальників, держбюджету та банкам; затримки з

виплатою заробітної плати працівникам. Кількість таких підприємств в Україні неухильно зростає.

Науковці і практики серед причин фінансової неспроможності підприємств і організацій, які призвели до падіння валового внутрішнього продукту, інших основних макроекономічних показників, називають і недооцінку такої ринкової категорії як банкрутство [8].

Саме поняття банкрутства органічно притаманне сучасним ринковим відносинам. Воно характеризує неспроможність підприємства (організації) задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів, робіт, послуг, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди.

Інститут неспроможності об'єктивно виконує функцію інструменту структурної перебудови економіки, за допомогою якого здійснюється поліпшення якості підприємницького масиву, оздоровлюється канали циркуляції фінансових потоків та відбуваються прогресивні макроекономічні зрушення. Але в Україні ця функція реалізується не на всі 100% [9].

В законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» під банкрутством розуміється визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [10].

До сьогодні поняття неспроможності, банкрутства та інші терміни, які застосовуються у межах відповідного законодавства, не отримали єдиного тлумачення та наповнюються різним юридичним значенням. Так, у США під банкрутством розуміють процедури реорганізації та ліквідації, у Румунії — лише ліквідацію підприємців та юридичних осіб. Законодавство про банкрутство Австралії передбачає ліквідацію майна фізичних осіб, однак ця процедура не застосовується до юридичних осіб. На початку ХХ ст. в Голландії неспроможність означала неможливість задовольнити вимоги кредиторів, у Франції визнання боржника неспроможним могло відбуватися і при фактичній платоспроможності, а в Італії — при тимчасовій неплатоспроможності. Згідно з

шведським законодавством, банкрутством є примусова, за рішенням суду, ліквідація неспроможного боржника [11].

Банкрутство – це один із ключових елементів ринкової економіки й інститут розвинутої системи громадського та торгівельного права. Це механізм, який дає можливість уникнути катастрофи та вигідно розпорядитися коштами [12].

Поняття «боржник» і «банкрут» дещо схожі між собою. Боржник – суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати [10].

Для боржника визнання себе банкрутом є можливістю припинення невиконаних зобов'язань, а також можливістю вигідної реалізації своїх активів в рахунок погашення боргових зобов'язань [13].

Суб'єкт банкрутства (банкрут) – боржник, неспроможність якого виконати свої грошові зобов'язання встановлена господарським судом. Суб'єктами банкрутства не можуть бути відокремлені структурні підрозділи юридичної особи (філії, представництва, відділення тощо), а також фізичні особи - підприємці за грошовими зобов'язаннями, що виникли безпосередньо у фізичної особи на підставах, не пов'язаних із здійсненням такою особою підприємницької діяльності [14; 15].

Причини економічної неспроможності і банкрутства можна розділити на три групи: об'єктивні, суб'єктивні і загальні.

До об'єктивних причин банкрутства, не залежних від волі і дій окремих людей, компаній і урядів, відносяться стихійні лиха, інші несприятливі природні явища, а також такі закономірності економічного розвитку, як циклічність і кризи.

До суб'єктивних слід віднести помилкові дії керівництва та персоналу підприємства, що виходять з неправильної оцінки ситуації.

Під загальними причинами банкрутства слід розуміти ті з них, які діють у відношенні всіх суб'єктів підприємницької діяльності в ринковій економіці, котрі обумовлені самою природою ринку, його стихійністю і ризиком підприємництва.

Виділяють зовнішні і внутрішні по відношенню підприємства фактори, що впливають на його діяльність [16]. Зовнішні фактори є найбільш небезпечними у зв'язку з тим, що можливості здійснення впливу на них мінімальні, а наслідки їх реалізації можуть бути руйнівними. До основних з них відносять:

- економічні (темпи інфляції, ставки податків і банківських кредитів, курси валют, рівень доходів населення та ін.);
- політичні, зумовлені діями та намірами центральної та місцевої влади, їх ставленням до різних секторів економіки, регіонам країни та формами власності, наявністю різних груп впливу в органах державного і господарського управління;
- ринкові (тенденції зміни демографічної ситуації, життєві цикли виробів, рівень конкуренції тощо);
- технологічні, зумовлені впливом на економіку науково-технологічного прогресу;
- соціокультурні, що охоплюють такі явища і процеси, як домінуючі в суспільстві звичаї і традиції, ставлення людей до роботи і рівнем добробуту, рівень освіти населення, ставлення до приватного бізнесу і можливості самостійної підприємницької діяльності;
- міжнародні, пов'язані з глобалізацією економіки, діяльністю транснаціональних компаній, економічних і військово-політичних об'єднань.

Внутрішні фактори ризику настання банкрутства, зумовлені помилковими діями менеджменту, як показує практика країн з розвиненою ринковою економікою, є причинами до 80 відсотків випадків економічної неспроможності компаній. До основним внутрішнім чинниками відносять організаційні недоліки при створенні суб'єкта підприємницької діяльності; надмірно швидке розширення бізнесу; самозаспокоєність і відсутність довгострокової концепції

розвитку; низьку кваліфікація управлінського персоналу; відсутність власного капіталу; неефективну виробничо-комерційну та інвестиційну діяльність; низький рівень використовуваної техніки, технології та організації виробництва; неефективне використання ресурсів; нераціональний розподіл прибутку.

Підставами для початку процедури банкрутства є факти реальної дійсності, при наявності яких підприємство має право (обов'язок), а суд зобов'язаний порушити процедуру банкрутства. Для порушення процедури банкрутства закон передбачає не один, а цілий ряд, систему юридичних фактів – юридичний склад [13].

Як правило, одна або навіть кілька причин не призводять суб'єкт підприємницької діяльності до банкрутства спонтанно. Зазвичай економічна неспроможність настає внаслідок поступового, досить тривалого процесу їх взаємодії в умовах відсутності або в недостатній кількості звертання, вищим менеджментом, уваги загрозам зовнішнього середовища і слабким сторонам діяльності компанії.

Існують декілька різновидів стану банкрутства, до яких відносять:

1) Реальне банкрутство — повна неспроможність підприємства відновити в наступному періоді свою фінансову стабільність і платоспроможність в силу реальних втрат капіталу. Таке підприємство юридично об'являється банкрутом.

2) Технічне банкрутство — банкрутство, що викликане суттєвим простроченням дебіторської заборгованості та перевищенням цієї заборгованості над кредиторською, а сума активів істотно перевищує фінансові зобов'язання. При ефективному антикризовому управлінні підприємство, як правило, не об'являють банкрутом юридично.

3) Навмисне банкрутство — навмисне створення або збільшення керівником або власником підприємства його неплатоспроможності, нанесення економічного збитку в особистих інтересах або інтересах інших осіб, заздалегідь некомпетентне фінансове керівництво. Виявлені факти переслідуються карним законодавством [10].

4) Фіктивне банкрутство - характеризує явно помилкове оголошення підприємством про свою неспроможність з метою введення в оману кредиторів для отримання від них відстрочення (розстрочки) виконання своїх кредитних зобов'язань або знижки з суми кредитної заборгованості. Такі дії також переслідуються в кримінальному порядку.

5) Прихована стадія банкрутства. У практиці господарювання досить часто можна зіткнутися з підприємствами, які фактично є фінансово-неспроможними, однак, з певних мотивів приховують цю обставину. В цьому випадку можна говорити про приховане банкрутство [7].

Об'єктивно факт приховування банкрутства визначається такими двома ознаками:

- надання кредитору неправдивих даних про фінансовий стан неплатоспроможного боржника;
- причинний зв'язок між подачею таких даних та збитками, що їх зазнав кредитор.

Мотиви та цілі приховування банкрутства:

- надія на поліпшення фінансового стану або на виконання фінансових зобов'язань особами, які, у свою чергу, є боржниками даної особи,
- спроба одержати банківський кредит для покриття заборгованості чи привласнення одержаних коштів з наступною ліквідацією підприємства,
- прагнення отримати вигідне замовлення на виробництво товарів, робіт, послуг від держави чи інших замовників і т.д.

Підприємство, котре постійно проводить моніторинг своєї діяльності повинно звертати увагу на симптоми банкрутства, тому що їх раннє виявлення дає шанс підприємству не увійти в стан кризи та після знешкодження цих симптомів продовжувати своє нормальне функціонування. Можна визначити шлях розвитку симптомів банкрутства (рисунк 1.1).

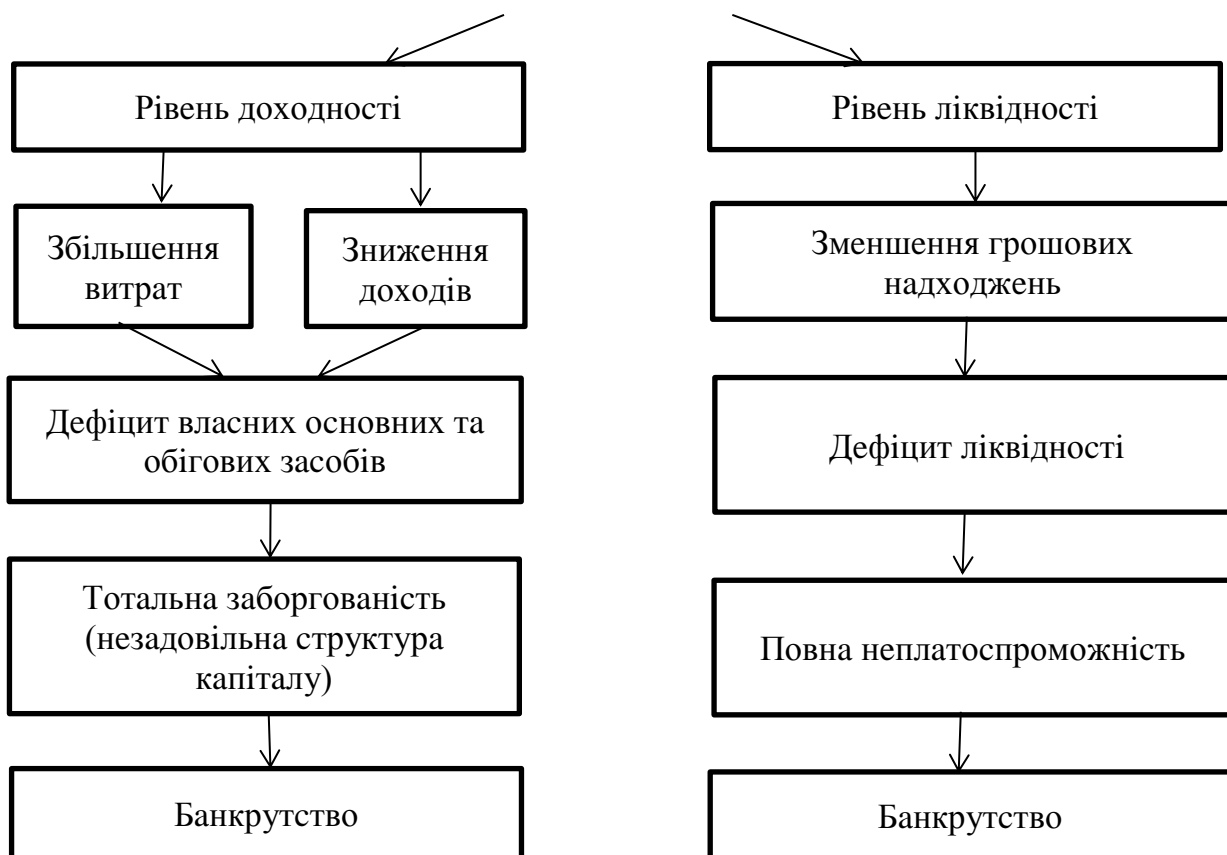

Рисунок 1.1 – Розвиток симптомів банкрутства [17]

Всі наведені симптоми є досить вагомими і керівники повинні досить чітко розуміти їх важливість, тому що, як показано на рисунку при ігноруванні цих симптомів на підприємстві виникає факт банкрутства.

Визначити чи загрожує підприємству банкрутство можливо не лише тоді, коли проявилися його перші симптоми, зарубіжний досвід показує, що спрогнозувати банкрутство можна за 1,5—2 роки до появи його очевидних ознак.

Щодо наслідків банкрутства, то вони нажаль невтішні, але це тому, що наше законодавство спрямоване не на вихід з кризи, а на ліквідацію підприємства. З моменту виникнення приватної власності закони ніколи не були милосердні до неспроможних боржників. У середньовіччі, наприклад, гарантом забезпечення повернення боргу було не майно, а сама особа боржника: його життя, особиста свобода та недоторканність. Розвиток капіталістичних відносин потребував інших засобів боротьби з цим явищем.

У ринковій економіці банкрутство підприємств - нормальне явище. Із кожних 100 новостворених підприємств на ринку залишається від 20 до 30.

У нашій країні правове регулювання процедури банкрутства здійснюється Господарським кодексом України, Законами України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та «Про виконавче впровадження».

Порядок оголошення підприємства банкрутом має такі складові:

- процедури встановлення факту неплатоспроможності боржника й безспірності вимог кредитора, якщо саме він ініціював порушення справи;
- виявлення всіх кредиторів і можливих санаторів;
- санації (якщо така можлива) чи укладання мирової угоди;
- визнання боржника банкрутом;
- процедури задоволення вимог кредиторів за рахунок ліквідації майнових активів боржника.

Залежно від цілей та змісту банкрутства законодавством передбачено такі судові процедури:

- розпорядження майном боржника;
- мирова угода;
- санація (відновлення платоспроможності боржника);
- ліквідація банкрута [10].

З моменту визнання боржника банкрутом:

- підприємницька діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу по виготовленню продукції в разі можливості її продажу;
- до ліквідаційної комісії переходить право розпорядження майном банкрута й усі його майнові права та обов'язки;
- термін виконання всіх грошових зобов'язань банкрута і зобов'язань по сплаті податків і зборів (обов'язкових платежів) вважається таким, що настав;

- припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), відсотків і інших економічних санкцій по всіх видах заборгованості банкрута;
- зведення про фінансове положення банкрута перестають тат конфіденційними або складати комерційну таємницю;
- відміняється арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, або інші обмеження по розпорядженню майном такого боржника, накладення нових арештів або інших обмежень відносно розпорядження майном банкрута не допускається;
- вимоги, по зобов'язаннях боржника, визнаного банкрутом, що виник при проведенні процедур банкрутства, можуть пред'являтися лише в межах ліквідаційної процедури;
- припиняються повноваження органів управління банкрута по управлінню банкрутом і розпорядженню його майном керівник банкрута звільняється від роботи та припиняються повноваження власників майна банкрута;
- публікуються у пресі відомості про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
- обирається ліквідатор, ліквідаційна комісія [18; 5].

Справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Заява про порушення справи про банкрутство подається боржником або кредитором у письмовій формі, підписується керівником боржника чи кредитора (іншою особою, повноваження якої визначені законодавством або установчими документами), громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності (його представником) [10].

Також, господарський суд має право зупинити провадження у справі за клопотанням сторони, прокурора, який бере участь в судовому процесі, або за

своєю ініціативою у випадку призначення господарським судом судової експертизи [19].

Заходи щодо забезпечення вимог кредиторів діють відповідно до дня введення процедури санації і призначення керуючого санацією, або до винесення постанови про визнання боржника банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури і призначення ліквідатора, або до затвердження господарським судом мирової угоди, або до дня винесення ухвали про відмову у визнанні боржника банкрутом.

Але згідно з тим фактом, що 18 січня 2024 року в газеті "Голос України" був опублікований Закон України "Про внесення змін в Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом " тепер господарський суд бере на себе обов'язок самостійно обнародувати інформацію про порушення справи про банкрутство на офіційному веб-сервері - порталі Вищого господарського суду України. Оскільки метою обнародування інформації у справі про банкрутство є інформування про це як можна більшого кола осіб, у тому числі іноземних інвесторів, досягнення мети представляється можливим шляхом обнародування такої інформації із застосуванням сучасних технологій, а саме: через Інтернет [20]. Господарський суд також має право скасувати або змінити заходи щодо забезпечення вимог кредиторів до настання вищезазначених обставин, про що виноситься ухвала, яка може бути оскаржена в установленому порядку.

Ліквідаційна комісія оцінює наявне майно ліквідованого підприємства, проводить роботу зі стягнення дебіторської заборгованості й розраховується з кредиторами, складає ліквідаційний баланс та подає його власнику або органу, який призначив ліквідаційну комісію [14].

На жаль, для України характерною є ситуація, коли ліквідаційна комісія складається з представників банків-кредиторів, енергетичних компаній та податкових адміністрацій. Вони, як правило, абсолютно не зацікавлені у "збереженні" боржника, і вся їхня діяльність спрямована на продаж найбільш ліквідної частини майна - того, на чому базується вся діяльність підприємства.

Кошти, виручені від продажу майна банкрута, спрямовуються на задоволення претензій кредиторів.

Закон про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом встановлює, що термін процедури розпорядження майном боржника, як правило триває 6 місяців. З моменту порушення справи про банкрутство вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів і встановлюється спеціальний порядок розрахунків з кредиторами [21].

Отже, підприємство вважається реорганізованим або ліквідованим з моменту виключення його з державного реєстру України.

1.2 Методика виявлення ознак банкрутства на підприємстві

На підприємстві завжди повинен проводитись моніторинг його діяльності, це здійснюється для своєчасного виявлення, зменшення наслідків та для запобігання виникнення ознак кризових явищ у майбутньому, моніторинг діяльності підприємства є невід'ємним елементом антикризового управління. Антикризове управління підприємством - це тип управління, спрямований на виявлення ознак кризових явищ та створення відповідних передумов для їх своєчасного запобігання, послаблення, подолання з метою забезпечення життєдіяльності суб'єкта підприємницької діяльності, недопущення ситуації його банкрутства [22; 23; 24; 25].

Діагностика фінансового стану здійснюється в першу чергу і за багатьма критеріями та показниками. Якщо ж після діагностики було виявлено, що підприємство знаходиться у кризовому чи передкризовому стані, тоді проводиться оцінка ймовірності настання банкрутства на підприємстві. Діагностика визначення банкрутства може бути раннього типу, в котрій використовується усього 2 критерії: коефіцієнт відновлення платоспроможності і коефіцієнт втрати платоспроможності розраховуються за формулами (1.1, 1.2) відповідно [26].

$$K_{\text{відн}} = (K_{\text{кін лікв}} + 6/t \times (K_{\text{кін лікв}} - K_{\text{поч лікв}})) / K_{\text{норм лікв.}}; \quad (1.1)$$

$$K_{\text{втр}} = (K_{\text{кін лікв}} + 3/t \times (K_{\text{кін лікв}} - K_{\text{поч лікв}})) / K_{\text{норм лікв.}}; \quad (1.2)$$

де $K_{\text{кін лікв}}$, $K_{\text{поч лікв}}$ – коефіцієнт загальної ліквідності на кінець і початок періоду відповідно;

$K_{\text{норм лікв}}$ – коефіцієнт загальної ліквідності нормативний;

t - досліджувальний період, міс.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності, що приймає значення менше 1, розрахований на період, який дорівнює 6 місяцям, свідчить про те, що в підприємства найближчим часом немає реальної перспективи відновити платоспроможність.

Коефіцієнт утрати платоспроможності, що приймає значення більше 1, розрахований на період, який дорівнює 3 місяцям, свідчить про наявність реальної можливості у підприємства не втратити платоспроможність.

Якщо ж робити більш фундаментальну діагностику, то в її структурі буде значно більше різноманітних показників і коефіцієнтів. Отже, спочатку проводиться SWOT-аналіз - це аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища організації. Аналізу підлягають сильні сторони (Strength), слабкі сторони (Weakness) внутрішнього середовища, а також можливості (Opportunities) і загрози (Threats) зовнішнього середовища організації. Методологія SWOT-аналізу передбачає спочатку виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, після цього встановлення зв'язків між ними, які в подальшому можуть бути використані для формулювання стратегії організації [27; 28].

Далі проводиться діагностика фінансового стану підприємства, під цим поняттям розуміється послідовна оцінка різних фінансових показників діяльності суб'єкта: аналізується баланс, джерела власних коштів, кредиторська заборгованість, структура активів, оборотні кошти, собівартість та інші.

При аналізі балансу проводиться розрахунок динаміки зміни статей, приведених в балансі, проводиться вертикальний і горизонтальний аналіз.

При аналізі джерел власних коштів визначається ступінь фінансової незалежності господарюючого суб'єкта від зовнішніх джерел, фінансова стійкість господарюючого суб'єкта, забезпеченість суб'єкта власними коштами на довгу перспективу й ін.

Аналіз фінансової стійкості та стабільності господарюючого суб'єкта передбачає розрахунок наступних коефіцієнтів:

1) Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) розраховується за формулою (1.3). Практикою встановлено, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суми власних джерел фінансування, тобто критичне значення $K_{авт}$ дорівнює 0,5. Чим більше значення цього коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан господарюючого суб'єкта (менше залежність від зовнішніх джерел) [4].

$$K_{авт} = \text{Загальна сума власних коштів} / \text{Підсумок балансу} \quad (1.3)$$

2) Коефіцієнт фінансової стабільності ($K_{фс}$) розраховується за формулою (1.4). Характеризує фінансову стійкість господарюючого суб'єкта. Нормативне значення $K_{фс}$ повинне бути більше 1 [14].

$$K_{фс} = \text{Власні кошти} / \text{Позикові кошти} \quad (1.4)$$

3) Показник фінансового левериджу ($\Phi_{л}$) розраховується за формулою (1.5). Цей показник характеризує залежність господарюючого суб'єкта від довгострокових зобов'язань. Збільшення значення $\Phi_{л}$ зазвичай свідчить про зростання фінансового ризику, тобто можливості втрати платоспроможності. Нормативне значення $\Phi_{л}$ повинне бути менше 0,25 [14].

$$\Phi_{л} = (\text{Валюта балансу} - \text{ВК}) / \text{ВК}, \quad (1.5)$$

де ВК- власний капітал.

4) Коефіцієнт забезпечення власними коштами ($K_{з.к}$) розраховується за формулою (1.6). Оптимальне значення даного показника становить 0,10 [29].

$$K_{з.к} = (\text{П} - \text{AI}) / (\text{AI} + \text{AIII}), \quad (1.6)$$

де П - підсумок розділу I пасиву балансу;

AI, AII, AIII - підсумок розділу I, II, III активу балансу відповідно.

5) Коефіцієнт концентрації залученого капіталу розраховується за формулою (1.7). Він повинен бути $< 0,5$, а в сумі з коефіцієнтом концентрації власного капіталу має дорівнювати 1 [17].

$$K_{кзк} = \text{Залучений капітал} / \text{Усього коштів підприємства} \quad (1.7)$$

6) Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів (фінансового ризику) розраховується за формулою (1.8). Даний показник $< 0,5$, він характеризує фінансову незалежність підприємства від позикових коштів, показує, скільки одиниць залучених коштів доводиться на кожну одиницю власних [17].

$$K_{співв} = \text{Позикові кошти} / \text{Власні кошти} \quad (1.8)$$

7) Коефіцієнт маневреності власного капіталу розраховується за формулою (1.9). Показує, яка частина використовується для фінансування поточної діяльності в тій формі, що дозволяє вільно маневрувати цими засобами, а яка капіталізована [30].

$$K_{ман\ вл\ кап} = (\text{Власні джерела} - \text{Позаоборотні активи}) / \text{Власні джерела} \quad (1.9)$$

8) Коефіцієнт фінансової залежності розраховується за формулою (1.10). Цей показник повинен бути < 2 , при $= 1$, то підприємство самостійно фінансує свою діяльність [30].

$$K_{\text{фін зал}} = \text{Валюта балансу} / \text{Власні джерела} \quad (1.10)$$

Далі проводиться аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства за наступними показниками:

1) Величина власного капіталу розраховується за формулою (1.11). Характеризує частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства [17].

$$\text{ВК} = \text{Підсумок звіту про власний капітал (форма 4)} \quad (1.11)$$

2) Маневреність грошових коштів розраховується за формулою (1.12). Зростання цього показника це позитивна тенденція [17].

$$\text{Ман. грош. кошт.} = \text{Грошові кошти} / \text{Власний капітал} \quad (1.12)$$

3) Коефіцієнт покриття загальний розраховується за формулою (1.13). Коефіцієнт покриття показує, скільки грошових одиниць оборотних коштів доводиться на кожну одиницю короткострокових зобов'язань. Критичне значення $K_{\text{п}}$ дорівнює 1. При $K_{\text{п}} < 1$ господарюючий суб'єкт має неліквідний баланс [14].

$$K_{\text{п}} = \text{АП} / \text{ПІВ}, \quad (1.13)$$

де АП - підсумок другого розділу активу балансу,
ПІВ - підсумок четвертого розділу пасиву балансу.

4) Коефіцієнт проміжної ліквідності розраховується за формулою (1.14). Характеризує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена не тільки за рахунок готівки, але і за рахунок надходжень, що очікуються за відвантажену продукцію, виконані роботи або надані послуги [17].

$$K_{\text{пром. лікв}} = (\text{Грошові кошти та їх еквіваленти} + \text{ДЗ}) / \text{Поточні зобов'язання} \quad (1.14)$$

5) Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможність) розраховується за формулою (1.15). Його нормативне значення в межах 0,2-0,35, він показує яку частину короткострокових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно [31].

$$K_{\text{абс. лікв}} = \text{Грошові кошти} / \text{Поточні зобов'язання} \quad (1.15)$$

6) Маневреність робочого капіталу (M_k) розраховується за формулою (1.16). Характеризує частку запасів у його загальній сумі. Негативне значення маневреності обумовлене недостатністю робочого капіталу господарюючого суб'єкта для покриття ним короткострокових зобов'язань [29].

$$M_k = \text{Величина запасів} / \text{Робочий капітал} \quad (1.16)$$

7) Співвідношення нерозподіленого прибутку до всієї суми активів розраховується за формулою (1.17). Характеризує ступінь капіталізації прибутку [17].

$$\text{Співв.нерозп.приб.до акт.} = \text{Нерозподілений прибуток} / \text{Сума активів} \quad (1.17)$$

Далі проводиться аналіз рентабельності підприємства за наступними показниками:

1) Рентабельність продажу розраховується за формулою (1.18). Характеризує ефективність політики ціноутворення [32].

$$\text{Рент. прод.} = \frac{\text{Прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг)} \times 100}{\text{Виручка від реалізації}} \quad (1.18)$$

2) Рентабельність основної діяльності або рентабельність виробництва розраховується за формулою (1.19). Характеризує ефективність виробничої діяльності [17].

$$\text{Рент. осн. діяльн.} = \frac{\text{Прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг)} \times 100}{\text{Витрати на виробництво продукції та її реалізацію}} \quad (1.19)$$

3) Рентабельність власного капіталу розраховується за формулою (1.20). Показує, який прибуток дає кожна інвестована власниками капіталу грошова одиниця [26].

$$\text{Рент. вл. кап.} = \frac{\text{ЧП} \times 100}{\text{Середня величина власного капіталу}}, \quad (1.20)$$

де ЧП – чистий прибуток.

4) Період окупності власного капіталу розраховується за формулою (1.21). Характеризує термін, протягом якого буде повернено кожен грошову одиницю, що було вкладено власниками капіталу [17].

$$T_{\text{ок.вл.кап.}} = \frac{\text{Середня величина ВК}}{\text{ЧП}} \quad (1.21)$$

Далі проводиться аналіз ділової активності підприємства за наступними показниками:

1) Загальне обертання капіталу розраховується за формулою (1.22). Показує скільки разів протягом звітного періоду відбувається повний цикл

виробництва й обігу, який приносить прибуток або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця активів [17].

$$\text{Заг.об.к} = \text{Чиста виручка від реалізації} / \text{Підсумок балансу} \quad (1.22)$$

2) Оборота мобільних коштів розраховується за формулою (1.23). Показує скільки разів протягом звітного періоду відбувається оборот мобільних коштів або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця оборотних активів [17].

$$\text{Оберт. моб. кош.} = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Підсумок II та III розділу активу балансу}} \quad (1.23)$$

3) Для визначення тенденції оборотності оборотних коштів розраховується коефіцієнт оборотності (K_o) за формулою (1.24). Зменшення значення до кінця звітного періоду в порівнянні з його значенням на початок року свідчить про вповільнення обороту оборотних коштів [4].

$$K_o = \frac{\text{Виторг (валового доходу) від реалізації продукції без обліку податку на додану вартість й акцизний збір}}{\text{Сума оборотних коштів}} \quad (1.24)$$

4) Показником ефективності оборотних коштів є також час обороту оборотних коштів ($Ч_o$) — тривалість у днях одного обороту, розраховується за формулою (1.25). Час обороту вказує на кількість днів, які необхідні підприємству для поповнення його оборотних коштів [4].

$$Ч_o = T / K_o, \quad (1.25)$$

де T – кількість календарних днів звітного періоду T (360, 180 або 90);

K_o - коефіцієнт оборотності.

5) Коефіцієнт оборотності запасів (K_{03}). Цей показник розраховується за формулою (1.26) [5].

$$K_{03} = \text{Реалізована продукція} / \text{Середня вартість запасів} \quad (1.26)$$

6) Тривалість одного обороту запасів ($Ч_{03}$) розраховується за формулою (1.27). Час обороту запасів указує на кількість днів, які необхідні для забезпечення господарюючого суб'єкта запасами [5].

$$Ч_{03} = T / K_{03}, \quad (1.27)$$

де K_{03} - коефіцієнт оборотності запасів.

7) Обертання дебіторської заборгованості розраховується за формулою (1.28). Показує скільки разів в середньому протягом звітного періоду дебіторська заборгованість перетворюється в грошові кошти, тобто погашається [26].

$$\text{Обертання ДЗ} = \text{Виручка від реалізації} / \text{ДЗ}, \quad (1.28)$$

де ДЗ - дебіторська заборгованість.

8) Середній строк обороту дебіторської заборгованості розраховується за формулою (1.29). Показує розрахункову кількість днів для погашення кредиту, що отримали дебітори («термін кредитування») [26].

$$\text{Середній строк обороту ДЗ} = 360 \times \text{ДЗ} / \text{Виручка від реалізації} \quad (1.29)$$

9) Обертання кредиторської заборгованості розраховується за формулою (1.30). Показує скільки оборотів необхідно підприємству для оплати заборгованості, що воно має [17].

$$\text{Обертання КЗ} = \text{Виручка від реалізації} / \text{КЗ}, \quad (1.30)$$

де КЗ - кредиторська заборгованість.

10) Середній строк обороту кредиторської заборгованості розраховується за формулою (1.31). Показує розрахункову кількість днів для погашення кредиту, що отримало підприємство від постачальників (термін кредитування) [17].

$$\text{Середній строк обороту КЗ} = 360 \times \text{КЗ} / \text{Виручка від реалізації} \quad (1.31)$$

11) Фондовіддача необоротних активів розраховується за формулою (1.32). Показує кількість грошових коштів, що приносить підприємству кожна грошова одиниця, вкладена в необоротні активи [26].

$$\Phi_{\text{відд.}} = \text{Виручка від реалізації} / \text{Необоротні активи} \quad (1.32)$$

12) Робочий капітал (P_k) — це власні кошти розраховується за формулою (1.33). Тобто робочий капітал є тією частиною оборотних активів, що фінансується за рахунок власних коштів і довгострокових зобов'язань [29].

$$P_k = \text{АП} - \text{ПІВ} \quad (1.33)$$

Наявність робочого капіталу свідчить про те, що господарюючий суб'єкт не тільки здатний сплатити власні поточні борги, а й має фінансові ресурси для розширення діяльності та інвестування.

Вище наведені коефіцієнти це не повний перелік показників для фундаментального аналізу, але ці показники є найбільш поширеними при аналізі ймовірності настання банкрутства. Після аналізу фінансового стану підприємства за цими показниками, проводиться аналіз ймовірності настання банкрутства на основі дискримінантного аналізу, котрий є одним з найважливіших інструментів системи раннього попередження та методом прогнозування банкрутства підприємств. Під дискримінантним аналізом

здебільшого розуміють комплекс методів математичної статистики, за допомогою якого здійснюється класифікація досліджуваних одиниць залежно від значень обраної сукупності показників відповідно до побудованої метричної шкали. Така шкала будується на основі емпіричного дослідження фінансових показників великої кількості підприємств, одні з яких опинились у фінансовій кризі, а інші успішно продовжують свою діяльність [33].

У процесі аналізу підбирається певна система показників, дослідивши значення яких, можна віднести підприємство до того чи іншого класу та з високим рівнем ймовірності спрогнозувати його майбутній фінансовий стан. У теорії і практиці здебільшого розрізняють однофакторний та багатфакторний дискримінантний аналіз. Загальний висновок про якість фінансового стану підприємства робиться на основі аналізу відповідності кожного з показників, які включені в спеціально підібрану систему, їх граничним значенням. Найвідомішою моделлю однофакторного дискримінантного аналізу є система показників Бівера.

Фінансовий аналітик Вільям Бівер запропонував свою систему показників для оцінки фінансового стану підприємства з метою діагностики банкрутства. Він рекомендував досліджувати тренди показників для діагностики банкрутства. Модель Бівера наведена у таблиці 1.1 [26; 14].

Таблиця 1.1 - Модель Бівера

Показник	Розрахункова формула	Значення		
		Благополучний стан	За 5 років до банкрутства	За рік до банкрутства
1. Коефіцієнт Бівера	$(ЧП - А) / (ДЗ_к + КЗ_к)$	0,4 / 0,45	0,17	-0,15
2. Рентабельність активів, %	$ЧП \times 100 / \text{Активи}$	6/8	4	-22
3. Фінансовий леверидж, %	$(ДЗ_к + КЗ_к) \times 100 / \text{Активи}$	≤ 37	≤ 50	< 80
4. Покриття активів ЧОК	$(ВК - A_{\text{необ}}) / \text{Активи}$	0,4	$\leq 0,3$	0,06
5. Коефіцієнт покриття	$A_{\text{обор}} / КЗ_к$	$\leq 3,2$	≤ 2	< 1

де ЧП - чистий прибуток;

A - сума амортизаційних відрахувань;

ДЗ_к - довгострокові зобов'язання на кінець періоду;

КЗ_к - короткострокові зобов'язання на кінець періоду;

ВК- власний капітал;

A_{необ} - необоротні активи;

ЧОК – Чистий оборотний капітал.

Потрібно зазначити, що послідовниками Бівера була розроблена велика кількість багатокритеріальних моделей діагностики банкрутства .

Головним суперечливим моментом однофакторного дискримінантного аналізу є те, що значення окремих показників може свідчити про позитивний розвиток підприємства, а інших — про незадовільний. Така ситуація унеможлиблює об'єктивне прогнозування банкрутства. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є застосування багатфакторного дискримінантного аналізу. В процесі аналізу підбирається ряд показників, для кожного з яких визначається вага в так званій дискримінантній функції.

Найвідомішими моделями прогнозування банкрутства на основі багатфакторного дискримінантного аналізу модель Альтмана, модель Спрінгейта, модель Лісу, модель Тафлера, модель Терещенка.

Модель прогнозування банкрутства, розроблена американським економістом Е. Альтманом, має також назву «розрахунок Z-показника» і є класичною в своїй сфері (вона включена до більшості західних підручників, присвячених фінансовому прогнозуванню та оцінці кредитоспроможності підприємств). Побудована Альтманом дискримінанта функція розраховується за формулою (1.34):

$$Z = 0,012 \times X_1 + 0,014 \times X_2 + 0,033 \times X_3 + 0,006 \times X_4 + 0,999 \times X_5 \quad (1.34)$$

Це п'ятифакторна модель, де чинниками виступають окремі показники фінансового стану підприємства. Адаптовано до вітчизняних стандартів фінансової звітності окремі змінні дискримінантної функції мають такий вигляд:

X_1 — робочий капітал / валюта балансу;

X_2 — сума нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) та резервного капіталу / валюта балансу;

X_3 — звичайний прибуток до оподаткування + проценти за кредит / валюта балансу;

X_4 — ринкова вартість підприємств (ринкова вартість корпоративних прав) / позичковий капітал;

X_5 — чиста виручка / валюта балансу [5; 33].

Провівши аналіз 33 пар промислових підприємств з обсягом валюти балансу від 1 до 25 млн дол. США, Альтман дійшов такого висновку щодо інтерпретації значень Z – показника, наведено у таблиці 1.2 [7].

Цікавим є те, що в дослідженнях Альтмана середнє значення показника Z для фінансово неспроможних підприємств становить $-0,29$, а для групи успішно працюючих підприємств $+5,0216$.

Таблиця 1.2 - Значення « Z » показника у моделі Альтмана

Значення « Z »	Імовірність банкрутства
до 1,80 та менше	дуже висока
1,81—2,7	висока
від 2,7 і до 2,9	можлива
3,0 і вище	маловірогідна

За деякими джерелами, точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить: за п'ять років до банкрутства — 36 %; чотири роки — 29; три роки — 48; два роки — 83; один рік — 95 % [17].

Прогнозування банкрутства за моделлю Спрінгейта.

«Модель Спрінгейта» була винайдена Гордоном Л. В. Спрінгейтом в університеті Сімона Фрейзера в 1978 році з допомогою крокового дискримінантного аналізу. В процесі створення моделі з 19 - котрих вважали кращими - фінансових коефіцієнтів в останньому варіанті залишилось чотири. Модель Спрінгейта розраховується за формулою (1.35) [32; 5]:

$$Z = 1,03 \times X_1 + 3,07 \times X_2 + 0,66 \times X_3 + 0,4 \times X_4, \quad (1.35)$$

де X_1 - відношення робочого капіталу до загальної вартості активів;

X_2 - відношення прибутку до сплати податків і відсотків до загальної вартості активів;

X_3 - відношення прибутку до сплати податків і відсотків до короткострокових зобов'язань;

X_4 - відношення прибутку від реалізації до загальної вартості активів.

В моделі Спрінгейта, якщо $Z < 0,862$ то підприємство отримує оцінку «крах». Спрінгейт під робочим капіталом розуміє різницю між оборотними активами та короткостроковими зобов'язаннями. При створенні моделі Спрінгейт використав данні 40 підприємств і дійшов до 92,5 % вірогідності вираховання неплатоспроможності на рік вперед.

Прогнозування банкрутства за моделлю Лісу.

Також популярною є прогнозна модель Ліса, котра розраховується за формулою (1.36):

$$Z = 0,063 \times X_1 + 0,092 \times X_2 + 0,057 \times X_3 + 0,001 \times X_4, \quad (1.36)$$

де X_1 - відношення оборотних активів до суми всіх активів;

X_2 - відношення прибутку від реалізації до суми всіх активів;

X_3 - відношення нерозподіленого прибутку до суми всіх активів;

X_4 - відношення власного капіталу до залученого капіталу [4].

Граничне значення $Z = 0,037$. Якщо $Z < 0,037$, промислового підприємству загрожує банкрутство, якщо $Z > 0,037$, це свідчить про стабільний фінансовий стан [6; 4].

Прогнозування банкрутства за моделлю Тафлера.

У 1977 р. британські вчені Р. Тафлер і Г. Тішоу випробували підхід Альтмана на основі даних 80 британських компаній і побудували чотирьохфакторну прогнозу модель з набором чинників, що відрізняється. Дана модель рекомендується для аналізу як модель, що враховує сучасні тенденції бізнесу і вплив перспективних технологій на структуру фінансових показників, розраховується за формулою (1.37):

$$Z = 0,03 \times X_1 + 0,13 \times X_2 + 0,18 \times X_3 + 0,16 \times X_4, \quad (1.37)$$

де X_1 - коефіцієнт співвідношення валового прибутку до короткотермінових зобов'язань;

X_2 - коефіцієнт співвідношення оборотних активів і суми зобов'язань;

X_3 - коефіцієнт співвідношення короткотермінових зобов'язань і суми активів;

X_4 - коефіцієнт співвідношення чистого доходу від реалізації продукції до загальної вартості активів.

При $Z > 0,3$ вірогідність банкрутства низька, а при $Z < 0,2$ висока. Відзначимо, що в порівнянні Р. Тафлера і Г. Тішоу змінна X_1 грає домінуючу роль, а прогностична здатність моделі нижче в порівнянні з z-рахунком Альтмана, внаслідок чого незначні коливання економічної обстановки і можливі помилки у вихідних даних, в розрахунку фінансових коефіцієнтів і всього індексу можуть приводити до помилкових висновків [30; 7].

Прогнозування банкрутства за моделлю Терещенко О. О.

Неможливості використання зарубіжних методик, у практиці оцінювання фінансового стану українських підприємств, спробував вирішити вітчизняний

економіст О. Терещенко. Він розробив дискримінанту функцію з 6 змінними, котра розраховується за формулою (1.38):

$$Z = 1,5 \times X_1 + 0,08 \times X_2 + 10 \times X_3 + 5 \times X_4 + 0,3 \times X_5 + 0,1 \times X_6, \quad (1.38)$$

де X_1 – відношення суми чистою прибутку і амортизації до загальної величини зобов'язань;

X_2 – відношення загальної вартості активів до загальної вартості зобов'язань;

X_3 – відношення величини чистого прибутку (збитку) до загальної вартості активів;

X_4 – відношення величини чистої о прибутку (збитку) до чистого доходу (виручки) від реалізації;

X_5 – відношення величини виробничих запасів до чистого доходу (виручки) від реалізації;

X_6 – відношення величини чистого доходу (виручки) від реалізації до загальної вартості активів [30].

Розроблена дискримінантна модель О.Терещенка має значні переваги над традиційними методиками:

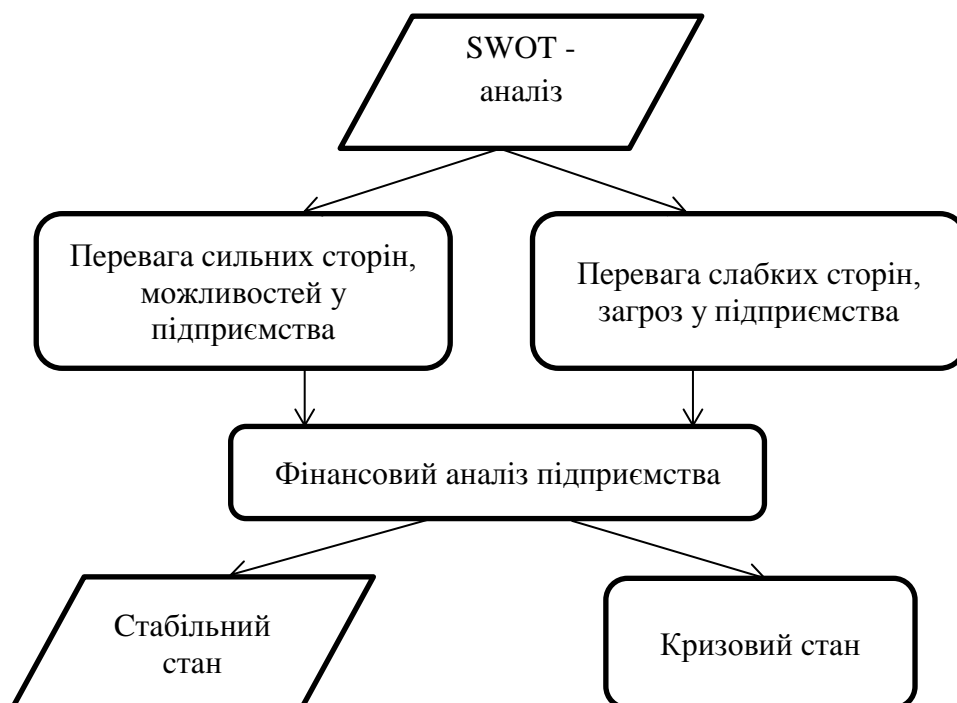
- модель є зручною в застосуванні;
- розроблена на використанні вітчизняних статистичних даних;
- враховується сучасна міжнародна практика;
- за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності вирішує проблему критичних значень показників;
- враховує галузеві особливості підприємства.

Однак дана методика не є досконалою і має свої недоліки: відсутність поглибленої класифікації стійкості фінансового стану (існує лише задовільний та незадовільний фінансовий стан); отримання значень в границях від -0,9 до 0,9

зобов'язує проводити додатковий аналіз для ідентифікації стійкості фінансового стану [34].

Отже ці формули дають можливість зробити висновки чи є ймовірність настання банкрутства для підприємства чи ні. Звичайно вони не є на всі 100% вірні, але з ймовірністю до 90-94% все ж таки дають відповідь щодо загрози кризової ситуації на підприємстві.

Вище наведені показники для аналізу фінансового стану, моделі визначення ймовірності банкрутства та інші способи діагностування стабільності підприємства окремо на жаль, в умовах сьогодення, не дають стовідсотково вірну оцінку, тому що за умови їх не комплексного застосування керівники підприємства мають лише факт настання чи не настання банкрутства або кризи, але в той же час вони не знають причини цієї кризи та де взяти можливі ресурси для подолання кризового стану. Тому для вирішення не досконалості теоретичної бази діагностування ймовірності банкрутства на підприємстві пропонується комплексна блок-схема управління процесом дослідження ймовірності банкрутства на підприємстві рисунок (1.2). Як бачимо з рисунка 1.2, ці рекомендації, а саме удосконалення теоретичної бази діагностики ймовірності настання банкрутства є досить доречними в сучасних умовах, тому що більшість працівників підприємств плутаються в різноманітті підходів і моделей для діагностування банкрутства.

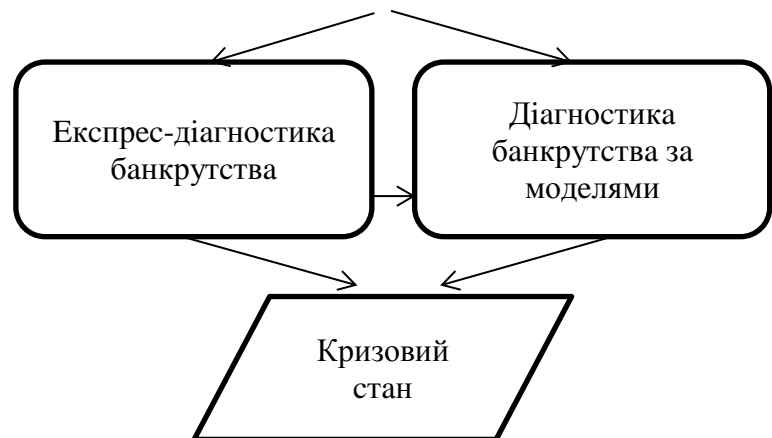

Рисунок 1.2 - Блок-схема управління процесом дослідження ймовірності банкрутства на підприємстві

На жаль єдиної, загально визнаної, чіткої, повної методики, котра б не лише діагностувала факт настання чи не настання банкрутства, а й надавала інформацію про вузькі місця на підприємстві та навіть виокремлювала резерви для виведення підприємства з кризового стану не існує, тому ця блок-схема є дієвою рекомендацією для економістів на підприємствах, тому її можна досить ефективно використовувати на практиці.

1.3 Санація, як інструмент попередження банкрутства

У системі заходів, які направлені на виведення підприємства з фінансової кризи, основну роль відіграють санаційні заходи.

Термін "санація" походить від латинського "sanare", що означає оздоровлення, видужання. Словник тлумачить це поняття як оздоровлення фінансового стану підприємства через систему фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційних та соціальних заходів для попередження його банкрутства чи підвищення конкурентоспроможності [5].

У Законі України "Про відновлення платоспроможності боржника, або визнання його банкрутом" під санацією розуміють систему заходів, які здійснюються під час виробництва у справі про банкрутство з метою запобігання визнання боржника банкрутом і його ліквідації [10].

Своє тлумачення поняття "санація" дає і Національний банк України: режим фінансової санації - це система не примусових і примусових заходів, спрямованих на збільшення обсягів капіталу до необхідного рівня протягом визначеного періоду з метою відновлення ліквідності та платоспроможності й усунення порушень, які призвели комерційний банк до збиткової діяльності або скрутного фінансового стану, а також наслідків цих порушень.

Отже, під санацією будемо розуміти систему фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді. Тобто, санація - це сукупність усіх можливих заходів, здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення.

Проте суть санації - це не тільки фінансова сторона, слід враховувати також організаційно-правову, матеріально-технічну, управлінську перебудову діяльності підприємств-боржників [5].

Санація підприємства проводиться в таких випадках:

- до порушення кредиторами справи про банкрутство, якщо підприємство, намагаючись вийти з кризового стану, вдається до зовнішньої допомоги зі своєї ініціативи;
- якщо саме підприємство, звернувшись до господарчого суду із заявою про своє банкрутство, одночасно пропонує умови своєї санації. Рішення про санацію ухвалюється, якщо підприємство довело, що воно є санаційноздатним;
- якщо рішення про проведення санації виносить господарчий суд за пропозиціями, що надійшли від фізичних і юридичних осіб, які бажають

задовольнити вимоги кредиторів до боржника й виконати його зобов'язання перед бюджетом;

- з ініціативи фінансово-кредитної установи, що відповідно до законодавства має право застосовувати комплекс заходів щодо санації, у тому числі: передавати оперативне управління адміністрації, сформованій при участі банку; реорганізовувати боржника; змінювати порядок платежів;

- з ініціативи заставоутримувача майнового комплексу підприємства;

- з ініціативи Державного органу з питань банкрутства, коли мова йде про державні підприємства; з ініціативи Національного банку України - відносно фінансового оздоровлення комерційного банку [32].

Метою фінансової санації є покриття поточних збитків та усунення причин їх виникнення, поновлення або збереження ліквідності й платоспроможності підприємств, скорочення заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу та формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів щодо санації [32]. Мету фінансової санації можна представити у вигляді рисунка 1.3.

Щодо цілей санації, то їх можна розділити на стратегічні і тактичні. До тактичних відносять: відновлення платоспроможності, ліквідацію заборгованості за претензіями. Стратегічні цілі це певна стабілізація і зміцнення фінансового стану підприємства, відновлення його конкурентної позиції [6].

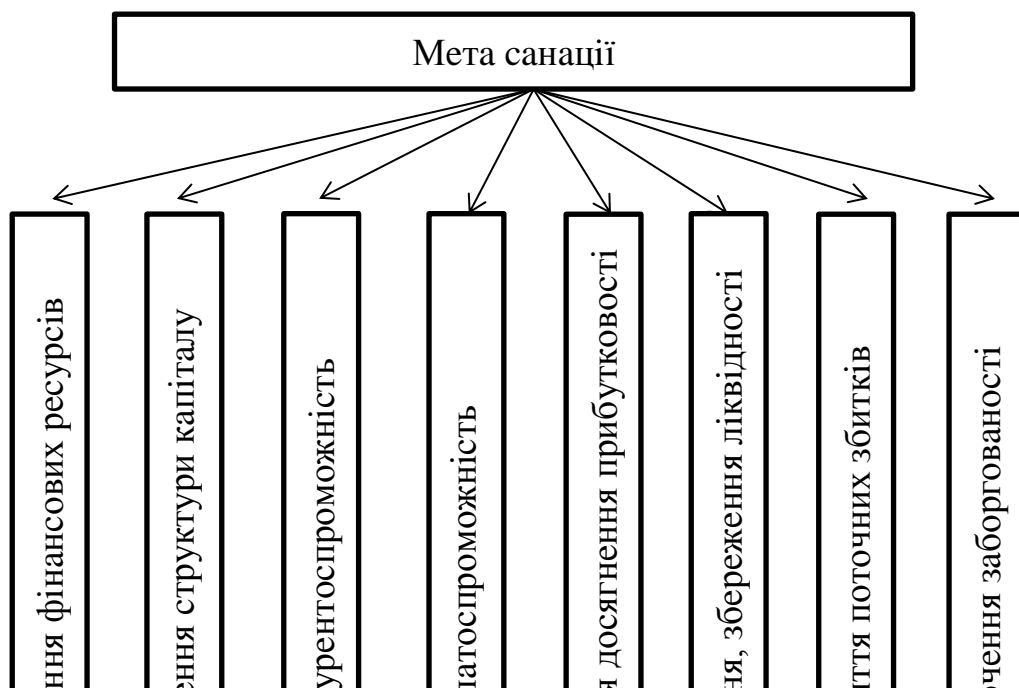

Рисунок 1.3 – Мета санації [5]

Отже, економічним змістом санації є відновлення платоспроможності й фінансової стійкості підприємства. При цьому санація здійснюється за допомогою (за участю) зовнішніх з позицій боржника осіб (власника майна; органу, уповноваженого управляти майном боржника; інвестора).

Залежно від масштабів кризового стану підприємства, ідентифікованих у процесі діагностики банкрутства, і прийнятої концепції санації розрізняють два основних напрями її здійснення:

1) Санація, спрямована на рефінансування боргу підприємства. Така санація здійснюється зазвичай з метою допомоги підприємству в усуненні його неплатоспроможності, якщо його кризовий стан ідентифікований як тимчасовий і не має катастрофічного характеру. Цей напрям санації не змінює статусу юридичної особи підприємства, на якому здійснюється санація.

2) Санація, спрямована на реструктуризацію (реорганізацію) підприємства. Така санація здійснюється при більш важких масштабах кризового фінансового стану підприємства і вимагає здійснення ряду реорганізаційних процедур, що забезпечують більш ефективні організаційні форми його господарської діяльності. Як правило, цей вид санації пов'язаний зі зміною статусу юридичної особи підприємства [4].

Форма санації має відповідати конкретному напрямку, обраному підприємством з урахуванням особливостей його кризової ситуації. Форми санації можна структурувати так: форми санації, визначені законодавством;

форми санації, спрямованої на рефінансування боргу підприємства; форми санації, спрямованої на реструктуризацію (реорганізацію) підприємства.

Форми санації, визначені законодавством такі:

1) при санації, проведеній до порушення справи про банкрутство:

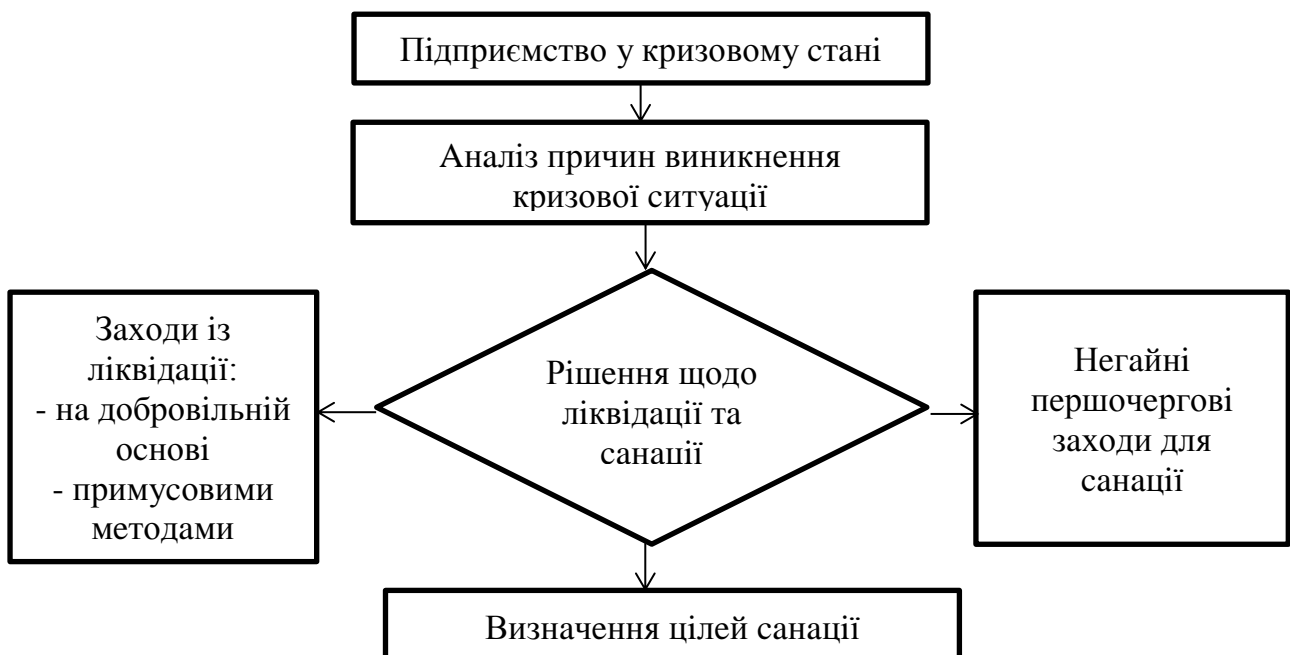
- реорганізаційні заходи (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення);
- організаційно-господарські заходи;
- управлінські заходи;
- інвестиційні заходи;
- технічні заходи;
- фінансово-економічні заходи;
- правові заходи.

2) при санації, проведеній під час провадження справи про банкрутство:

- реструктуризація;
- перепрофілювання виробництва;
- закриття нерентабельних виробництв;
- відстрочка платежів чи списання частини боргів, про що укладається мирова угода;
- ліквідація дебіторської заборгованості;
- продаж частини майна боржника;
- зобов'язання інвестора про погашення боргу (частини боргу) боржника, зокрема шляхом перекладання на нього боргу (частини боргу), та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань;
- виконання зобов'язань боржника власником майна боржника та його відповідальність за невиконання узятих на себе зобов'язань,
- продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу (для недержавних підприємств);

- одержання кредиту для виплати вихідної допомоги працівникам боржника, які звільняються відповідно до плану санації, що в першу чергу відшкодовується за рахунок реалізації майна боржника;
- звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні в процесі реалізації плану санації. Вихідна допомога в цьому випадку виплачується за рахунок інвестора, а при його відсутності - за рахунок реалізації майна боржника чи за рахунок кредиту, отриманого з цією метою;
- інші способи відновлення платоспроможності боржника [10].

Відповідно до класичної моделі санації процес фінансового оздоровлення підприємства починається з визначення фінансової кризи. У рамках аналізу здійснюється діагностика фінансово-господарського стану підприємства, аналізуються його сильні й слабкі сторони. Насамперед, повинні бути проаналізовані кошти підприємства на всіх рахунках, кошти в розрахунках, довгострокові й короткострокові вкладення, матеріальні запаси й запаси готової продукції, невстановлене устаткування й незавершені капітальні вкладення, вільні виробничі й складські площі. Класична модель санації наведена на рисунку 1.4. В класичній моделі санації постає вибір між ліквідацією підприємства і його санацією. Ліквідацію може здійснюватися на добровільній основі й у примусовому порядку.

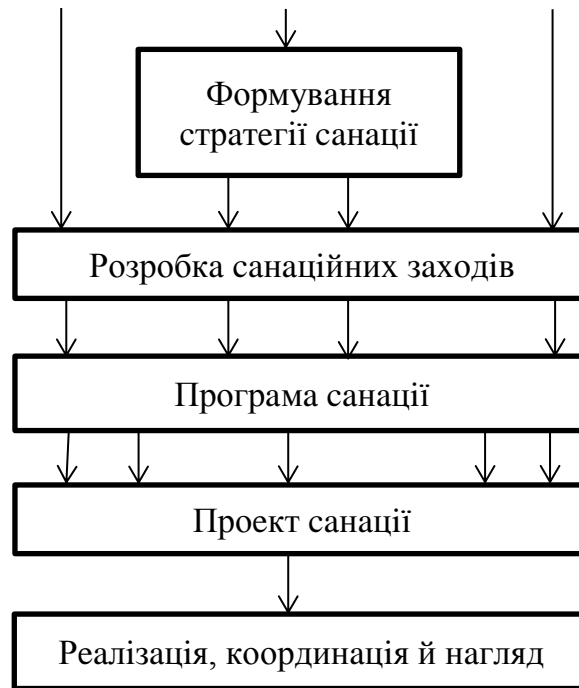

Рисунок 1.4 - Класична модель санації [32]

Фінансове оздоровлення підприємства шляхом санації здійснюється за такими основними етапами:

- 1) визначення доцільності й можливості проведення санації;
- 2) обґрунтування концепції санації;
- 3) визначення напрямку здійснення санації;
- 4) вибір форми санації;
- 5) розробка плану санації;
- 6) проведення процедури санації [26].

Доцільність проведення санації на підприємстві зумовлюється тим, що використання внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства не досягло своєї мети і кризовий фінансовий стан підприємства продовжує поглиблюватися [4].

Санація становить складний і з багатьох поглядів болючий для підприємства процес, що потребує ефективного фінансового управління на всіх стадіях його здійснення, але для її успішного впровадження на підприємстві спочатку потрібно розробити план фінансового оздоровлення підприємства.

План фінансового оздоровлення підприємства – це ефективний інструмент планування фінансово-економічних, технічних і управлінських заходів щодо реформування неспроможного підприємства відповідно до потреб ринку, основні цілі яких – відновлення платоспроможності й підвищення конкурентних переваг підприємства-боржника.

Принципи складання плану фінансового оздоровлення:

- цільовий характер – при розробці й реалізації плану необхідно пам'ятати про головну мету, що стоїть перед керуючим;
- системність – підприємство-боржник розглядається як складна соціально-економічна система, що має різні аспекти діяльності (юридичні, соціальні фінансові, технічні й економічні);
- структурність – припускає наявність у плані, як мінімум, трьох основних розділів: це розділи, що характеризують поточний, майбутній стан підприємства, а також розділ, у якому формулюються санаційні заходи;
- повнота, тобто облік усіх найбільш важливих аспектів;
- змістовність – розгляд тільки тих обставин, які стосуються санації;
- адекватність – максимальне наближення планованих заходів до реальних соціально-економічних і фінансових умов функціонування підприємства-боржника;
- вірогідність – обґрунтоване й достовірне висвітлення кризи;
- ясність – логічність і ясність викладу плану [32].

Склад і структура плану санації залежать в основному від масштабів підприємства й сфери його функціонування. План санації підприємства може містити наступні розділи:

Вступ. У вступі оглядово подається коротка історія підприємства щодо якого проводиться санація, реквізити підприємства, інформація про власників акцій, організаційна структура, наявність дочірніх підприємств, філій, представництв та інших відокремлених структурних підрозділів, правовий статус майна цих підрозділів, керівники основних структурних підрозділів.

Розділ 1. Аналізується існуюча ситуація на підприємстві. Подається короткий огляд продукції, цін та ринків збуту продукції. Характеризується фінансово-майновий стан підприємства-боржника за останній звітний період, аналізуються причини фінансової кризи. Подаються матеріали руху готівки за попередні 12 місяців роботи та проводиться розрахунок суми грошей, яку можна отримати після продажу активів з метою сплати боргів.

Розділ 2. Пропонується черговість виплати боргів кредиторам. Аналізується ставлення важливих постачальників (їхня готовність до співпраці). Подаються пропозиції щодо операційної реструктуризації та розрахунок необхідних коштів для реалізації заходів.

Розділ 3. Подаються конкретні плани заходів щодо відновлення дієздатності підприємства в довгостроковому періоді, а саме: план маркетингу та оцінювання ринків збуту продукції; план виробництва та капіталовкладень, фінансовий план. У плані маркетингу та оцінювання ринків збуту продукції визначаються можливості та шляхи розширення ринків збуту, оцінюється діяльність підприємства з погляду антимонопольного законодавства. План виробництва та капіталовкладень пропонує конкретні і заходи щодо розширення асортименту продукції та підвищення її якості з метою досягнення конкурентних переваг, визначає яке саме обладнання, технічну документацію, технологію в кого та на яких умовах і в який термін та на яку суму потрібно придбати. На цій підставі оцінюються потреби в інвестиціях. План виробництва та відповідних капіталовкладень складається у формі бюджету. В організаційному плані розглядаються можливості реструктуризації (реорганізації) та перепрофілювання, аналізується управлінський та кадровий склад, подається фактична кількість працівників та вносяться пропозиції щодо її зменшення.

Фінансовий план має містити в собі:

- прогноз обсягів випуску та реалізації продукції;
- баланс грошових надходжень і витрат;
- зведений баланс активів і пасивів (до початку санації в окремі періоди, під час санації та після її проведення);

- аналіз шляхів досягнення беззбитковості підприємства;
- форми та джерела мобілізації фінансових ресурсів;
- графіки освоєння, окупності та повернення фінансових ресурсів (якщо їх було залучено на поворотній основі);
- пропозиції щодо заходів з фінансово реструктуризації та джерел фінансування;
- відстрочення та прощення боргів (скільки та якими кредиторами);
- інші заходи з внутрішнього фінансування (мораторій на сплату боргів, продаж активів та обмін активів на борги);
- умови участі інвесторів і кредиторів у проведенні санації;
- прогноз фінансових результатів, прогноз прибутків та збитків на декілька років вперед; прогноз руху готівки на декілька років вперед.

Розділ 4. Містить розрахунок ефективності санації, заключне порівняння для кредиторів: реструктуризація проти ліквідації та структуру підприємства-боржника після відновлення його платоспроможності [5].

План санації виконує ряд функцій:

- використовується для розробки й реалізації відновлення платоспроможності й конкурентних переваг на ринку;
- є інструментом, за допомогою якого кредитори, інвестори й інші користувачі плану фінансового оздоровлення можуть оцінити поточний і майбутній фінансовий стан підприємства, вірогідність і обґрунтованість планованих заходів, а також проконтролювати процес реалізації плану;
- це основний документ, необхідний для залучення інвестицій у виробництво;
- є потужним рекламним матеріалом передбачуваних заходів [32].

Санація вважається успішною, якщо підприємство виходить з кризи (нормалізує виробничу діяльність та уникає оголошення банкрутства) і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

Складанню плану санації передують санаційний аудит, метою якого є оцінка рівня фінансової кризи та виявлення на підприємстві фінансової можливості її подолання на основі аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання [31].

Санаційний аудит має характерну рису, тобто він проводиться лише на підприємствах, що знаходяться в кризовому стані. Санаційний аудит характеризується й іншими притриманими лише йому рисами:

- головною метою санаційного аудиту є оцінювання санаційної спроможності підприємства, тобто оцінювання можливості відновлення його фінансового стану і виконання в подальшому своїх фінансових зобов'язань;
- санаційний аудит має передбачати експертизу плану санації і давати оцінку його обґрунтованості й оптимальності;
- санаційний аудит проводиться на свідомо кризових підприємствах.
- санаційний аудит має бути тільки зовнішнім. Це зумовлено тим, що ініціаторами аудиту є зовнішні стосовно господарюючого суб'єкта фізичні і юридичні особи – потенційні санатори, які зацікавлені в максимально достовірній інформації [4].

У результаті проведення санаційного аудиту мають бути висвітлені такі аспекти:

- вірогідність інформації, що характеризує фінансово-майновий стан боржника;
- глибина кризової ситуації підприємства і можливості відновлення фінансової стійкості;
- обґрунтованість і реальність плану санації.

Санаційний аудит є дуже важливою складовою моделі санації підприємства.

Висновки до 1 розділу

Проблема дослідження можливостей виживання в умовах глобальної економічної кризи являється на сьогодні однією із самих актуальних для всіх підприємств. Так, огляд економічної періодики та аналіз реальної економічної ситуації на Україні і за кордоном свідчить, що кризові ситуації частішають, а їх наслідки набувають все більших масштабів.

За умов поширення глобалізаційних процесів у світі, країни, що розвиваються, стають найбільш вразливими під час виникнення кризи, спричиненої економічними, фінансовими, технологічними та іншими факторами. З огляду на це, підприємства повинні адаптуватись до тих умов, що створюються факторами зовнішнього середовища, а внутрішні керовані фактори повинні визначати можливість антикризової діяльності та адаптації фірми. Причин виникнення банкрутства на підприємстві є досить багато, починаючи від помилки керівників і закінчуючи маленькою помилкою в стратегії. Але всі підприємства-банкрути, негативно впливають на економіку країни в цілому, вони не лише знижують рівень економіки країни, а ще й псують її імідж на міжнародній арені.

Проблема банкрутства в Україні, з кожним роком, стає все більш актуальною, тому підприємствам, незалежно від сфери і специфіки діяльності потрібно проводити моніторинг свого фінансового стану, робити діагностику ймовірності настання банкрутства. Коли на підприємстві є перші ознаки кризи, керівникам потрібно звертати на цей факт увагу, а не чекати коли підприємство увійде у стан глибокої кризи і йому буде загрозувати банкрутство. Нажаль сьогодні існує велика кількість рекомендацій та методик для діагностування ймовірності банкрутства, але вони не дають точної оцінки при застосуванні їх окремо, для удосконалення теоретичної бази діагностики ймовірності настання банкрутства було розроблено відповідну блок-схему, котра є більш чіткою, точною та повною. Запропонована блок-схема є дієвою рекомендацією для економістів на підприємствах, тому її можна досить ефективно використовувати на практиці. Згідно з блок-схемою діагностика банкрутства це досить великий об'єм роботи, котрий містить в собі SWOT-аналіз, аналіз рентабельності,

платоспроможності, ліквідності та інші розділи аналізу. Після проведення даного аналізу, наступним кроком є визначення ймовірності настання банкрутства на основі дискримінантного аналізу, звісно ж це робиться за наявності якихось негативних тенденцій у показниках, котрі аналізувались у фінансовому аналізі.

Якщо ж підприємство опинилось на порозі банкрутства, то його стан, залежно від цілей та змісту банкрутства можна виправити через застосування наступних судових процедур: розпорядження майном боржника, мирову угоду, санацію (відновлення платоспроможності боржника), ліквідацію банкрута. Інститут банкрутства в Україні впевнено розвивається, тому підприємствам потрібно не нехтувати законами в цій сфері, а навпаки вивчати їх і знати, як застосовувати ці закони на практиці, з максимальною вигодою для підприємства.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ПБК «КОМПАНЬОН»

2.1 Загальна економічна характеристика ПП «ПБК «КОМПАНЬОН»

На початок 2022 року в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України було зареєстровано 91,65 тис. будівельних підприємств. По формах власності переважають товариства з обмеженою відповідальністю (49%) і приватні підприємства (31%) ще 4% будівельного ринку займають будівельні кооперативи. Будівельна сфера в 2021 році поступово відновлювалася, хоча все ще знаходиться під тиском слабкого попиту і обмеженого фінансування [35].

За даними Державної служби статистики, об'єм будівельних робіт в 2021р. Україні порівняно з 2020 роком збільшився на 11,1% і склав 60,5 млрд. грн. Майже 80% об'ємів житла, введеного в експлуатацію в 2021 році, знаходилося в міській місцевості. Впродовж 2021 року в експлуатацію було введено 9 410,4 тис. м² житла, з яких 55,1% загальній площі, – в одноквартирних будинках, 44,4% – в будинках з двома і більш квартирами і 0,5% – в гуртожитках. Питома вага квартир в структурі введеного в експлуатацію в 2021 році житла склала 96% [36].

Незначне пожвавлення ринку пов'язане з реалізацією цільових державних програм, лібералізацією умов кредитування, накопиченням необхідних засобів громадянами, а також зміною цінових чекань по ринку з негативних на нейтральних. Важливим інструментом стимулювання попиту для ринку була участь забудовників у фінансуванні придбання житлової нерухомості шляхом надання позик покупцям, а також відпрацьована система знижок.

В той же час, об'єм нового житла залишається незначним, тому коректування цінової політики забудовниками частенько не знаходило свого продовження на вторинному ринку столичної нерухомості, де продавці намагалися утримувати ціни на рівні минулого року. У структурі попиту на житлову нерухомість вплив спекулятивної складової був зведений до мінімуму, чому, ймовірно сприяло введення з 2022 року податку.

Після аналізу даних Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України щодо стану будівельних робіт в Україні можна зробити висновок, наведений у вигляді діаграми (рисунок 2.1).

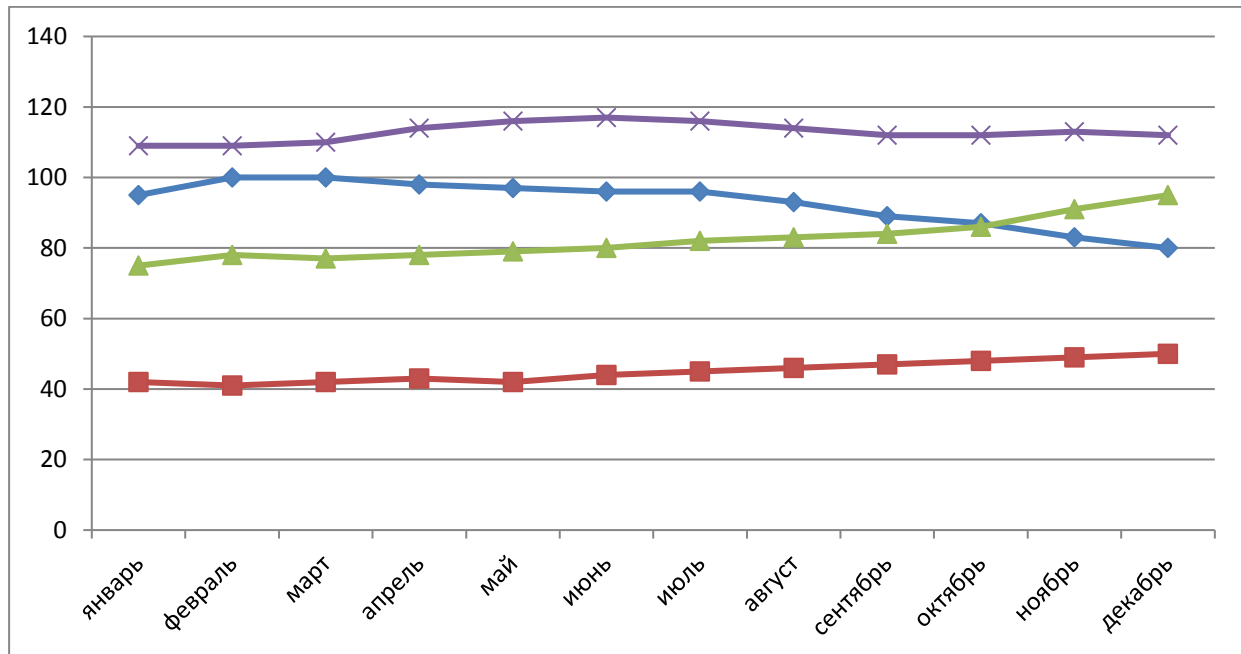

Рисунок 2.1 – Динаміка темпів росту об'ємів будівельних робіт (по збільшенню у % до періоду попереднього року) за 2019-2022 рр. [37]

У відмінності від глобальних дисбалансів (які до 2009 року виявлялися у вигляді переважання попиту, котрий зростав завдяки банківським кредитам, на пропозицію квартир по усім категоріям житла) в 2022 році на ринку спостерігалися лише структурні дисбаланси: вартість і якість низькобюджетного житла, часто не відповідали вимогам і фінансовим можливостям основного числа потенційних покупців, що формують відкладений попит на якіснішу нерухомість [35].

На думку аналітиків рейтингового агентства, галузь є найбільш чутливою до ризиків, що обмежуватиме об'єми інвестицій.

Згідно з приведеною вище сегментацією будівельного ринку, дане підприємство є приватним і входить до сегменту, котрий займає 31% будівельного ринку.

ПП «Промислово-будівельна компанія Компаньйон» завдяки сучасному виробничому устаткуванню і якості продукції, а також інструментальній базі власного виробництва, досягла високого рівня компанії з бездоганною репутацією. ПП «Промислово-будівельна компанія Компаньйон» контролює якість побудови вікон, дверей і алюмінієвих світлопрозорих конструкцій, ще починаючи з етапу вибору сировини. Утримати стабільне положення під час економічної кризи на українському ринку підприємству дозволило не лише якісне виробництво але і постійне вдосконалення технологій, та все ж таки криза залишила свої відбитки на обсягах виробництва и звісно ж на прибутку підприємства.

Підприємство було засноване в 2000 році як виробник металопластикових вікон, дверей і алюмінієвих світлопрозорих конструкцій. За 23 років безперервної роботи, підприємство може виконувати весь цикл робіт по будівництву і реконструкції, використовуючи власні виробничі потужності, а саме:

- будівництво;
- виготовлення металопластикових вікон і дверей;
- опалювання (водопостачання);
- внутрішні обробні роботи; виготовлення алюмінієвих світлопрозорих конструкцій:
- зимові сади,
- фасади,
- рухомі дверні системи,
- офісні перегородки

Метою компанії є:

- створювати і поставляти якісні металопластикові вікна, двері і алюмінієві світлопрозорі конструкції на ринку, які допоможуть створити затишок, а також забезпечуватимуть створення сприятливої атмосфери в побуті кожної людини;

- забезпечувати гарантію того, що пропонований компанією сервіс оцінюватиметься споживачами як високий і професійний;
- досягати максимально ефективного рівня співпраці з клієнтами.

Для досягнення поставлених цілей підприємство постійно працює над вирішенням завдань в наступних напрямках:

- постійне поліпшення якості вироблюваних металопластикових вікон, дверей і алюмінієвих світлопрозорих конструкцій продукції;
- досягнення менших, ніж у конкурентів, витрат замовника за рахунок оптимізації бізнес процесів, автоматизації виробництва металопластикових вікон, дверей і алюмінієвих світлопрозорих конструкцій і впровадження інформаційних технологій, розширення асортименту товарів і послуг;
- вчення і підвищення кваліфікації персоналу.

ПП «Промислово-будівельна компанія Компаньйон» має організаційну структуру лінійного типу, котра наведена на рисунку 2.2.

Лінійна структура управління проста за своєю суттю: основним принципом побудови лінійної структури є вертикальна ієрархія, тобто підпорядкованість ланок управління знизу доверху. При такій побудові управлінські рішення утворюють лінійні зв'язки. Ці рішення включають адміністративні функції (організацію) й процедури (прийняття рішень). Ця структура управління будується на основі лінійних схем. Керівник у такій структурі називається лінійним і виконує як адміністративні, так і інші функції. Адміністративні функції й процедури можуть делегуватися основним керівником на нижчі рівні ієрархії. Члени кожного з нижчих ступенів управління перебувають у безпосередньому лінійному підпорядкуванні в керівника наступного, вищого рівня. Застосовувати таку структуру доцільно на підприємствах з невеликою чисельністю персоналу і незначним обсягом та номенклатурою виробництва [38].

Директор

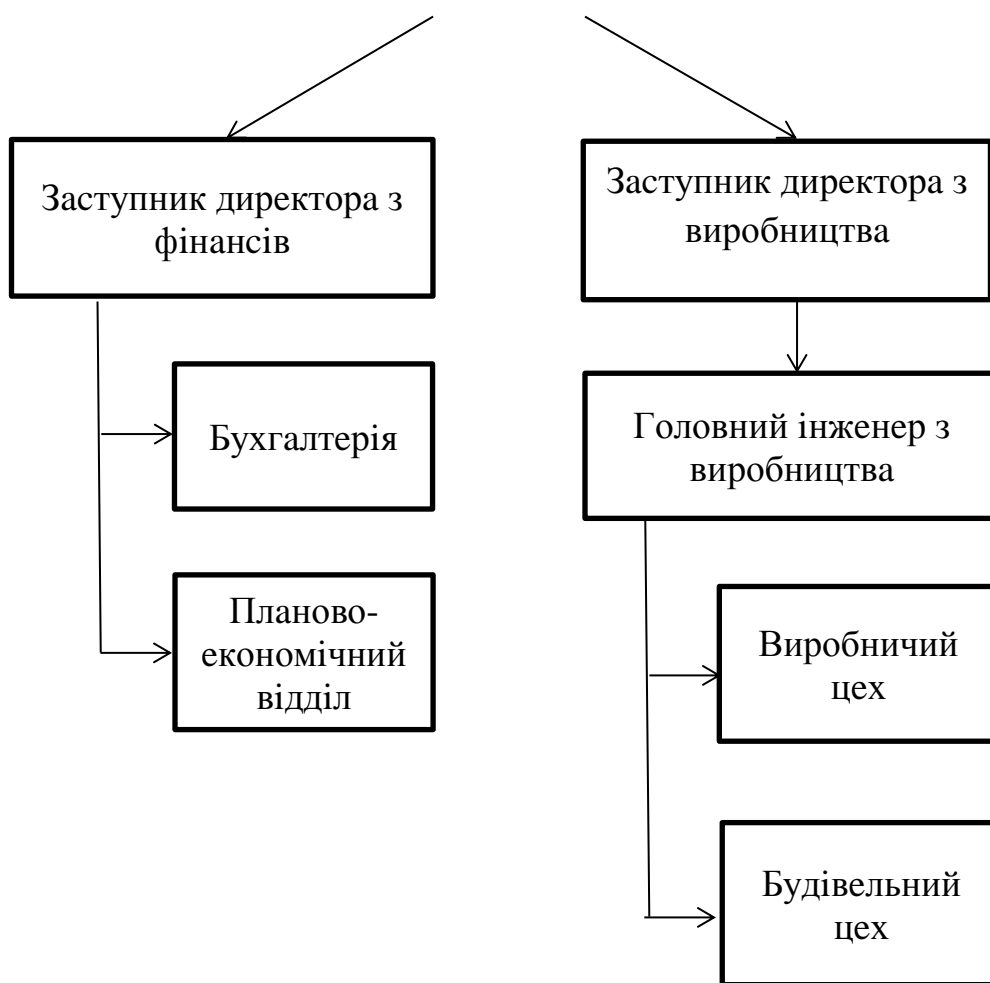

Рисунок 2.2 - Організаційна структура ПП «ПБК «КОМПАЇОН»

До переваг організаційної структури управління можна віднести:

- єдність розпорядництва, простоту та чіткість підпорядкування;
- повну відповідальність керівника за результати діяльності підлеглих йому підрозділів;
- оперативність у прийнятті рішень;
- погодженість дій виконавців;
- одержання нижчими ланками погоджених між собою розпоряджень і завдань.

Як недоліки цього найпростішого виду структур управління можна назвати:

- велике інформаційне перевантаження керівника, величезний потік документів, множинність контактів з підлеглими, вищими і суміжними ланками;
- структура не гнучка і не дає змоги вирішувати завдання, обумовлені умовами функціонування, які постійно змінюються;
- зволікання у розв'язанні невідкладних завдань;
- спотворенні інформації через збільшення рівнів ієрархії;
- в цій структурі можливе перевантаження центрального апарату управління підприємства;
- велика потреба у спеціалістах широкого профілю [39].

Проведемо SWOT - аналіз цього підприємства для визначення його сильних і слабких сторін.

SWOT-аналіз - це аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища організації. Аналізу підлягають сильні сторони (Strength), слабкі сторони (Weakness) внутрішнього середовища, а також можливості (Opportunities) і загрози (Threats) зовнішнього середовища організації [27; 28].

Як бачимо підприємство має як слабкі сторони, так і сильні, причому кількість сильних сторін дуже мала, а найбільшу кількість мають загрози для підприємства та його слабкі сторони. Підприємство має нестабільний фінансовий стан, велику залежність від кредиторів, тому зараз все залежить від правильного управління підприємством, для того щоб реалізувати приховані можливості і перетворити слабкі сторони у сильні.

Щодо оцінки ефективності діяльності підприємства необхідно зробити аналіз виробничо-господарської діяльності за основними техніко-економічними показниками: динаміка доходів від реалізації продукції, рівня собівартості продукції, валового прибутку, рентабельності підприємства та чистого прибутку його діяльності.

Таблиця 2.1 - SWOT-аналіз ПП«Промислово-будівельна компанія Компаньйон»

Сильні сторони компанії	Можливості компанії в зовнішньому середовищі
1) 13 років на ринку; 2) висока міра дотримання договірних зобов'язань, як відносно субпідрядників, так і відносно кінцевих споживачів; 3) позитивний імідж компанії в суспільному житті; 4) успішний вихід на ринок, освоєння нових сегментів ринку: - комерційна нерухомість - експлуатація комерційної нерухомості	1) розширення будівництва об'єктів комерційної нерухомості; 2) вихід на суміжний ринок малоповерхового будівництва; 3) будівництво багатоповерхових паркінгів; 4) програма поліпшення якості будівництва; 5) просування в область, регіони.
Слабкі сторони компанії	Загрози зовнішнього середовища для бізнесу
1) спонтанна диверсифікація при використанні однієї торгівельної марки на різних сегментах відбуватися розмивання (наприклад, елітне і типове житло); 2) використання дешевих матеріалів і “дешевою” робочою сила приводить до низької якості готової продукції; 3) середня або нижче середнього задоволеність споживачів якістю виконаних робіт в типовому житловому будівництві (рівність полов, стель, звукоізоляція і ін.) «середня ціна – низька якість» 4) існуюча структура ускладнює виведення рентабельних напрямів; 5) нестабільне фінансове становище; 6) велика заборгованість а велика залежність від кредиторів.	1) посилення конкуренції на ринку типового житла; 2) зменшення рентабельності будівництва типового житла; 3) зменшення площі під будівництво житла, збільшення вартості цієї площі; 4) можливість різкого зростання курсу Євро і долара може привести до зростання цін на будівельні матеріали і зменшити попит; 5) посилення тиск виробників будматеріалів; 6) можливий прихід крупних іноземних будівельних компаній; 7) претензії кредиторів.

Динаміка показників виробничо-господарської діяльності підприємства ПП «Промислово-будівельна компанія Компаньйон» за 2020-2022 р. наведена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Динаміка показників виробничо-господарської діяльності підприємства за 2022 – 2024 рр.

Показники	2022р.	2023р.	2024р.	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення,%	
				2021р. / 2022р. (тис.грн.)	2023р. / 2024 р. (тис.грн.)	2021р. /2022р.	2023р. /2024р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Дохід від реалізації продукції, тис. грн.	26372,8	4778,6	179,6	-21594,2	-4599	-81,9	-96,24
Непрямі податки та інші вирахування з доходу, тис. грн.	4395,5	796,4	29,9	-3599,1	-766,5	-81,9	-96,24
ЧД від реалізації продукції, тис. грн.	21977,3	3982,2	149,7	-17995,1	-3832,5	-81,9	-96,24
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1001,7	-	-	-	-	-	-
Валовий прибуток, тис. грн.	20975,6	3982,2	149,7	-16993,4	-3832,5	-81,9	-96,24
Всього витрати, тис. грн.	-21375,8	-5168,8	-147,1	16207	5018,7	-81,9	-96,24
ЧП (збиток), тис. грн.	605,3	-1157,7	9	-1763	1166,7	-81,9	-96,24

Як видно з таблиці 2.2, підприємство за останні три роки має стрімку тенденцію до зниження виробництва та судячи з показників воно перебуває у кризовому стані, тому що, наприклад, дохід від реалізації продукції зменшився у 2022р. порівняно з 2021р. на 4599 тис. грн., а у 2023р. порівняно з 2022р. на

21594,2 тис. грн. Також ми бачимо що, підприємство у 2021р. і 2022р. не має собівартості, тобто виробництво зупинено, витрати перевищують чистий прибуток, хоча підприємство у 2022 р. і 2024 р. отримало все ж таки прибуток, у 2022 отримало 605,3 тис. грн., у 2024 р. 9 тис. грн. Підприємству терміново потрібно впровадження антикризових заходів, котрі допоможуть йому вийти з кризи.

2.2 Оцінка фінансового-господарської діяльності ПП «ПБК «КОМПАНЬОН»

Для діагностики визначення банкрутства не завжди потрібно робити повний фінансовий аналіз стану підприємства. Існує діагностика раннього типу, наприклад в одній із них використовується усього 2 критерії: коефіцієнт відновлення платоспроможності і коефіцієнт втрати платоспроможності. Якщо ж після проведення даної діагностики було виявлено негативні симптоми, тоді для більш детального аналізу і проводиться аналіз фінансового-господарської діяльності. Проведемо діагностику раннього типу за формулами (1.1) та (1.2) для 2022-2024 рр.:

Розрахуємо коефіцієнт загальної ліквідності на початок періоду:

$$КЗЛ_{2020} = 5277,1 / 5642,0 = 0,93;$$

$$КЗЛ_{2021} = 5266,2 / 5437,5 = 0,96;$$

$$КЗЛ_{2022} = 5445,7 / 5877,5 = 0,92.$$

Розрахуємо коефіцієнт загальної ліквідності на кінець періоду:

$$КЗЛ_{2020} = 5266,2 / 5437,5 = 0,96;$$

$$КЗЛ_{2021} = 5445,7 / 5877,5 = 0,92;$$

$$КЗЛ_{2022} = 4859,2 / 5251,8 = 0,915.$$

Розрахуємо коефіцієнт відновлення платоспроможності:

$$К_{\text{відн } 2020} = (0,96 + 6 / 12 \times (0,96 - 0,93)) / 2 = 0,487;$$

$$К_{\text{відн } 2021} = (0,92 + 6 / 12 \times (0,92 - 0,96)) / 2 = 0,45;$$

$$K_{\text{відн}} 2022 = (0,915 + 6 / 12 \times (0,915 - 0,92)) / 2 = 0,456.$$

Розрахуємо коефіцієнт утрати платоспроможності:

$$K_{\text{відн}} 2020 = (0,96 + 3 / 12 \times (0,96 - 0,93)) / 2 = 0,483;$$

$$K_{\text{відн}} 2021 = (0,92 + 3 / 12 \times (0,92 - 0,96)) / 2 = 0,455;$$

$$K_{\text{відн}} 2022 = (0,915 + 3 / 12 \times (0,915 - 0,92)) / 2 = 0,456.$$

Можна зробити висновок, що в підприємства найближчим часом немає реальної перспективи відновити свою платоспроможність, Коефіцієнт утрати платоспроможності має негативну тенденцію до зменшення, тобто у підприємства є можливість втратити свою платоспроможність у найближчий час. Згідно цієї діагностики, підприємство знаходиться на межі банкрутства, тому потрібно провести фінансовий аналіз з метою пошуку слабких місць та резервів для виведення підприємства з кризового стану. Проведемо аналіз фінансової стійкості та стабільності підприємства, за нище наведеними коефіцієнтами за 2020 – 2022 рр.:

Коефіцієнт автономії розраховується за формулою (1.3):

$$K_{\text{авт}} 2020 = 881,9 / 6319,4 = 0,139;$$

$$K_{\text{авт}} 2021 = -275,8 / 5601,7 = -0,049;$$

$$K_{\text{авт}} 2022 = -266,8 / 4985 = -0,053.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.3).

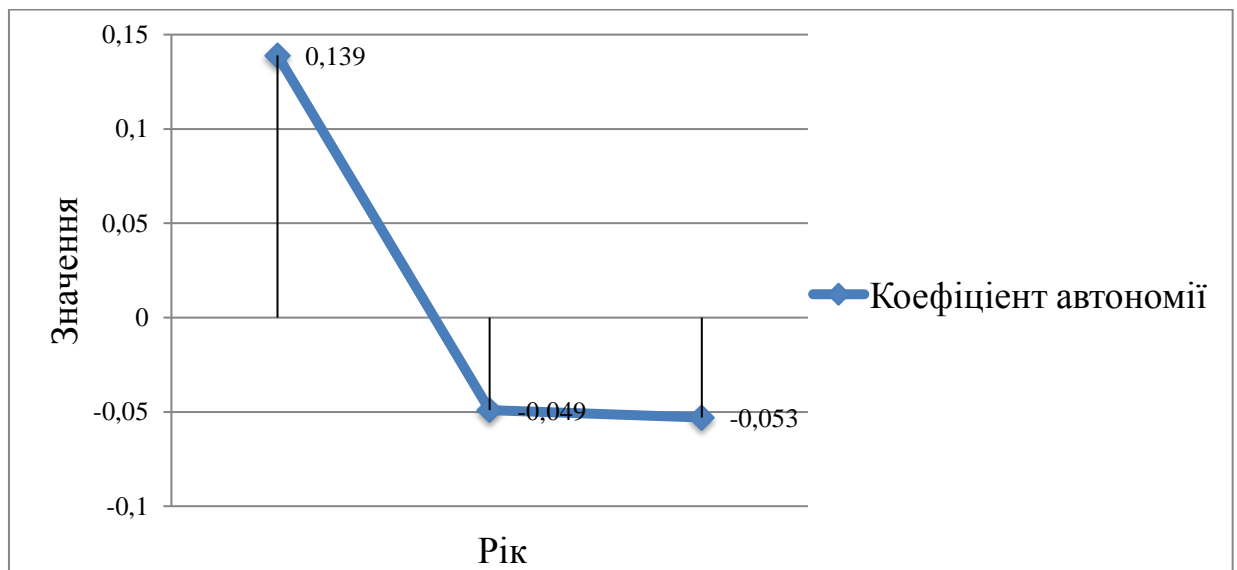

Рисунок 2.3 – Динаміка коефіцієнта автономії

Виходячи з діаграми 2.3 бачимо, що коефіцієнт автономії має негативну тенденцію до зменшення, тобто підприємство з кожним роком все більш залежне від зовнішніх джерел.

Коефіцієнт фінансової стабільності розраховується за формулою (1.4):

$$K_{\text{фс } 2020} = 881,9 / 5437,5 = 0,162;$$

$$K_{\text{фс } 2021} = -275,8 / 5877,5 = -0,046;$$

$$K_{\text{фс } 2022} = -266,8 / 5251,8 = -0,051.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.4).

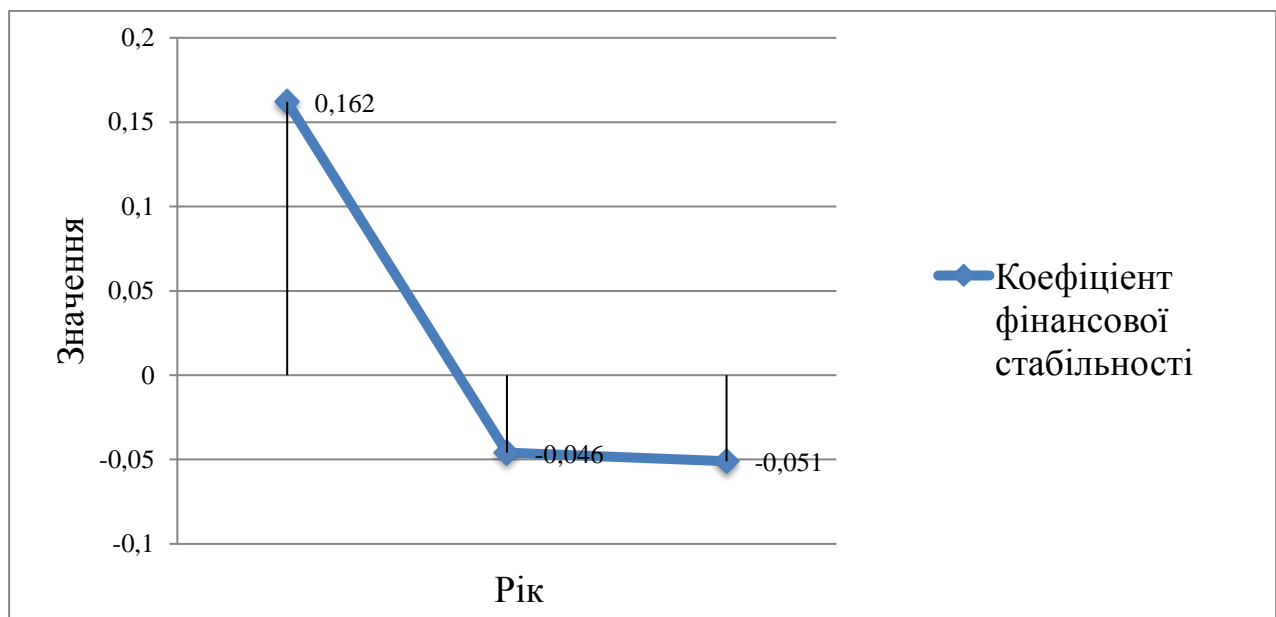

Рисунок 2.4 – Динаміка коефіцієнта фінансової стабільності

Виходячи з рисунка 2.4 бачимо, що коефіцієнт фінансової стабільності з кожним роком зменшується. У 2020р. він склав 0,162. У 2021р. -0,046 і у 2022р. -0,051, тобто обсяг позикових коштів господарюючого суб'єкта виявляється усе вище й вище власних. Це говорить про низький рівень стійкості господарюючого суб'єкта й залежність його діяльності від зовнішніх джерел фінансування, недостачу власних коштів.

Коефіцієнт фінансового левериджу розраховується за формулою (1.5):

$$\Phi_{\text{л } 2020} = (6319,4 - 881,9) / 881,9 = 6,16;$$

$$\Phi_{\text{л } 2021} = (5601,7 - (-275,8)) / -275,8 = -21,31;$$

$$\Phi_{\text{л } 2022} = (4985 - (-266,8)) / -266,8 = -19,68.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.5).

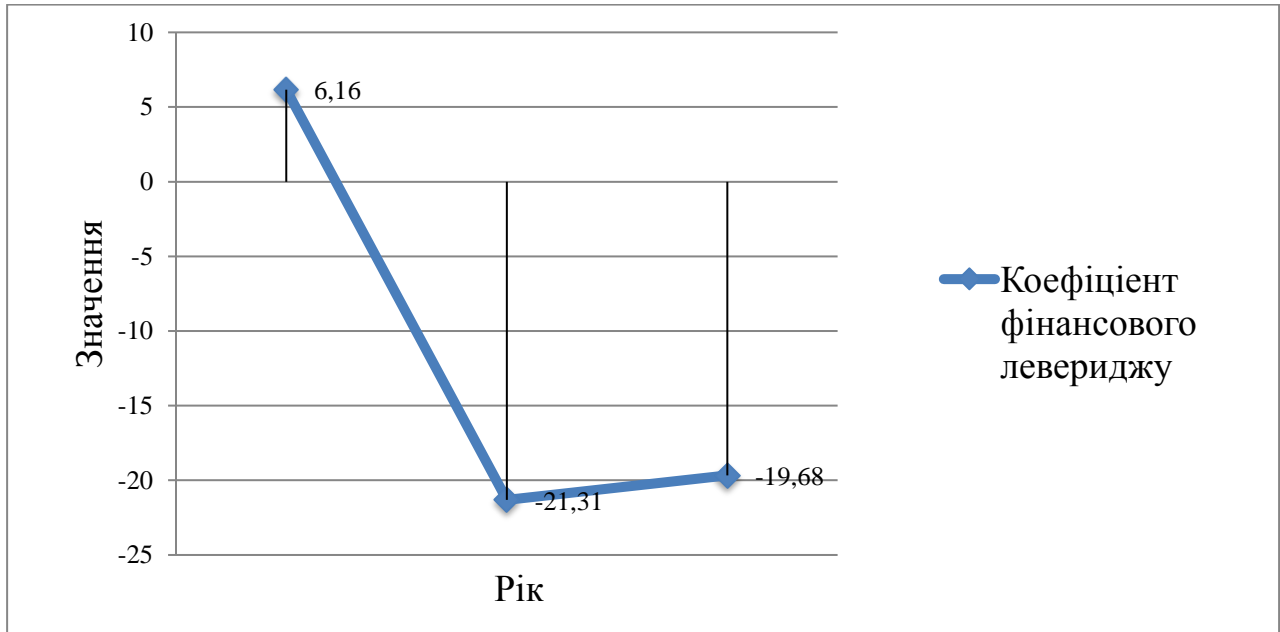

Рисунок 2.5 – Динаміка коефіцієнта фінансового левериджу

Виходячи з рисунка 2.5 бачимо, що показник фінансового левериджу також не стабільний, у 2020р. він більше нормативного значення, але потім має тенденцію до зниження, так у 2021р. він складає -21,31 та у 2022р. складає -19,68, що менше нормативного значення, тобто підприємство зменшило свою залежність від довгострокових зобов'язань.

Коефіцієнт забезпечення власними коштами розраховується за формулою (1.6):

$$K_{зк\ 2020} = (881,9 - 1053,2) / 5266,2 = - 0,032;$$

$$K_{зк\ 2021} = (-275,8 - 156) / 5445,7 = - 0,079;$$

$$K_{зк\ 2022} = (-266,8 - 125,8) / 4859,2 = - 0,081.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.6).

Виходячи з рисунка 2.6 бачимо, що коефіцієнт забезпечення власними коштами, впродовж усіх цих років був менше нормативного значення 0,1, тому що фактична вартість основних коштів й інших позаоборотних активів не покривається власними й прирівняними до них коштами.

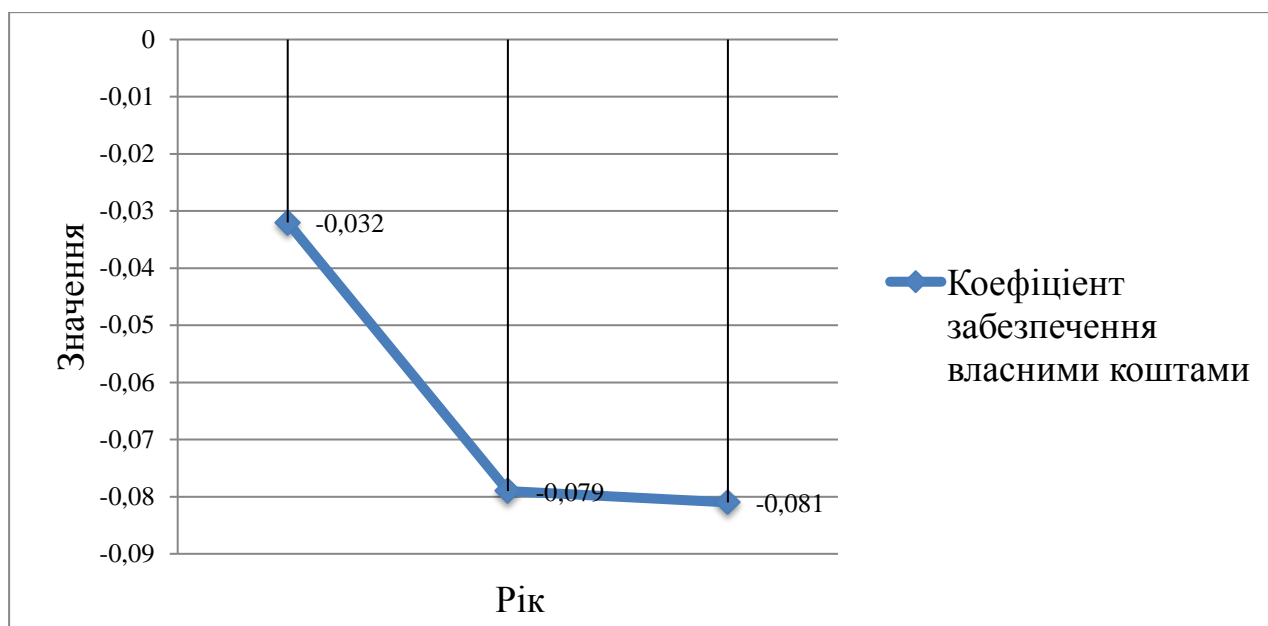

Рисунок 2.6 – Динаміка коефіцієнта забезпечення власними коштами

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу розраховується за формулою (1.7):

$$K_{\text{КЗК}} 2020 = 5437,5 / 6319,4 = 0,86;$$

$$K_{\text{КЗК}} 2021 = 5877,5 / 5601,7 = 1,049;$$

$$K_{\text{КЗК}} 2022 = 5251,8 / 4985 = 1,053.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.7).

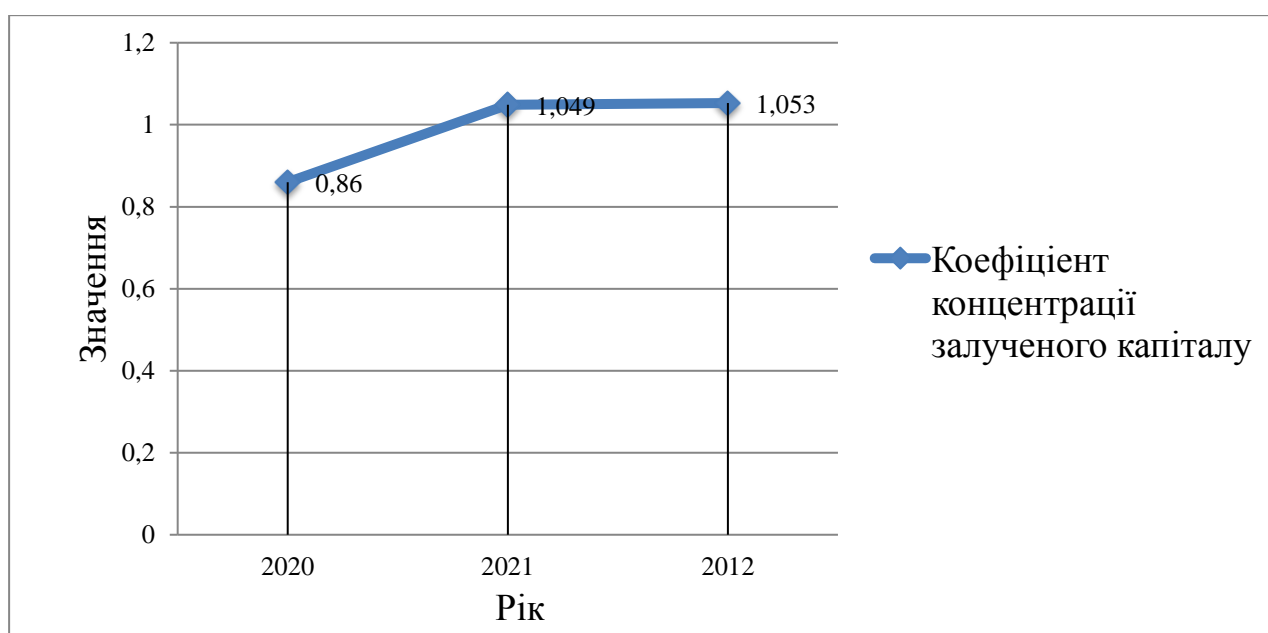

Рисунок 2.7 – Динаміка коефіцієнта концентрації залученого капіталу

Виходячи з рисунка 2.7 бачимо, що коефіцієнт концентрації залученого капіталу у 2020р. 0,86, у 2021р. 1,049, у 2022р. 1,053, тобто у всіх роках цей показник більше 0,5, його нормативного значення, це є негативна тенденція, тобто у підприємства кількість залученого капіталу зростає.

Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів розраховується за формулою (1.8):

$$K_{\text{співв}} 2020 = 5437,5 / 881,9 = 6,16;$$

$$K_{\text{співв}} 2021 = 5877,5 / (-275,8) = -21,31;$$

$$K_{\text{співв}} 2022 = 5251,8 / (-266,8) = -19,68.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.8).

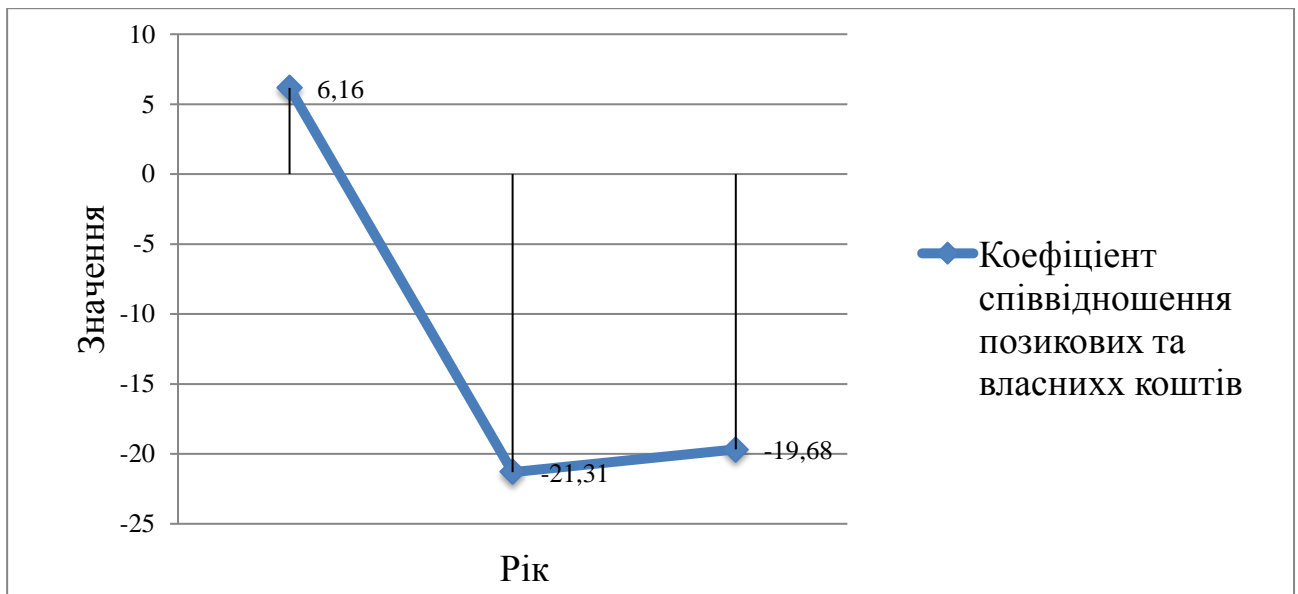

Рисунок 2.8 – Динаміка коефіцієнта співвідношення позикових та власних коштів

Виходячи з рисунка 2.8 бачимо, що коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів показує, що у підприємства існує велика залежність від позикових коштів, але у 2022 році цей показник покращився, у 2021 та 2022 роках він становить -21,31 та -19,68 відповідно.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу розраховується за формулою (1.9):

$$K_{\text{ман вл кап 2020}} = (881,9 - 1053,2) / 881,9 = -0,19;$$

$$K_{\text{ман вл кап 2021}} = (-275,8 - 156) / (-275,8) = 1,56;$$

$$K_{\text{ман вл кап 2022}} = (-266,8 - 125,8) / (-266,8) = 1,47.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.9).

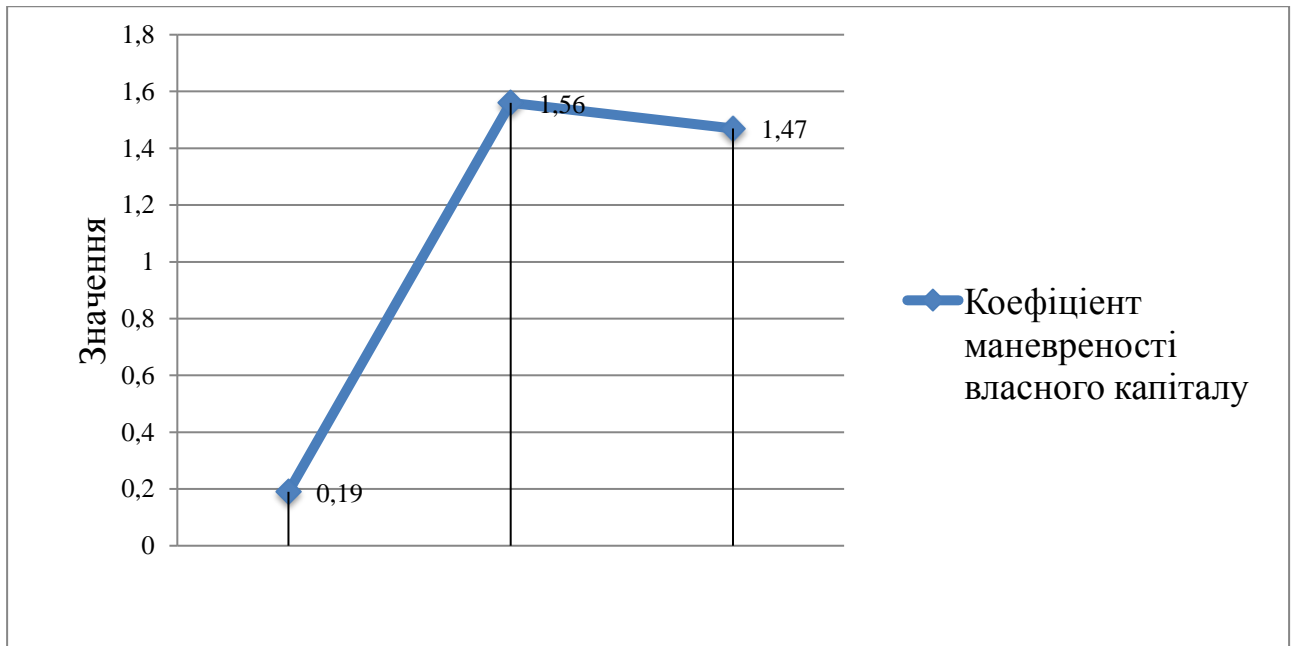

Рисунок 2.9 – Динаміка коефіцієнта маневреності власного капіталу

Виходячи з рисунка 2.9 бачимо, що коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина використовується для фінансування поточної діяльності в тій формі, що дозволяє вільно маневрувати цими засобами, а яка капіталізована, тобто ми бачимо підприємство ще в змозі виокремлювати засоби для фінансування своєї діяльності.

Коефіцієнт фінансової залежності розраховується за формулою (1.10):

$$K_{\text{ман вл кап 2020}} = 6319,4 / 881,9 = 7,17;$$

$$K_{\text{ман вл кап 2021}} = 5601,7 / (-275,8) = -20,31;$$

$$K_{\text{ман вл кап 2022}} = 4985 / (-266,8) = -18,68.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.10).

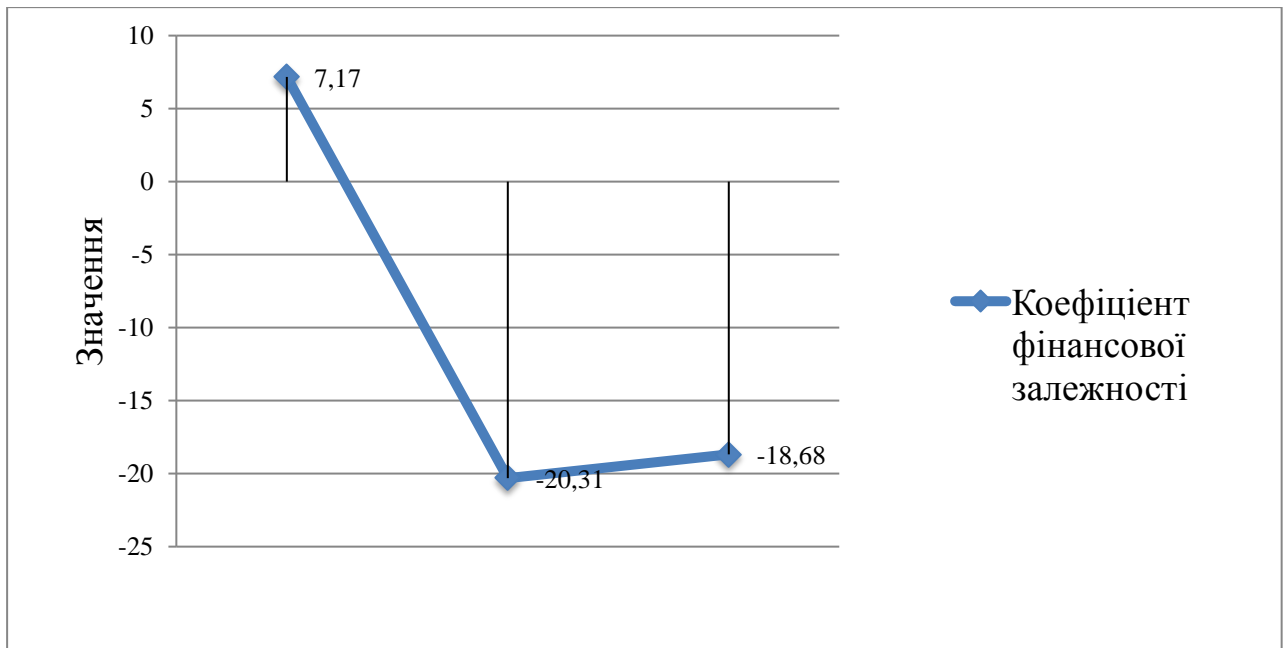

Рисунок 2.10 – Динаміка коефіцієнта фінансової залежності

Виходячи з рисунка 2.10 бачимо, що цей показник більше нормативного значення 2 у 2020р., тобто підприємство не може самостійно фінансувати свою діяльність, а у 2021р. і у 2022р. цей показник стає взагалі від'ємним і становить -20,31 і -18,68 відповідно.

Далі розрахуємо показники ліквідності та платоспроможності підприємства.

Знайдемо власний капітал тис. грн. за формулою (1.11):

$$ВК_{2020} = 881,9;$$

$$ВК_{2021} = -275,8;$$

$$ВК_{2022} = -266,8.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.11).

Виходячи з рисунка 2.11 бачимо, що власний капітал має різку тенденцію до зменшення, у 2020р він становить 881,9 тис. грн., а у 2021р. і 2022р. -275,8 тис. грн. та -266,8 тис. грн. відповідно, тобто у підприємства відсутнє джерело покриття поточних активів.

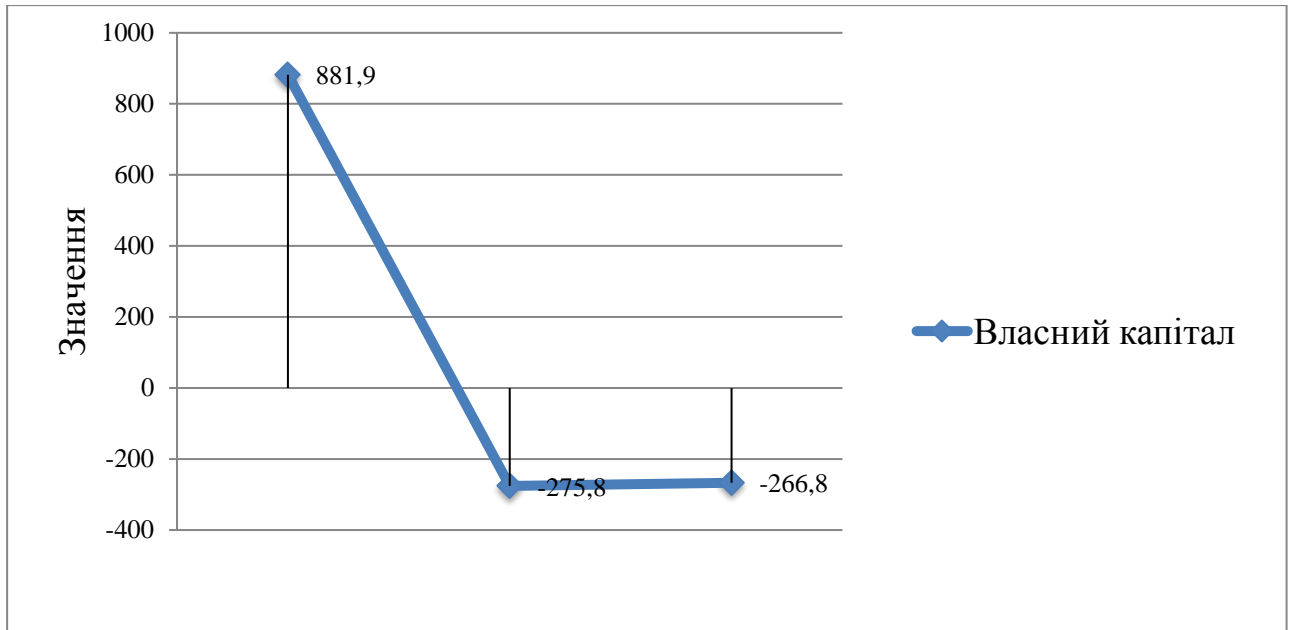

Рисунок 2.11 – Динаміка власного капіталу

Коефіцієнт маневреності грошових коштів розраховується за формулою (1.12):

$$K_{\text{ман грош. кошт. 2020}} = 2,2 / 881,9 = 0,0025;$$

$$K_{\text{ман грош. кошт. 2021}} = 0,3 / (-275,8) = -0,0011;$$

$$K_{\text{ман грош. кошт. 2022}} = 0 / (-266,8) = 0.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.12).

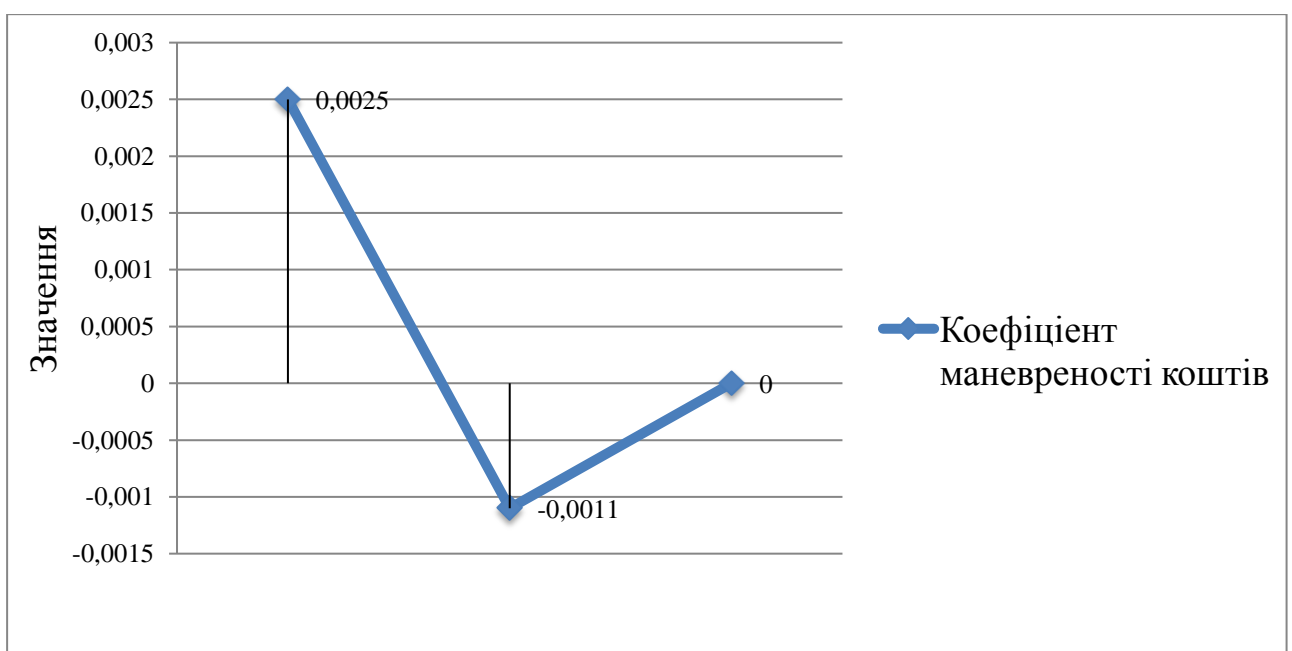

Рисунок 2.12 – Динаміка коефіцієнта маневреності грошових коштів

Виходячи з рисунка 2.12 бачимо, що коефіцієнт маневреності грошових коштів у 2020р. складає 0,0025 і має негативну тенденцію до зменшення, тому у 2021р. він склав -0,0011, але у 2022р. цей показник збільшився до 0 через відсутність грошових коштів.

Коефіцієнт покриття загальний розраховується за формулою (1.13):

$$K_{п\ 2020} = 5266,2 / 5437,5 = 0,968;$$

$$K_{п\ 2021} = 5445,7 / 5877,5 = 0,926;$$

$$K_{п\ 2022} = 4859,2 / 5251,8 = 0,925.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.13).

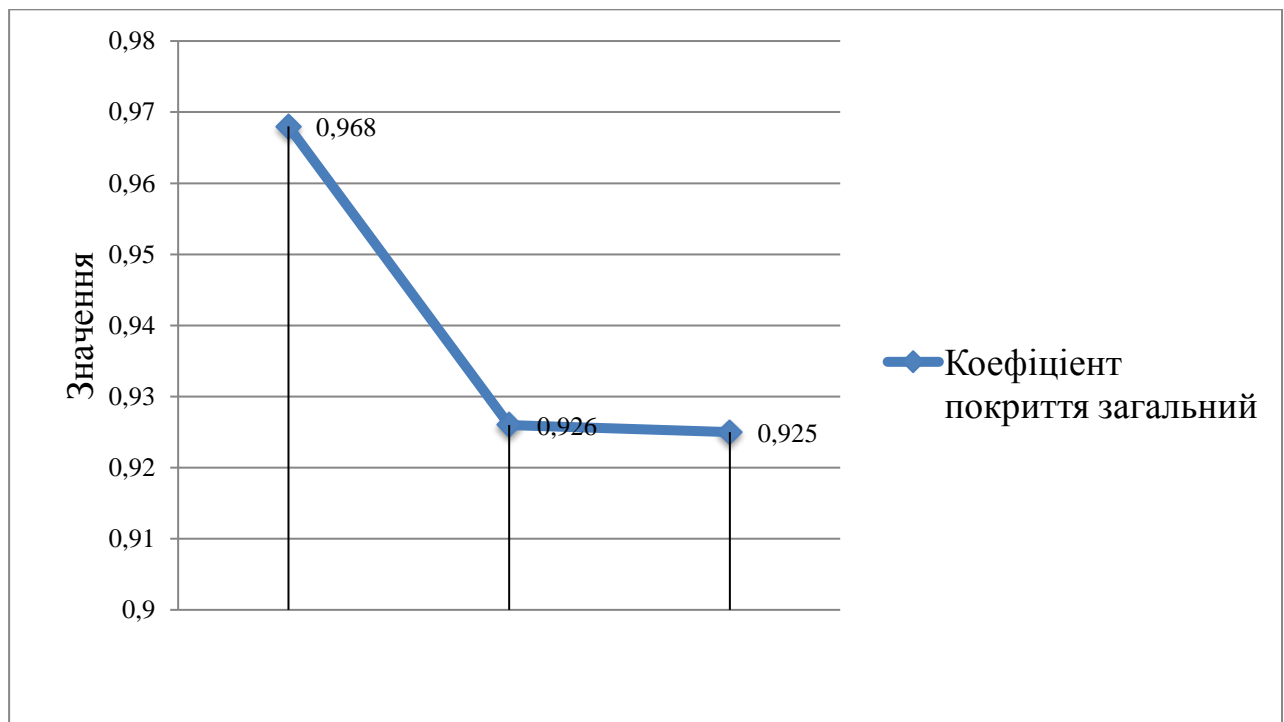

Рисунок 2.13 – Динаміка коефіцієнта покриття загального

Виходячи з рисунка 2.13 бачимо, що коефіцієнт покриття нижче від нормативного значення 1, він показує скільки грошових одиниць оборотних коштів доводиться на кожен одиницю короткострокових зобов'язань. У 2020р. цей показник склав 0,968, у 2021р. 0,926 і у 2022р. 0,925. Тому можна зробити висновок, що даний господарюючий суб'єкт має неліквідний баланс.

Коефіцієнт проміжної ліквідності розраховується за формулою (1.14):

$$K_{пром.\ лікв.\ 2020} = (2,2 + 2021,8 + 0,2 + 1498) / 5437,5 = 0,65;$$

$$K_{\text{пром. лікв. 2021}} = (0,3 + 1400,9 + 542,6 + 1303,4) / 5877,5 = 0,55;$$

$$K_{\text{пром. лікв. 2022}} = (0 + 942 + 511 + 1303,4) / 5251,8 = 0,52.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.14).

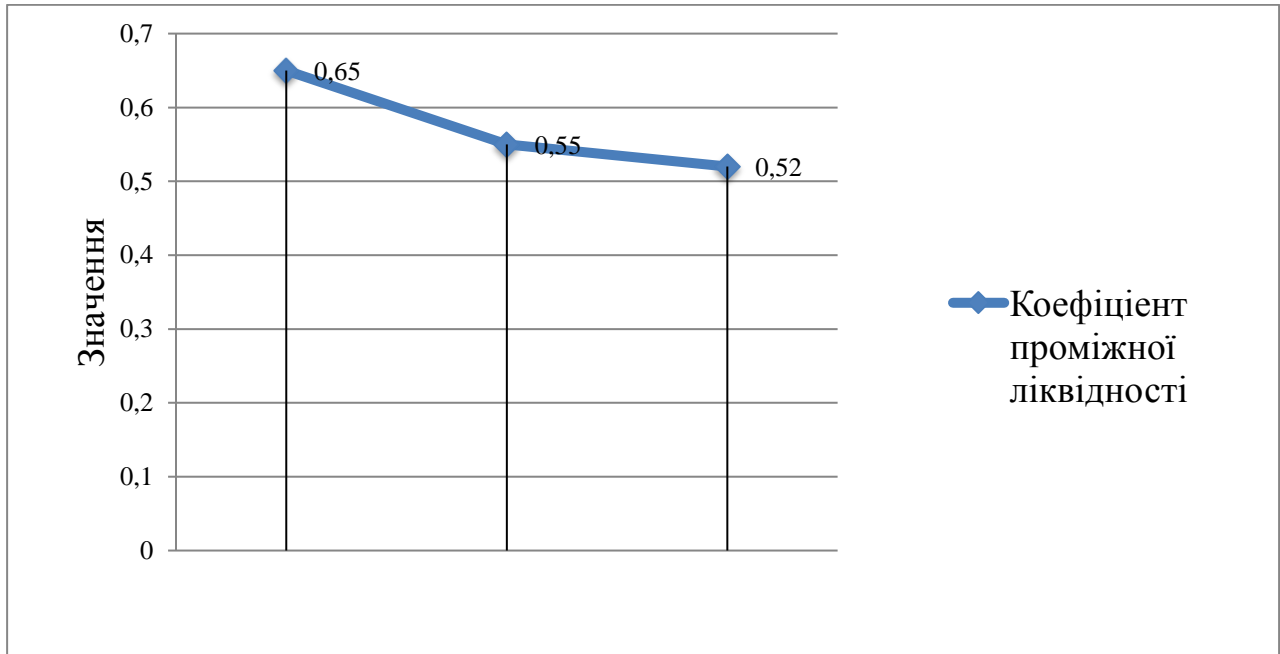

Рисунок 2.14 – Динаміка коефіцієнта проміжної ліквідності

Виходячи з рисунка 2.14 бачимо, що динаміка коефіцієнта проміжної ліквідності має негативний характер, це свідчить про те, що у підприємства з кожним роком збільшується частина поточних зобов'язань, котрі не можуть бути погашені за рахунок підприємства.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується за формулою (1.15):

$$K_{\text{пром. лікв. 2020}} = 2,2 / 5437,5 = 0,0004;$$

$$K_{\text{пром. лікв. 2021}} = 0,3 / 5877,5 = 0,00005;$$

$$K_{\text{пром. лікв. 2022}} = 0 / 5251,8 = 0.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.15).

Виходячи з рисунка 2.15 бачимо, що коефіцієнт абсолютної ліквідності набагато менше свого нормативного значення 0,2-0,35, тобто підприємство в змозі погасити негайно дуже малу частину короткострокових зобов'язань.

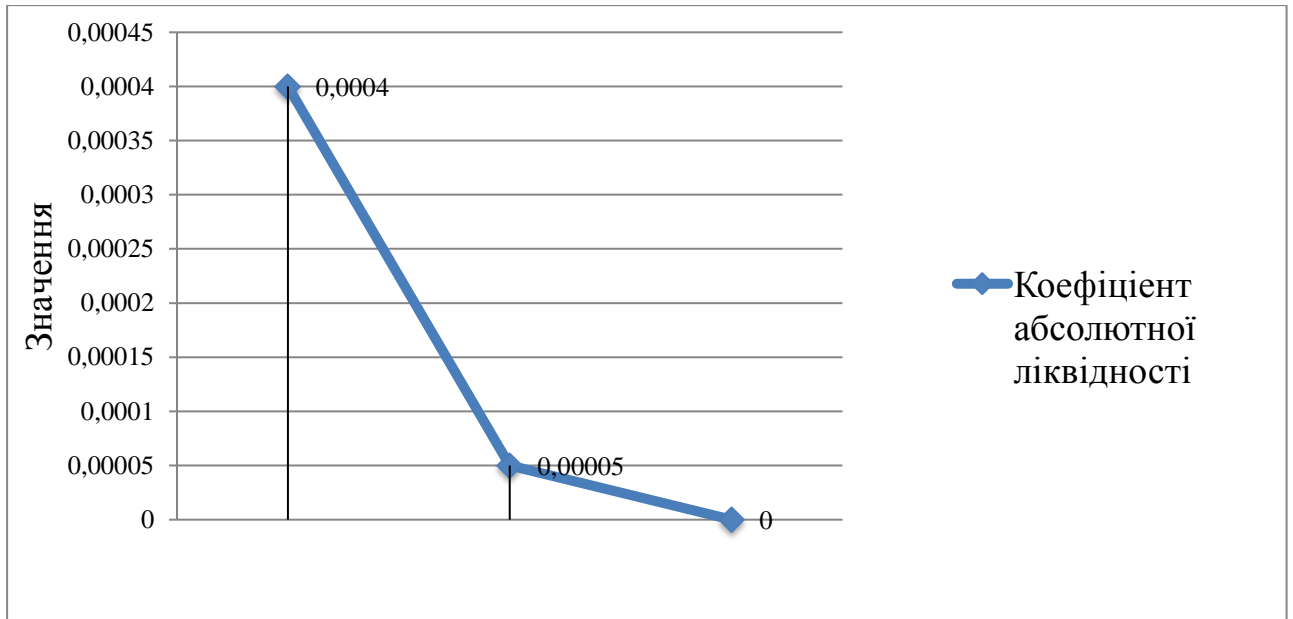

Рисунок 2.15 – Динаміка коефіцієнта абсолютної ліквідності

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу розраховується за формулою (1.16):

$$M_{к 2020} = (1453,6 + 31,3) / (-171,3) = - 8,67;$$

$$M_{к 2021} = (1311,8 + 609,6) / (- 431,8) = - 4,45;$$

$$M_{к 2022} = (1215,7 + 609,6) / (- 392,6) = - 4,64.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.16).

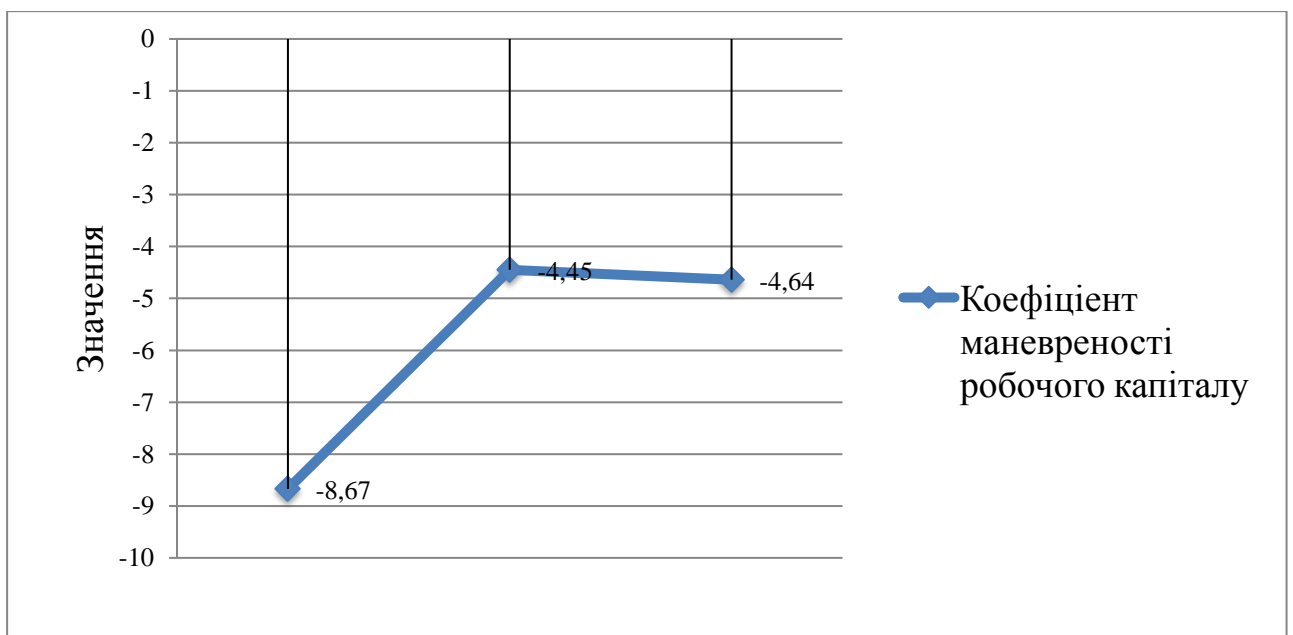

Рисунок 2.16 – Динаміка коефіцієнта маневреності робочого капіталу

Виходячи з рисунка 2.16 бачимо, що коефіцієнт маневреності робочого капіталу у 2020р. складає -8,67, у 2021р. -4,45, у 2022р. -4,64, негативне значення маневреності обумовлене недостатністю робочого капіталу господарюючого суб'єкта для покриття ним короткострокових зобов'язань.

Співвідношення нерозподіленого прибутку до всієї суми активів розраховується за формулою (1.17):

$$\text{Співв. нерозп. приб до акт. 2020} = 880,9 / 6319,4 = 0,14;$$

$$\text{Співв. нерозп. приб до акт. 2021} = -276,8 / 5601,7 = - 0,049;$$

$$\text{Співв. нерозп. приб до акт. 2022} = -267,8 / 4985 = - 0,053.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.17).

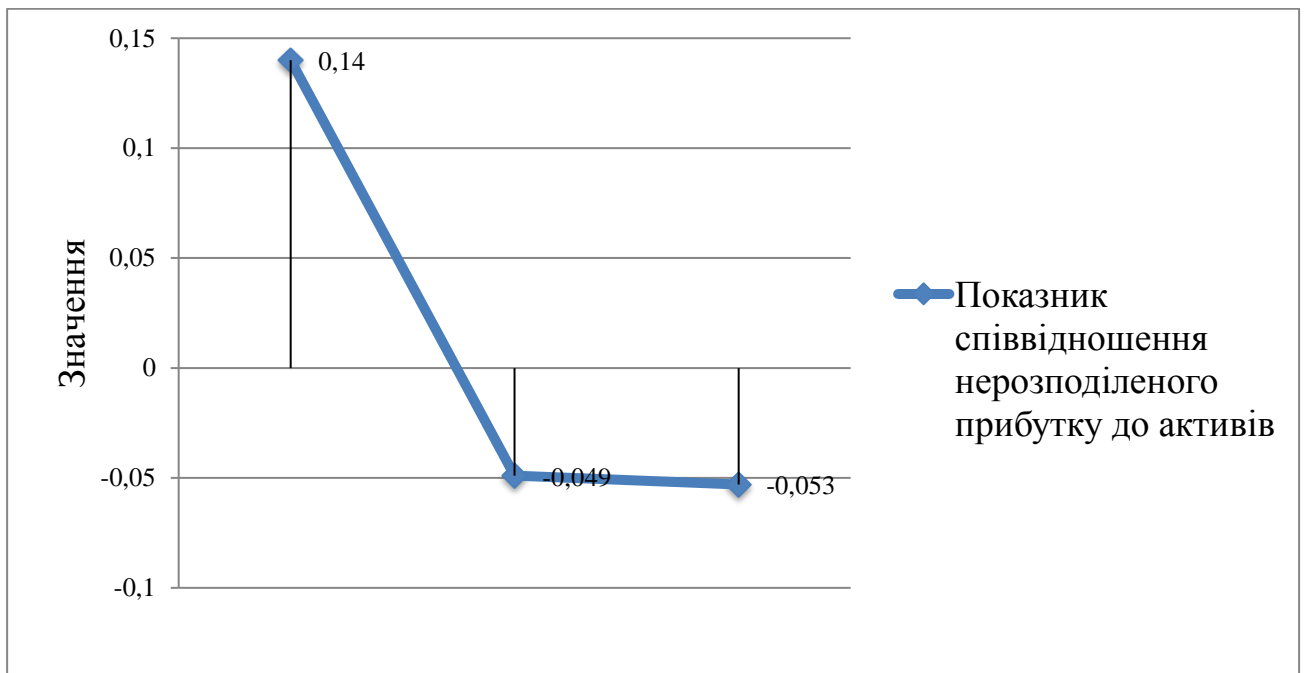

Рисунок 2.17 – Динаміка показника співвідношення нерозподіленого прибутку до всієї суми активів

Виходячи з рисунка 2.17 бачимо, що цей показник у 2020р. складав 0,14, у 2021р. -0,049, у 2022р. -0,053, тобто за ці роки відбулося стрімке зниження цього показника, тобто ступінь капіталізації прибутку мала.

Проведемо аналіз рентабельності підприємства.

Рентабельність продажу розраховується за формулою (1.18):

$$P_{\text{прод. 2020}} = 605,3 \times 100 / 21997,3 = 2,7\%;$$

$$P_{\text{прод. 2021}} = -1157,7 \times 100 / 3982,2 = -29\%;$$

$$P_{\text{прод. 2022}} = 9 \times 100 / 149,7 = 6\%.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.18).

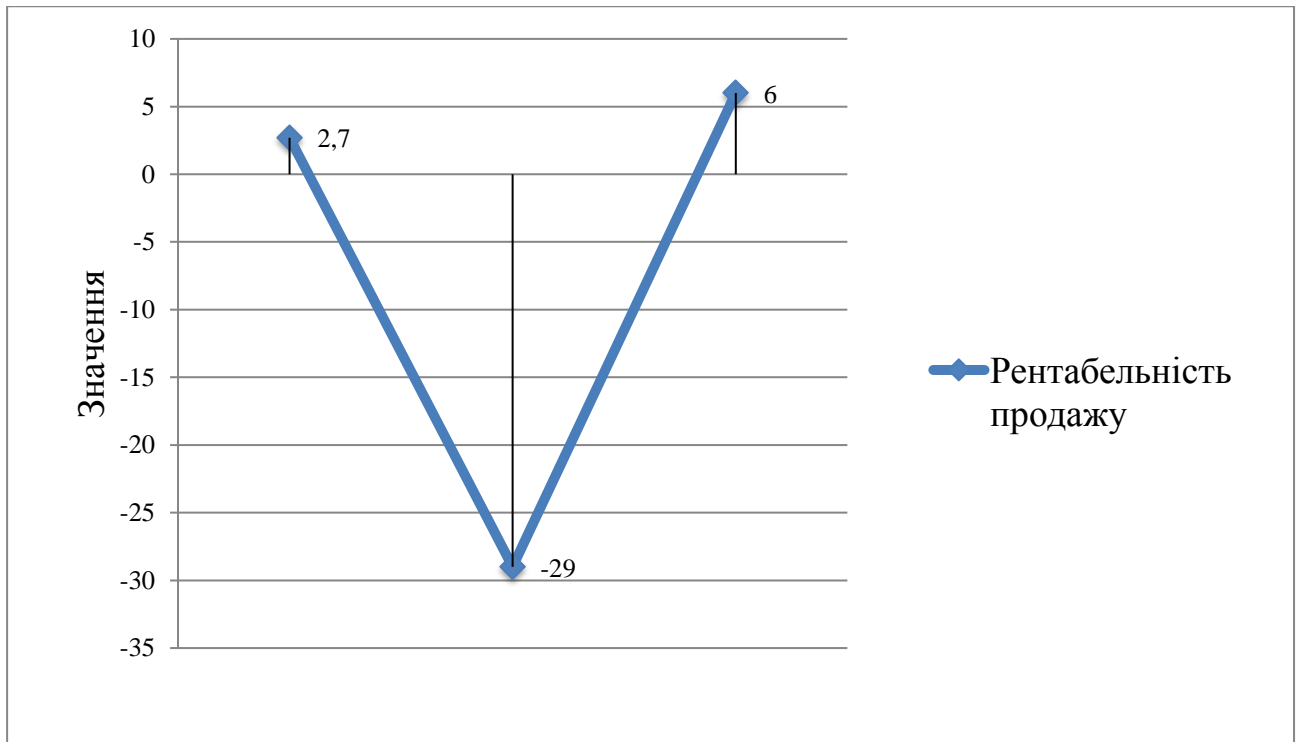

Рисунок 2.18 – Динаміка рентабельності продажу

Виходячи з рисунка 2.18 бачимо, що цей показник у 2021р. стрімко знизився з 2,7% до -29%, але у 2022р. він піднявся до 6%, тобто на підприємстві існує не ефективна політика ціноутворення.

Рентабельність основної діяльності або рентабельність виробництва розраховується за формулою (1.19):

$$P_{\text{осн. діяльн. 2020}} = 605,3 \times 100 / 1001,7 = 60\%;$$

$$P_{\text{осн. діяльн. 2021}} = -1157,7 \times 100 / 0 = \text{відсутня};$$

$$P_{\text{осн. діяльн. 2022}} = 9 \times 100 / 0 = \text{відсутня}.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.19).

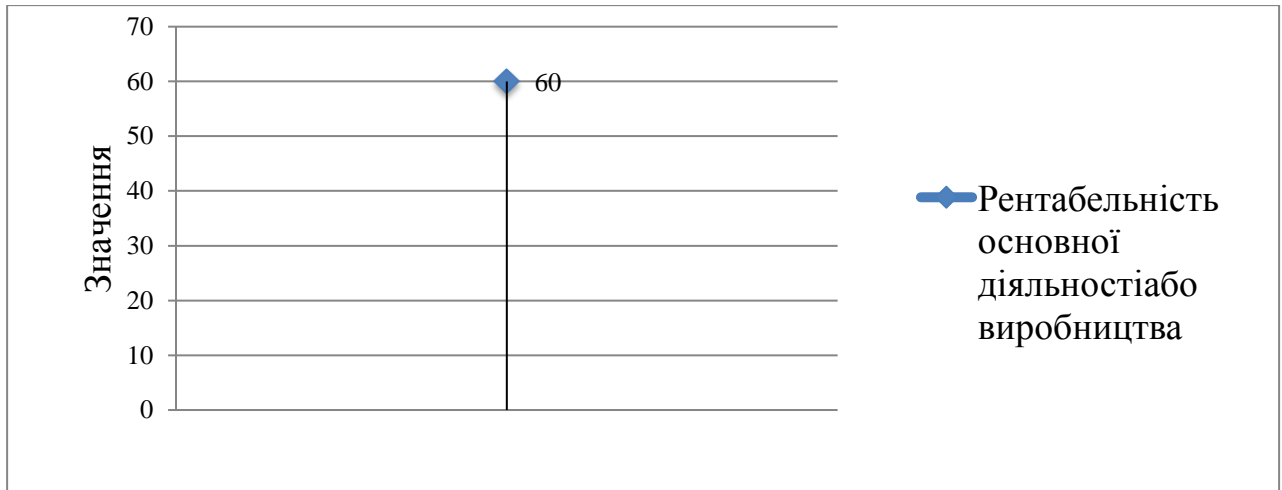

Рисунок 2.19 – Динаміка рентабельності основної діяльності або рентабельності виробництва

Згідно рисунка 2.19, показник відображає низьку ефективність виробничої діяльності, у 2020р. він складає 60%, у 2021р. та у 2022р. він відсутній взагалі.

Рентабельність власного капіталу розраховується за формулою (1.20):

$$P_{\text{вл. кап. 2020}} = 2 \times 605,3 \times 100 / (881,9 + 910) = 67,56\%;$$

$$P_{\text{вл. кап. 2021}} = 2 \times (-1157,7) \times 100 / (881,9 - 275,8) = -382\%;$$

$$P_{\text{вл. кап. 2022}} = 2 \times 9 \times 100 / (-275,8 - 266,8) = -3,317\%.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.20).

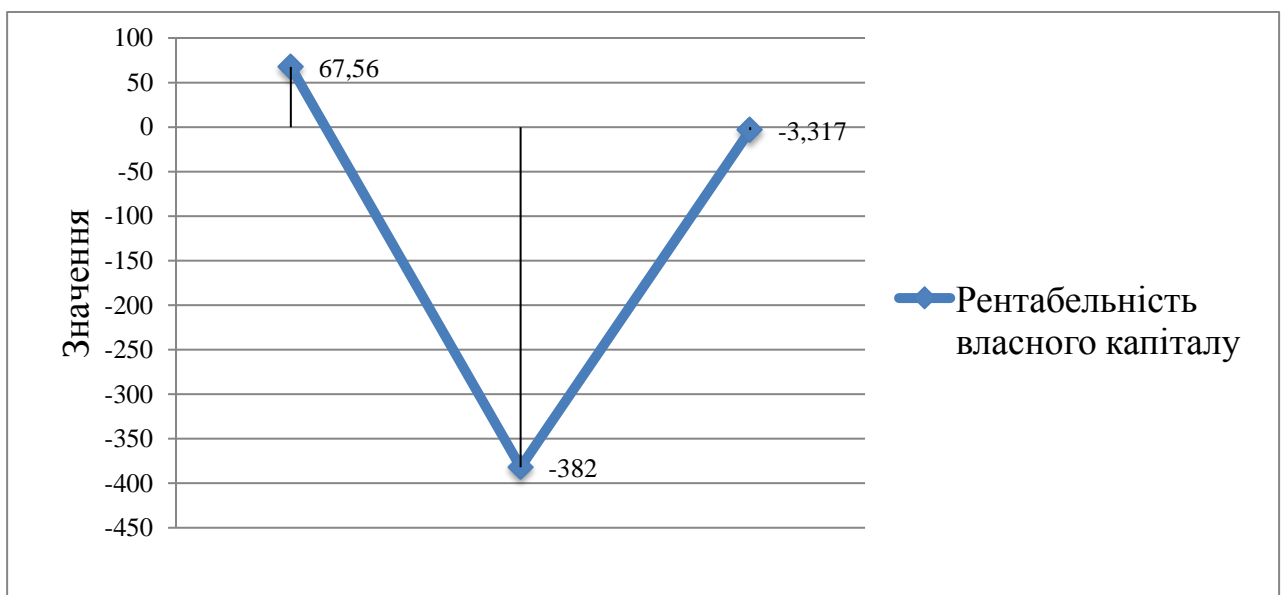

Рисунок 2.20 – Динаміка рентабельності власного капіталу

Виходячи з рисунка 2.20 бачимо, що рентабельність капіталу, у 2020р. складає 67,56%, але у 2021р. і у 2022р. цей показник від'ємний і складає -382% та -3,317% відповідно.

Період окупності власного капіталу розраховується за формулою (1.21):

$$T_{\text{вл. кап. 2020}} = ((881,9 + 910) / 2) / 605,3 = 1,48;$$

$$T_{\text{вл. кап. 2021}} = ((881,9 - 275,8) / 2) / (-1157,7) = -0,26;$$

$$T_{\text{вл. кап. 2022}} = ((-275,8 - 266,8) / 2) / 9 = -30,14.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.21).

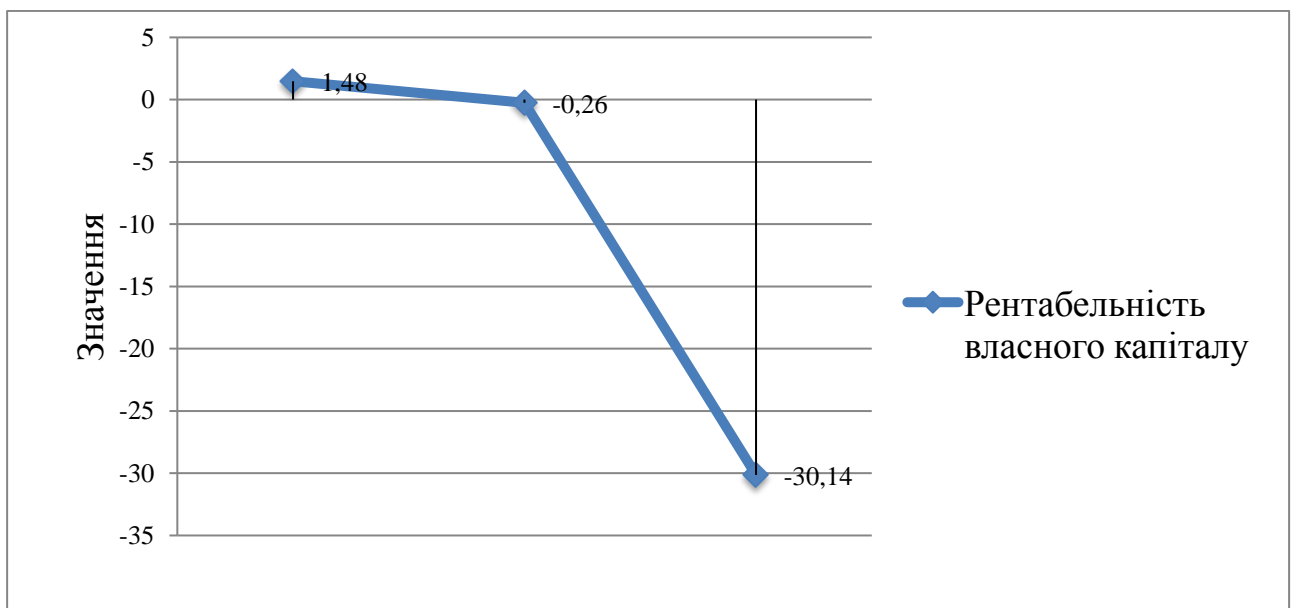

Рисунок 2.21 – Динаміка періоду окупності власного капіталу

Виходячи з рисунка 2.21 бачимо, що цей показник свідчить про те, що з кожним роком у підприємства збільшується термін протягом котрого буде повернено кожну грошову одиницю, що було вкладено власниками капіталу.

Далі проведемо аналіз ділової активності підприємства.

Загальне обертання капіталу розраховується за формулою (1.22):

$$\text{Заг. об к.}_{2020} = 21977,3 / 6319,4 = 3,5 \text{ об.};$$

$$\text{Заг. об к.}_{2021} = 3982,2 / 5601,7 = 0,7 \text{ об.};$$

$$\text{Заг. об к.}_{2022} = 149,7 / 4985 = 0,03 \text{ об.}.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.22).

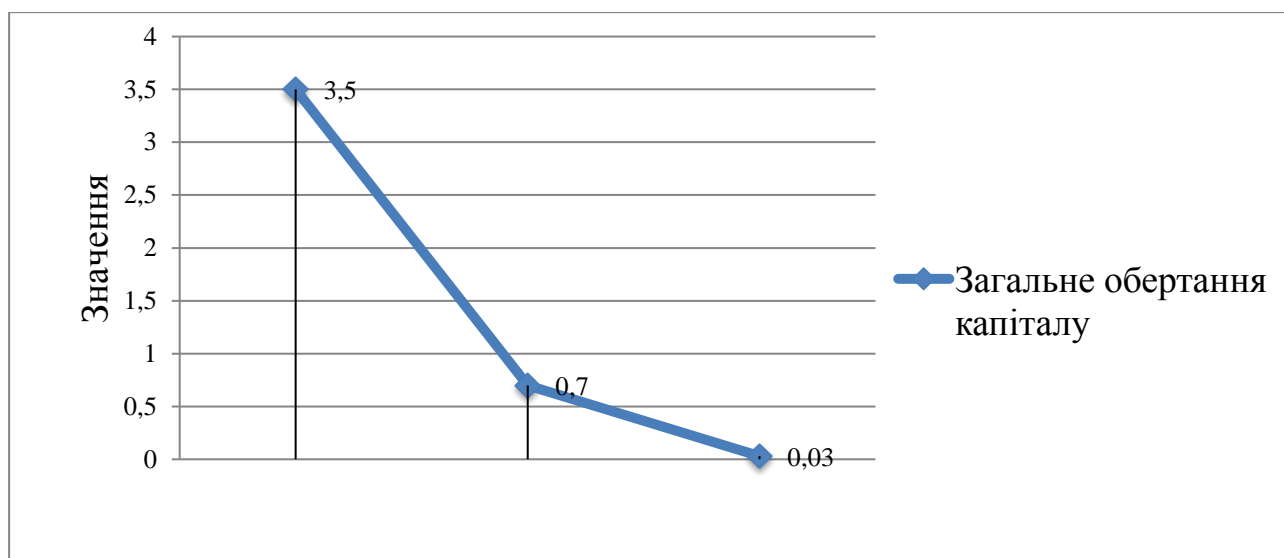

Рисунок 2.22 – Динаміка показника загального обороту капіталу

Виходячи з рисунка 2.22 бачимо, що загальне обороту капіталу має негативну тенденцію до зниження у 2020р. складає 3,5, у 2021р. 0,7 і у 2022р. 0,03, тобто з кожним роком зменшується кількість грошових одиниць реалізованої продукції, котрих приносить кожна грошова одиниця активів.

Обороту мобільних коштів розраховується за формулою (1.23):

$$\text{Оберт. моб. кош.}_{2020} = 21977,3 / 5266,2 = 4,17 \text{ об.};$$

$$\text{Оберт. моб. кош.}_{2021} = 3982,2 / 5445,7 = 0,73 \text{ об.};$$

$$\text{Оберт. моб. кош.}_{2022} = 149,7 / 4859,2 = 0,03 \text{ об.}.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.23).

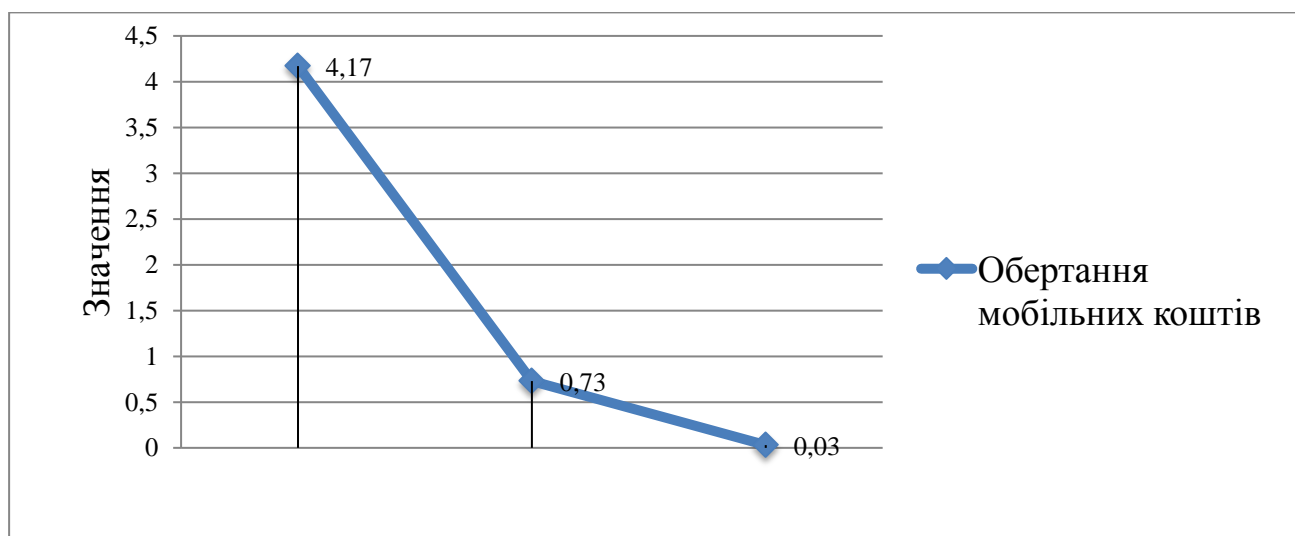

Рисунок 2.23 – Динаміка показника обороту мобільних коштів

Виходячи з рисунка 2.23 бачимо, що цей показник показує, що оборот мобільних коштів протягом одного року, значно знижується, у 2020р. показник склав 4,17, у 2021р. 0,73, у 2022р. 0,03.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів розраховується за формулою (1.24):

$$K_{o\ 2020} = 20975,6 / 5266,2 = 3,98;$$

$$K_{o\ 2021} = 3982,2 / 5445,7 = 0,73;$$

$$K_{o\ 2022} = 149,7 / 4859,2 = 0,03.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.24).

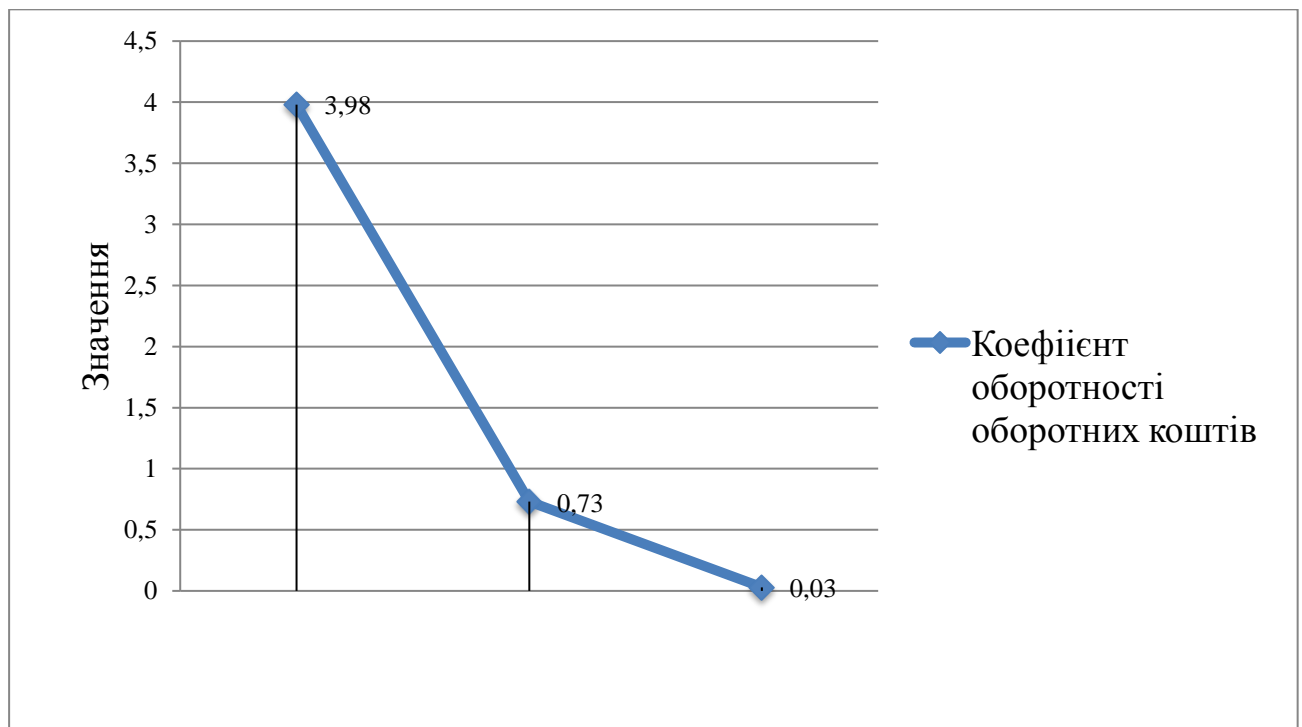

Рисунок 2.24 – Динаміка коефіцієнта оборотності оборотних коштів

Виходячи з рисунка 2.24 бачимо, що цей показник також має тенденцію до зменшення, у 2020р. він склав 3,98, у 2021р. 0,73 і у 2022р. 0,03, тобто це свідчить про вповільнення обороту оборотних коштів, що є негативною тенденцією.

Час обороту оборотних коштів розраховується за формулою (1.25):

$$Ч_{o\ 2020} = 360 / 3,98 = 90,45 \text{ днів};$$

$$Ч_{o\ 2021} = 360 / 0,73 = 493,15 \text{ днів};$$

$$Ч_{о\ 2022} = 360 / 0,03 = 12000 \text{ днів.}$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.25).

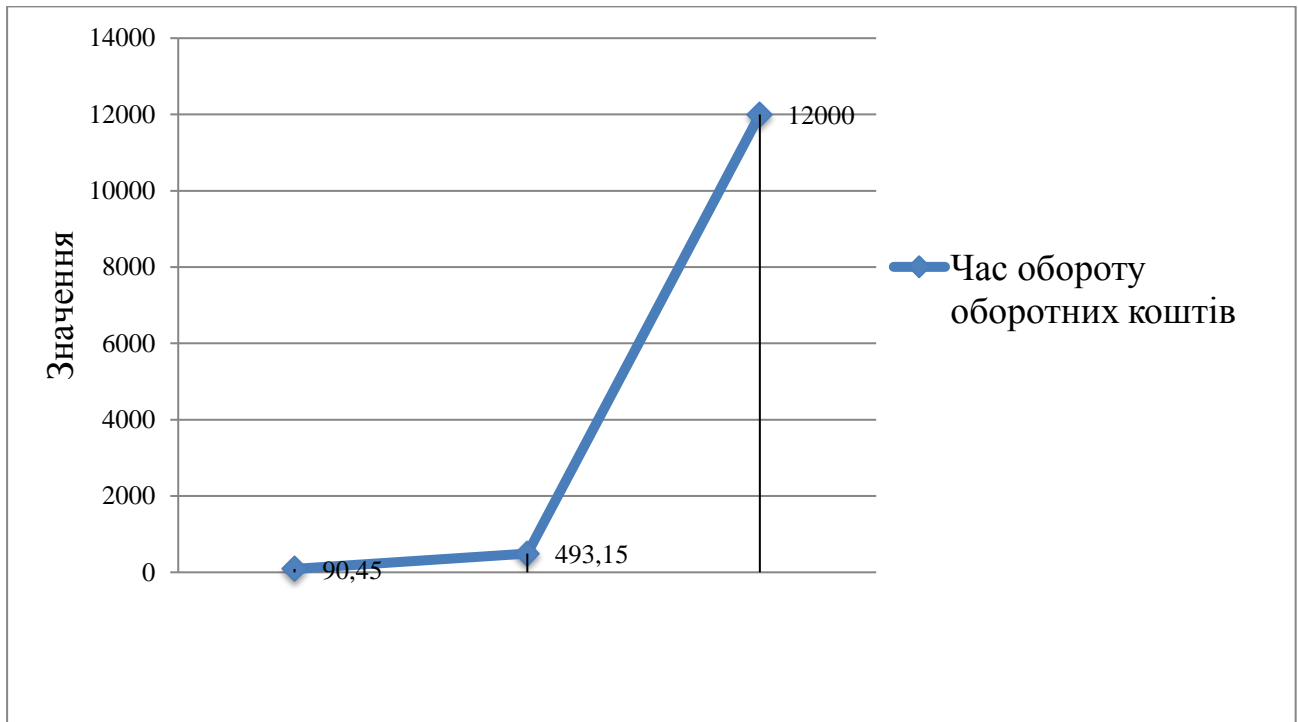

Рисунок 2.25 – Динаміка часу обороту оборотних коштів

Виходячи з рисунка 2.25 бачимо, що підприємству з кожним роком потрібно все більше днів для того, щоб поповнити його оборотні кошти, наприклад у 2020р. час складав 90,45 днів, у 2021р. 493,15 днів, у 2022р. 12000 днів, це є негативною тенденцією.

Коефіцієнт оборотності запасів розраховується за формулою (1.26):

$$K_{оз\ 2020} = 1001,7 / ((1024,1 + 1484,9) / 2) = 0,79 \text{ оборотів;}$$

$$K_{оз\ 2021} = 0 / ((1484,9 + 1921,4) / 2) = 0 \text{ оборотів;}$$

$$K_{оз\ 2022} = 0 / ((1921,4 + 1825,3) / 2) = 0 \text{ оборотів.}$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.26).

Виходячи з рисунка 2.26 бачимо, що коефіцієнт оборотності запасів має місце лише у 2020р. і складає 0,79, а у 2021 р. і у 2022р. він становить 0, тому що підприємство не виробляє продукцію і тому не має собівартості.

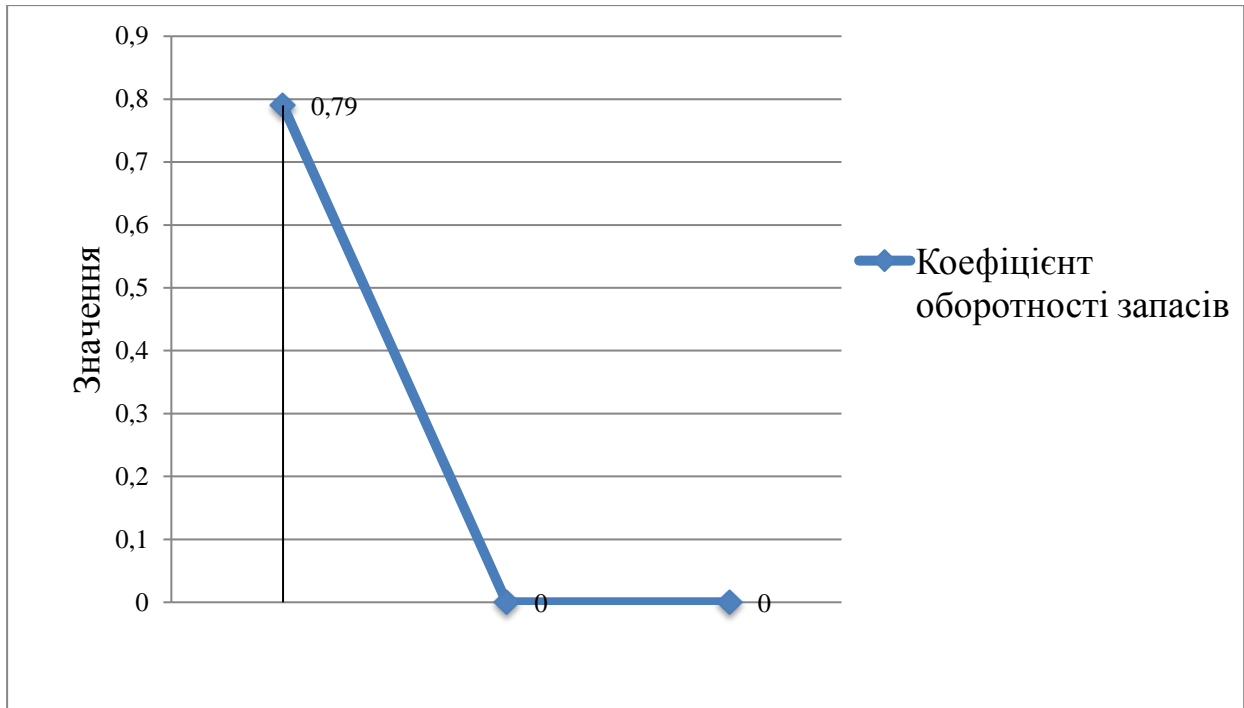

Рисунок 2.26 – Динаміка коефіцієнту оборотності запасів

Тривалість одного обороту запасів розраховується за формулою (1.27):

$$\text{Ч}_{\text{оз } 2020} = 360/0,79 = 455,69 \text{ днів};$$

$\text{Ч}_{\text{оз } 2021}$ і $\text{Ч}_{\text{оз } 2022}$ – не можливо розрахувати.

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.27).

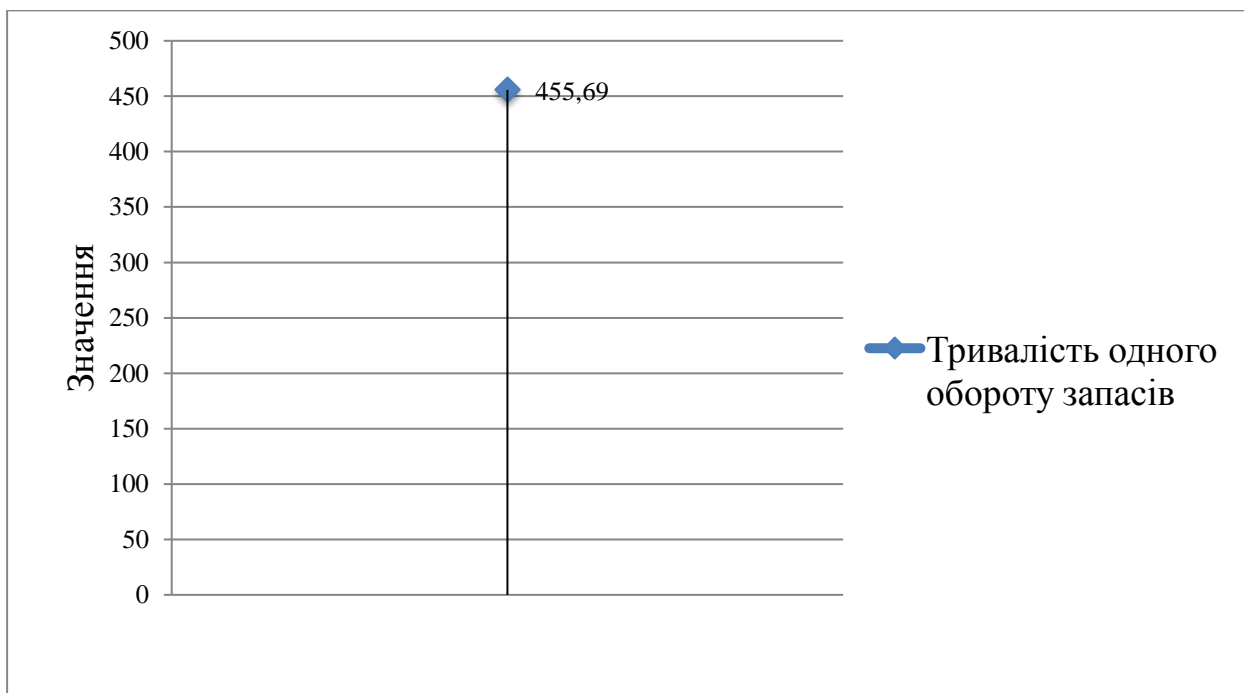

Рисунок 2.27 – Динаміка показника тривалості одного обороту запасів

Виходячи з рисунка 2.27 бачимо, що тривалість одного обороту запасів, тобто скільки днів необхідно для забезпечення суб'єкта запасами, цей показник присутній у 2020р. і складає 455,69, у 2021р. і у 2022р. він відсутній через відсутності собівартості.

Обертання дебіторської розраховується за формулою (1.28):

$$\text{Оберт. ДЗ}_{2020} = 26372,8 / (2021,8 + 0,2 + 1498) = 7,49 \text{ об.};$$

$$\text{Оберт. ДЗ}_{2021} = 4778,6 / (1400,9 + 542,6 + 1303,4) = 1,47 \text{ об.};$$

$$\text{Оберт. ДЗ}_{2022} = 179,6 / (942 + 511 + 1303,4) = 0,07 \text{ об.}$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.28).

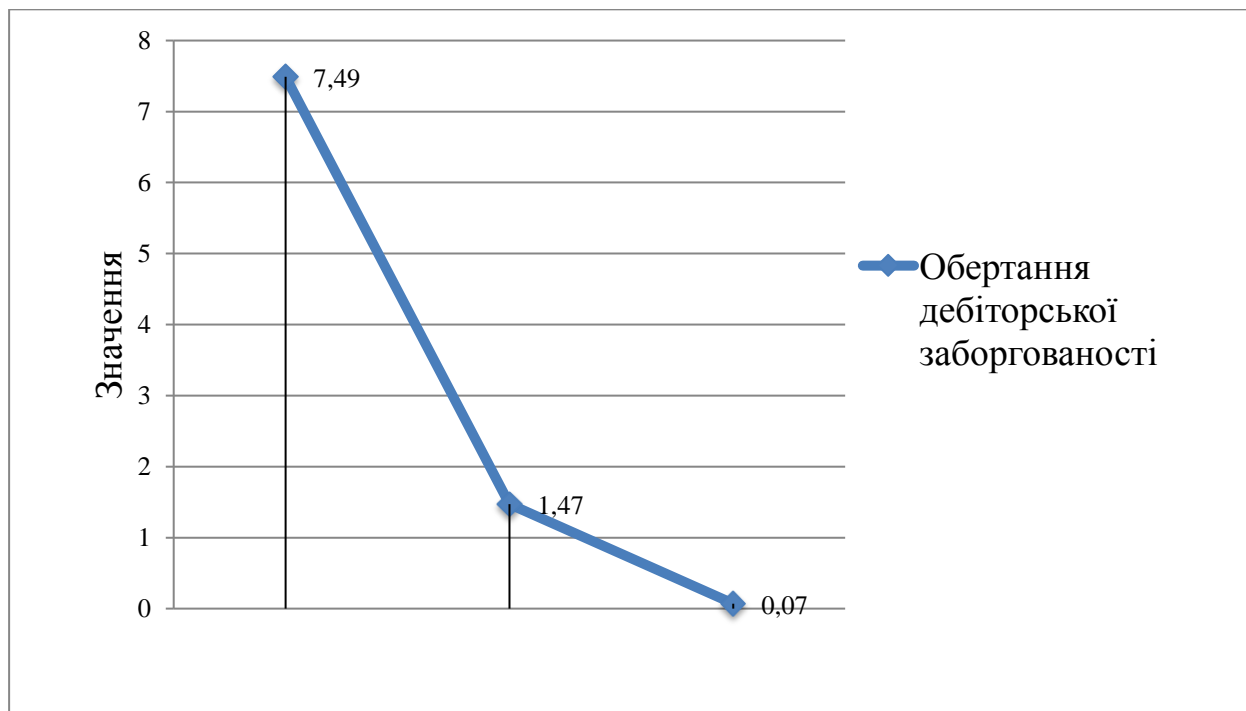

Рисунок 2.28 – Динаміка обертання дебіторської заборгованості

Виходячи з рисунка 2.28 бачимо, що цей показник свідчить про те, скільки разів, в середньому, протягом звітного року погашається ДЗ, як бачимо, кількість разів з року в рік стрімко зменшується, у 2020р. цей показник становив 7,49разів, у 2021р. 1,47разів та у 2022р. 0,07разів.

Середній строк обороту ДЗ розраховується за формулою (1.29):

$$\text{Сер. строк об. ДЗ}_{2020} = 360 \times (2021,8 + 0,2 + 1498) / 26372,8 = 48,05 \text{ днів};$$

$$\text{Сер. строк об. ДЗ}_{2021} = 360 \times (1400,9 + 542,6 + 1303,4) / 4778,6 = 244,6 \text{ днів};$$

Сер. строк об. ДЗ₂₀₂₂ = $360 \times (942 + 511 + 1303,4) / 179,6 = 5525,08$ днів.

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.29).

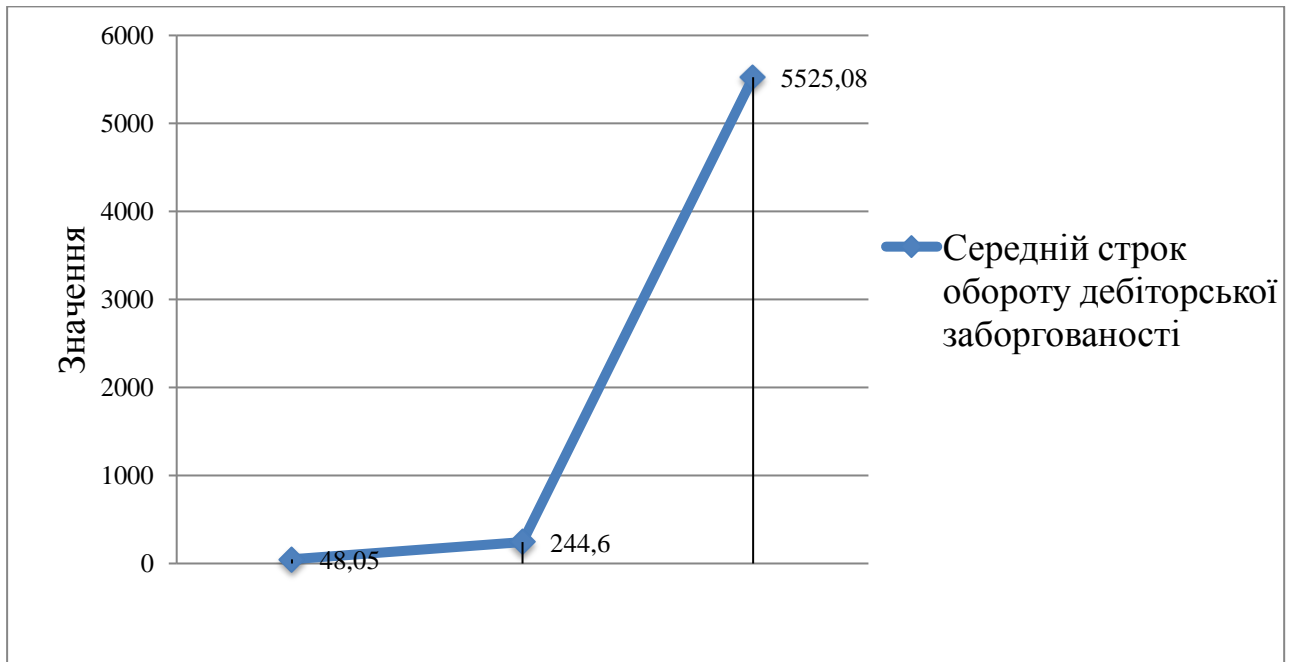

Рисунок 2.29 – Динаміка строку обороту дебіторської заборгованості

Виходячи з рисунка 2.29 бачимо, що збільшення цього показника є негативною тенденцією, з кожним роком підприємству потрібно все більше днів для погашення кредиту.

Обертання кредиторської заборгованості розраховується за формулою (1.30):

$$\text{Оберт. КЗ}_{2020} = 26372,8 / 1631,8 = 16,16 \text{ об.};$$

$$\text{Оберт. КЗ}_{2021} = 4778,6 / 2382,2 = 2,001 \text{ об.};$$

$$\text{Оберт. КЗ}_{2022} = 179,6 / 2334,2 = 0,08 \text{ об.}$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.30).

Виходячи з рисунка 2.30 бачимо, що цей показник також має стрімку тенденцію до зниження, у 2020р. він склав 16,16об., у 2021р. 2,001об., у 2022р. 0,08об, тобто підприємству з кожним роком потрібно все більше часу для оплати заборгованості. що воно має.

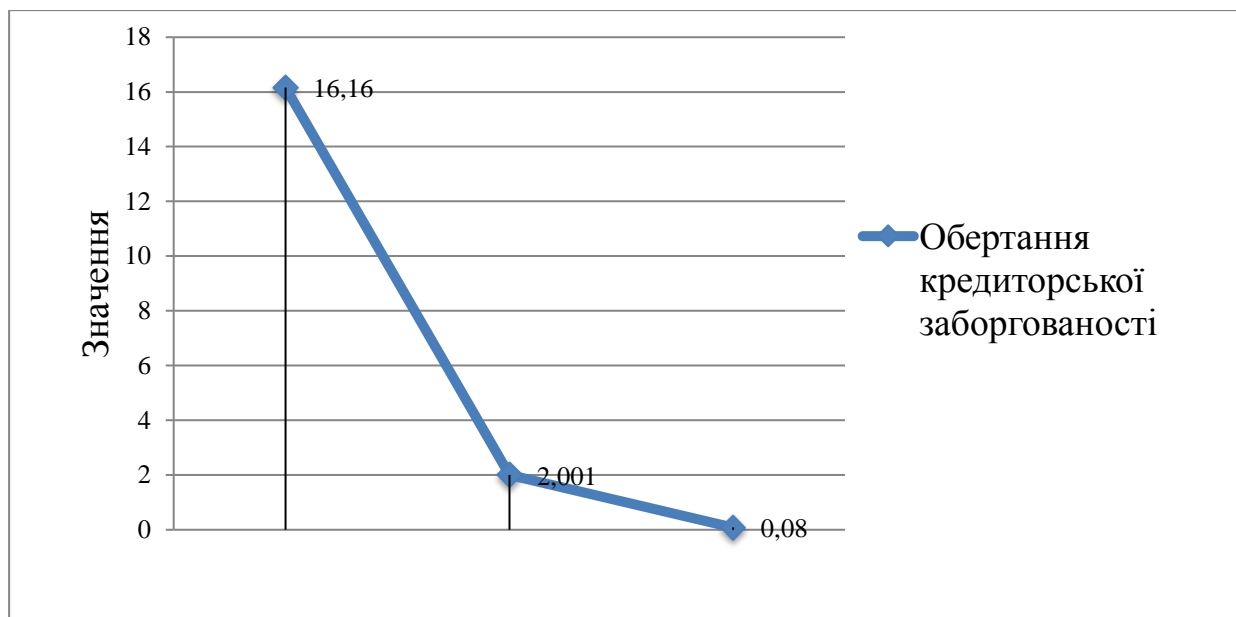

Рисунок 2.30 – Динаміка оборотності кредиторської заборгованості

Середній строк обороту КЗ розраховується за формулою (1.31):

$$\text{Сер. строк об. КЗ}_{2020} = 360 \times 1631,8 / 26372,8 = 22,27 \text{ днів};$$

$$\text{Сер. строк об. КЗ}_{2021} = 360 \times 2382,2 / 4778,6 = 179,4 \text{ днів};$$

$$\text{Сер. строк об. КЗ}_{2022} = 360 \times 2334,2 / 179,6 = 467,87 \text{ днів}.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.31).

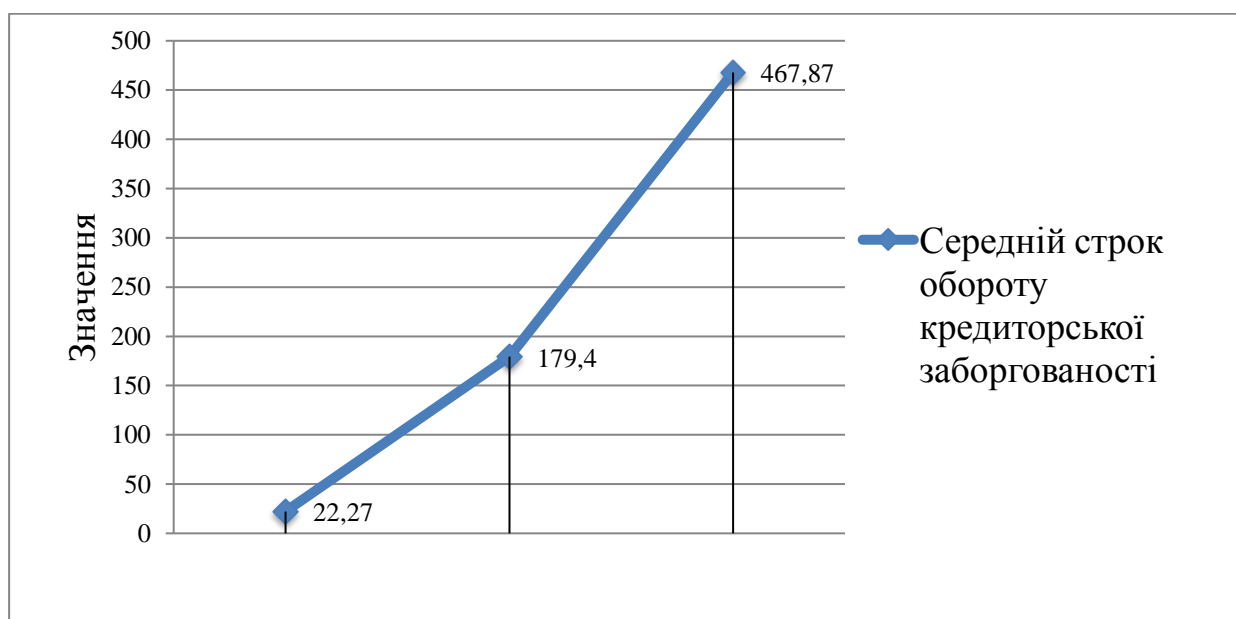

Рисунок 2.31 – Динаміка строку обороту кредиторської заборгованості

Виходячи з рисунка 2.31 бачимо, що цей показник має негативну тенденцію до збільшення, він становить у 2020р., 2021р., 2022р. 22,27днів, 179,4днів, 467,87 днів відповідно, тобто підприємству з кожним роком потрібно все більше днів для погашення кредиту, котрий вони отримали від постачальників.

Фондовіддача необоротних активів розраховується за формулою (1.32):

$$\Phi_{\text{відд } 2020} = 26372,8 / 1053,2 = 25,04;$$

$$\Phi_{\text{відд } 2021} = 4778,6 / 156,0 = 30,63;$$

$$\Phi_{\text{відд } 2022} = 179,6 / 125,8 = 1,42.$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.32).

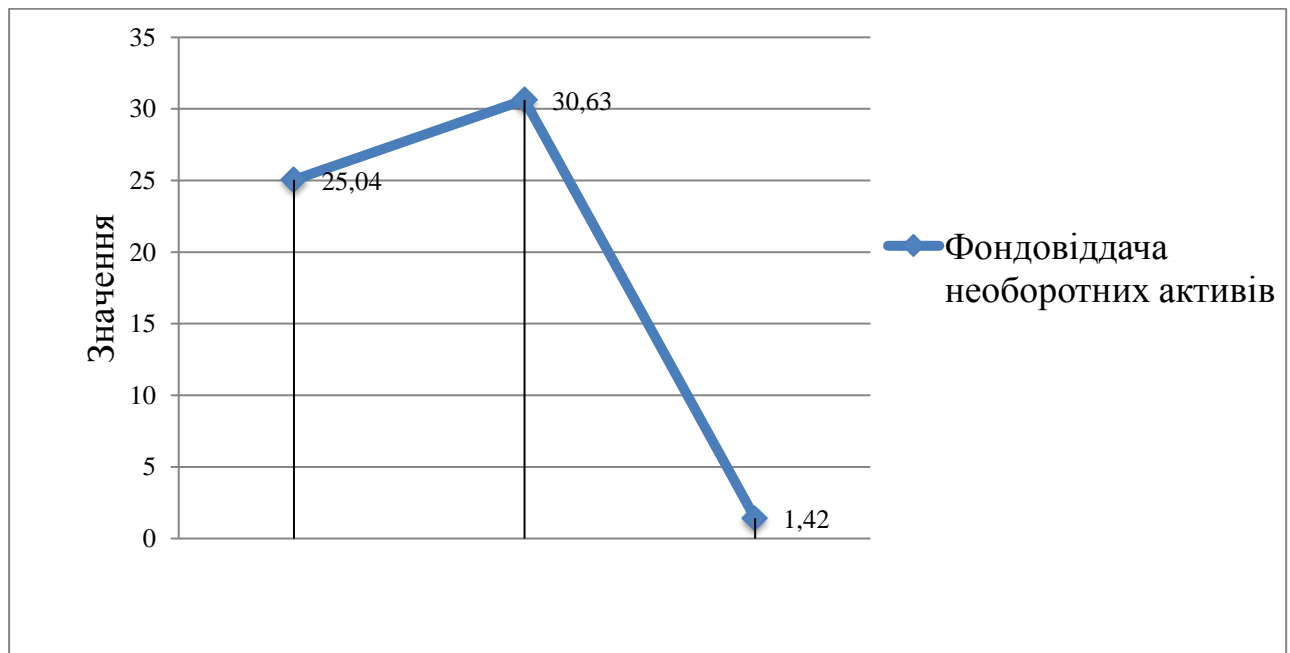

Рисунок 2.32 – Фондовіддача необоротних активів

Виходячи з рисунка 2.32 бачимо, що фондовіддача стрімко знизалась у 2022р. в порівнянні з 2021р., тобто у 2021р. вона становила 30,63, а у 2022р. 1,42, це свідчить про те, ще кількість грошових коштів, що приносить підприємству кожна грошова одиниця, вкладена в необоротні активи зменшується.

Розрахуємо робочий капітал розраховується за формулою (1.33):

$$P_{\text{к } 2020} = 5266,2 - 5437,5 = - 171,3 \text{ тис.грн.};$$

$$P_{к 2021} = 5445,7 - 5877,5 = - 431,8 \text{ тис.грн};$$

$$P_{к 2022} = 4859,2 - 5251,8 = - 392,6 \text{ тис.грн.}$$

За отриманими даними побудуємо діаграму (рисунок 2.33).

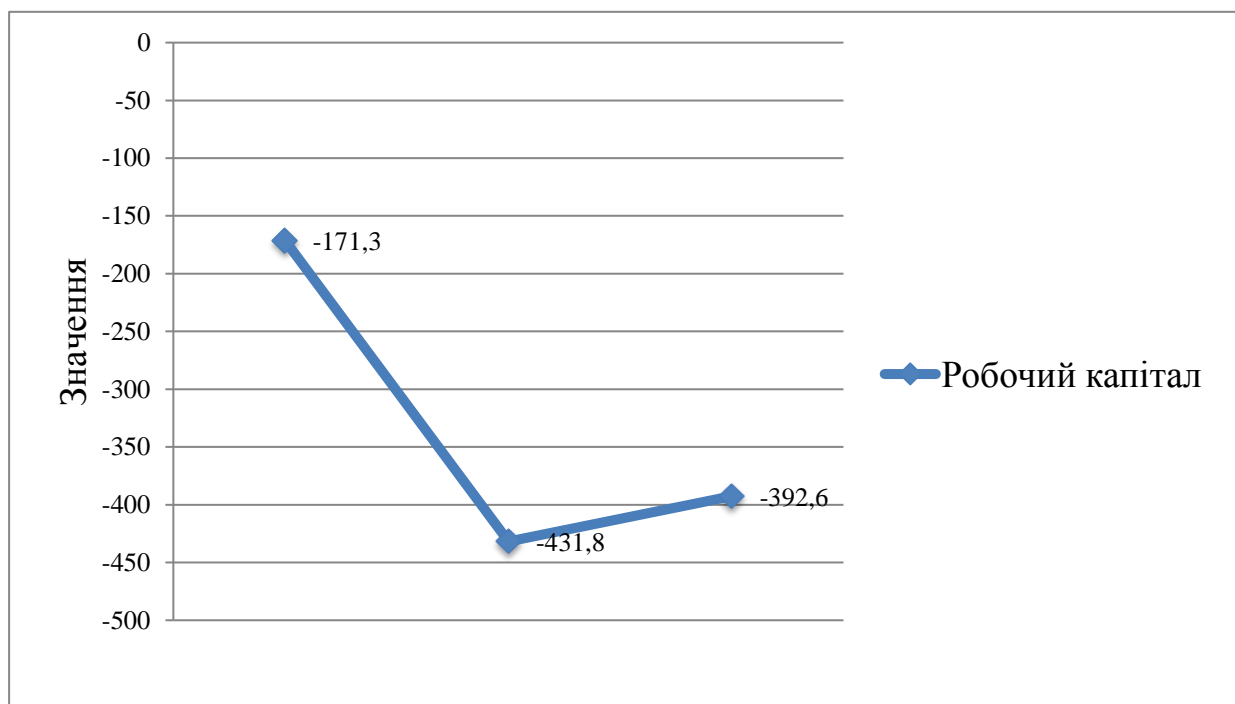

Рисунок 2.33 – Робочий капітал

Виходячи з рисунка 2.33 бачимо, що у підприємства на даному етапі робочий капітал від'ємний, у 2020р. становив -171,3 тис. грн., у 2021р. -431,8 тис. грн., у 2022р. -392,6 тис. грн., тобто підприємство не здатне сплатити власні поточні борги, воно не має фінансових ресурсів для розширення діяльності та інвестування.

2.3 Аналіз ризику банкрутства ПП «ПБК «КОМПАНЬОН»

На будь-якому підприємстві потрібно робити різноманітні перевірки для того, щоб мати уяву про фінансовий стан підприємства. Розрахунки щодо виявлення ймовірності настання банкрутства на підприємстві посідають не останню роль, тому далі проведемо дослідження настання ймовірності

банкрутства на підприємстві «ПБК «КОМПАНЬОН» за допомогою найпоширеніших моделей: модель Бівера, модель Альтмана, модель Спрінгейта, модель Лісу, модель Тафлера, модель Терещенка.

Проведемо розрахунок за моделлю Бівера для 2020-2022 рр., ця модель представлена у таблиці 1.1. Розрахуємо необхідні показники для 2020р.

- 1) К-т Бівера $_{2020} = (605,3 - 153,9) / 5437,5 = 0,083$;
- 2) Рентабельність активів $_{2020} = 605,3 \times 100 / 6319,4 = 9,57\%$;
- 3) Фін. леверидж $_{2020} = 5437,5 \times 100 / 6319,4 = 86,04\%$;
- 4) Покриття активів ЧОК $_{2020} = (881,9 - 1053,2) / 6319,4 = -0,027$;
- 5) К-т покриття $_{2020} = 5266,2 / 5437,5 = 0,968$.

Отримані результати занесемо до таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Модель Бівера за 2020р.

Показник	Розрахований показник	Значення		
		Благополучний стан	За 5 років до банкрутства	За рік до банкрутства
1. Коефіцієнт Бівера	0,083	0,4 / 0,45	0,17	-0,15
2. Рентабельність активів, %	9,57	6/8	4	-22
3. Фінансовий леверидж, %	86,04	≤ 37	≤ 50	< 80
4. Покриття активів ЧОК	-0,027	0,4	$\leq 0,3$	0,06
5. Коефіцієнт покриття	0,968	$\leq 3,2$	≤ 2	< 1

Можна зробити висновок що за моделлю Бівера у 2020 році підприємство має нестабільний фінансовий стан, одні показники стверджують, що банкрутство наступить за 5 років, інші ж свідчать, що через рік, одностайного результату немає, коефіцієнт Бівера становить 0,083, тобто цей показник стверджує, що банкрутство наступить у період від 5 до 1 року, рентабельність активів становить 9,57 – стабільний стан підприємства, фінансовий леверидж становить 86,04 і цей показник показує навпаки, що банкрутство наступить менше ніж за рік, а ЧОК і коефіцієнт покриття становлять -0,027 та 0,968 відповідно і показують, що

підприємству загрожує банкрутство менше ніж за 1 рік. Можна стверджувати, що підприємству у 2020р. вже загрожує банкрутство, тому що більшість показників свідчить, що воно наступить вже за рік

Розрахуємо необхідні показники для 2021р.

- 1) К-т Бівера₂₀₂₁ = $(-1157,7 - 165,2) / 5877,5 = -0,225$;
- 2) Рентабельність активів₂₀₂₁ = $-1157,7 \times 100 / 5608,7 = -20,666\%$;
- 3) Фін. леверидж₂₀₂₁ = $5877,5 \times 100 / 5608,7 = 104,92\%$;
- 4) Покриття активів ЧОК₂₀₂₁ = $(-275,8 - 156,0) / 5608,7 = -0,077$;
- 5) К-т покриття₂₀₂₁ = $5445,7 / 5877,5 = 0,926$.

Отримані результати занесемо до таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Модель Бівера за 2021р.

Показник	Розрахований показник	Значення		
		Благополучний стан	За 5 років до банкрутства	За рік до банкрутства
1.Коефіцієнт Бівера	-0,225	0,4 / 0,45	0,17	-0,15
2.Рентабельність активів,%	-20,666	6/8	4	-22
3.Фінансовий леверидж,%	104,92	≤ 37	≤ 50	< 80
4. Покриття активів ЧОК	-0,077	0,4	$\leq 0,3$	0,06
5.Коефіцієнт покриття	0,926	$\leq 3,2$	≤ 2	< 1

Можна зробити висновок що за моделлю Бівера у 2021 році підприємство має дуже нестабільний фінансовий стан, коефіцієнт Бівера становить -0,225, тобто цей показник стверджує, що банкрутство наступить менше ніж за 1 рік, рентабельність активів становить -20,666%, фінансовий леверидж становить 104,92% , ЧОК становить -0,007 та коефіцієнт покриття – 0,926, як бачимо всі показники одностайно показують, що банкрутство наступить менше ніж за 1 рік, або підприємство вже є банкрутом.

Розрахуємо необхідні показники для 2022р.

- 1) К-т Бівера₂₀₂₂ = (9-30,2) / 5251,8 = -0,004;
- 2) Рентабельність активів₂₀₂₂ = 9×100 / 4985,0 = 0,18%;
- 3) Фін. леве́ридж₂₀₂₂ = 5251,8×100 / 4985 = 105,35%;
- 4) Покриття активів ЧОК₂₀₂₂ = (-266,8 - 125,8) / 4985 = -0,078;
- 5) К-т покриття₂₀₂₂ = 4859,2 / 5251,8 = 0,925.

Отримані результати занесемо до таблиці 2.5.

З отриманих результатів бачимо, що більшість показників показують, що банкрутство наступить менше ніж за рік, лише показник рентабельності активів становить 0,18% і показує, що для даного підприємства у 2022р. банкрутство загрожує у період від 5 років до одного.

Таблиця 2.5 – Модель Бівера за 2022р.

Показник	Розрахований показник	Значення		
		Благополучний стан	За 5 років до банкрутства	За рік до банкрутства
1. Коефіцієнт Бівера	-0,004	0,4 / 0,45	0,17	-0,15
2. Рентабельність активів, %	0,18	6/8	4	-22
3. Фінансовий леве́ридж, %	105,35	≤ 37	≤ 50	< 80
4. Покриття активів ЧОК	-0,078	0,4	≤ 0,3	0,06
5. Коефіцієнт покриття	0,925	≤ 3,2	≤ 2	< 1

Можна зробити висновок що за моделлю Бівера у 2022 році підприємство також має нестабільний фінансовий стан, більшість показників стверджує, що підприємство є банкрутом або ним стане менш ніж за 1 рік.

Далі проведемо розрахунок за моделлю Альтмана для 2020-2022р, згідно з формулою 1.34. Розрахунок за моделлю Альтмана за 2020 р. приведений нище:

$$X1 = (881,9 - 1053,2) / 6319,4 = -0,027;$$

$$X_2 = 880 - 6319,4 = 0,139;$$

$$X_3 = 21977,3 / 6319,4 = 3,47;$$

$$X_4 = 881,9 / 5437,5 = 0,162;$$

$$X_5 = 21977,3 / 6319,4 = 3,47.$$

$$Z_{2020} = 0,012 \times (-0,027) + 0,014 \times 0,139 + 0,033 \times 3,47 + 0,006 \times 0,162 + 0,999 \times 3,47 = 3,58.$$

Z_{2020} показник дорівнює 3,58, що більше нормативного значення 3,0, тому ймовірність банкрутства маловірогідна.

Модель Альтмана розраховується за формулою 1.34, розрахунок за 2021 р. приведений нижче:

$$X_1 = (-275,8 - 156) / 5601,7 = -0,077;$$

$$X_2 = -276,8 / 5601,7 = -0,049;$$

$$X_3 = 3982,2 / 5601,7 = 0,71;$$

$$X_4 = -275,8 / 5877,5 = -0,046;$$

$$X_5 = 3982,2 / 5601,7 = 0,71.$$

$$Z_{2021} = 0,012 \times (-0,077) + 0,014 \times (-0,049) + 0,033 \times 0,71 + 0,006 \times (-0,046) + 0,999 \times 0,71 = 0,73.$$

Z_{2021} показник дорівнює 0,73, що менше нормативного значення 1,8, тому ймовірність банкрутства дуже висока.

Модель Альтмана розраховується за формулою 1.34, розрахунок за 2022 р. приведений нижче:

$$X_1 = (-266,8 - 125,8) / 4985 = -0,079;$$

$$X_2 = -267,8 / 4985 = -0,053;$$

$$X_3 = 149,7 / 4985 = 0,03;$$

$$X_4 = -266,8 / 5251,8 = -0,051;$$

$$X_5 = 149,7 / 4985 = 0,03.$$

$$Z_{2022} = 0,012 \times (-0,079) + 0,014 \times (-0,053) + 0,033 \times 0,3 + 0,006 \times (-0,051) + 0,999 \times 0,03 = 0,028.$$

Z_{2012} показник менше Z_{2011} і дорівнює 0,028, що менше нормативного значення 1,8, тому ймовірність банкрутства ще більше ніж у 2021р. Отримані результати занесемо до таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Розрахунки за моделлю Альтмана

Параметри	2020	2021	2022
1	2	3	4
X1	-0,027	-0,077	-0,079
X2	0,139	-0,049	-0,053
X3	3,47	0,71	0,03
X4	0,162	-0,046	-0,051
X5	3,47	0,71	0,03
Z	3,58	0,73	0,028
Ситуація	Мало вірогідно	Висока ймовірність	Висока ймовірність

Як видно з таблиці 2.6 у 2020 році ймовірність настання банкрутства малоймовірна, але у 2021 та у 2022 роках ймовірність настання банкрутства висока. Також наглядно представимо отримані результати за 2020р., 2021р. та 2022р. у діаграмі 2.34.

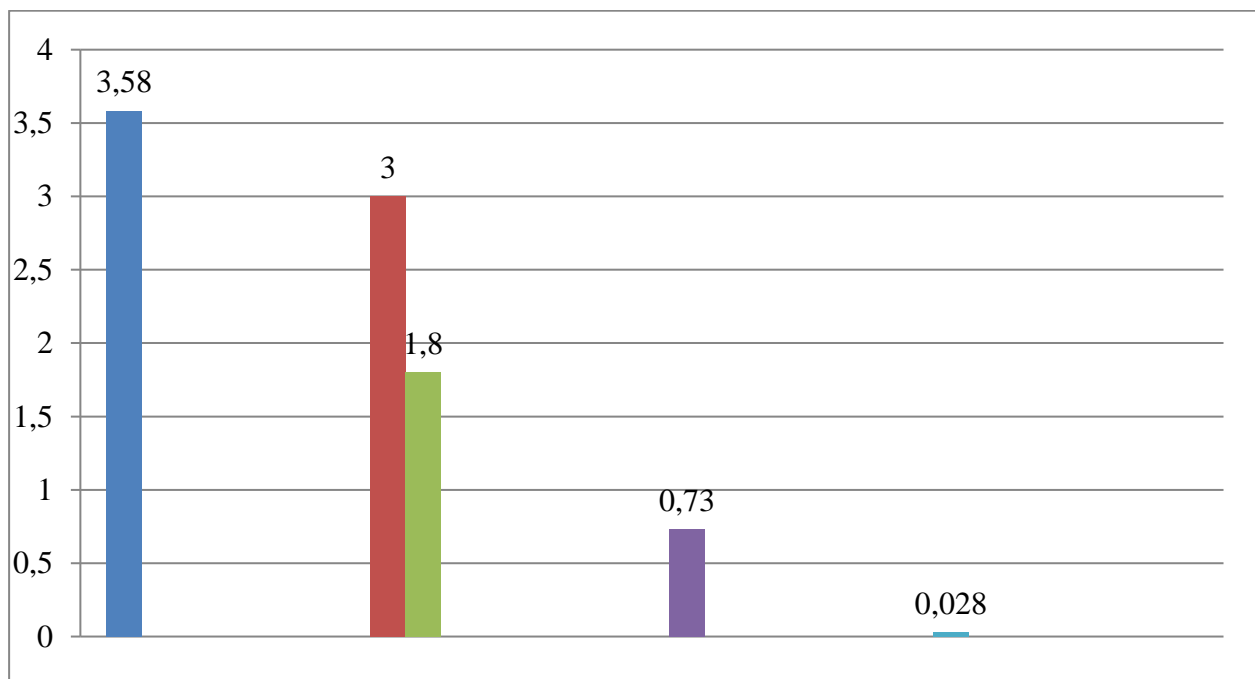

Рисунок 2.34 - Діаграма зміни норми Z за моделлю Альтмана

Як бачимо з таблиці 2.6 та діаграми 2.34, підприємство ПП «Проміслово-будівельна компанія Компаньйон» у 2020р. має стабільний стан, тому як отримане Z становить 3,58, що більше за граничне значення, але у 2021р. та у 2022р. отримане Z становлять 0,73 та 0,028 відповідно, що менше за норму, тобто зараз підприємству загрожує банкрутство.

Проведемо далі оцінку ймовірності настання банкрутства за моделлю Спрінгейта. Моделль Спрінгейта розраховується за формулою 1.35, розрахунок за 2020 р. приведений нище:

$$X_1 = (881,9 - 1053,2) / 6319,4 = -0,027;$$

$$X_2 = 21977,3 / 6319,4 = 3,477;$$

$$X_3 = 21977,3 / 5437,5 = 4,042;$$

$$X_4 = 26372,8 / 6319,4 = 4,17;$$

$$Z_{2020} = 1,03 \times (-0,027) + 3,07 \times 3,477 + 0,66 \times 4,042 + 0,4 \times 4,17 = 14,986.$$

Підприємству не дається оцінка «крах», тому що отримане $Z > 0,862$. Модель Спрінгейта розраховується за формулою 1.35, розрахунок за 2021 р. приведений нище:

$$X_1 = (-275,8 - 156) / 5601,7 = -0,077;$$

$$X_2 = 3982,2 / 5601,7 = 0,711;$$

$$X_3 = 3982,2 / 5877,5 = 0,677;$$

$$X_4 = 4778,6 / 5601,7 = 0,85;$$

$$Z_{2021} = 1,03 \times (-0,077) + 3,07 \times 0,711 + 0,66 \times 0,677 + 0,4 \times 0,85 = 2,89.$$

Підприємство знаходиться у стабільному стані, тому що $Z > 0,862$.

Модель Спрінгейта розраховується за формулою 1.35, розрахунок за 2022 р. приведений нище:

$$X_1 = (-266,8 - 125,8) / 4985 = -0,079$$

$$X_2 = 149,7 / 4985 = 0,03;$$

$$X_3 = 149,7 / 5251,8 = 0,028;$$

$$X_4 = 179,6 / 4985 = 0,03;$$

$$Z_{2022} = 1,03 \times (-0,079) + 3,07 \times 0,03 + 0,66 \times 0,028 + 0,4 \times 0,03 = 0,041.$$

Підприємство знаходиться у кризовому стані, тому що $Z < 0,862$.

При порівнянні отриманих результатів, можна зробити висновок, що підприємство за два роки увійшло у стан банкрутства. Результати занесемо в таблицю 2.7.

Таблиця 2.7 - Розрахунки за моделлю Спрінгейта

Параметри	2020	2021	2022
1	2	3	4
X1	-0,027	-0,077	-0,079
X2	3,477	0,711	0,03
X3	4,042	0,677	0,028
X4	4,17	0,85	0,03
Z	14,986	2,89	0,041
Ситуація	Стабільний стан	Стабільний стан	Кризовий стан

Виходячи з таблиці 2.7 бачимо, що у 2020р. і у 2021р. підприємство має оцінку - стабільний стан. Але у 2022р. його коефіцієнт Z значно менше за граничну норму і тому можна зробити висновок, що на даний час підприємству загрожує банкрутство. Також наглядно представимо отримані результати за 2020р., 2021р. та 2022р. у діаграмі 2.35.

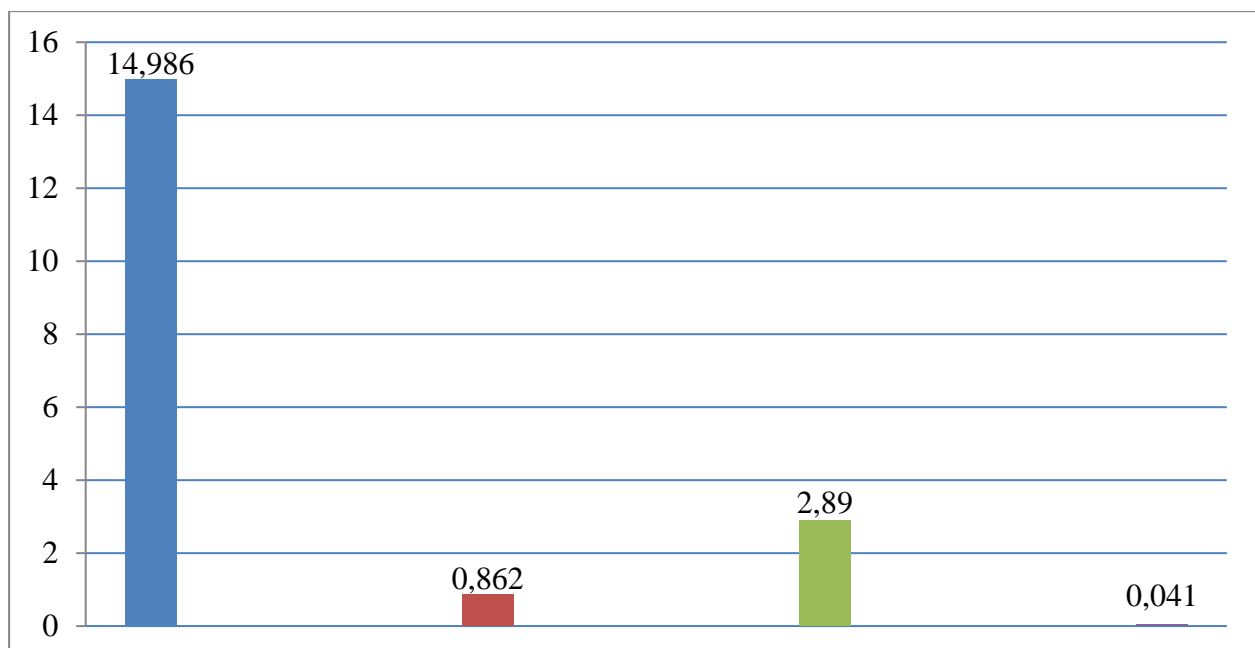

Рисунок 2.35 - Діаграма зміни норми Z за моделлю Спрінгейта

Як бачимо з таблиці 2.7 та діаграми 2.35, підприємство ПП «Промислово-будівельна компанія Компаньйон» як у 2020 так і у 2021 році має стабільний фінансовий стан, тому як отримане Z у 2020 (14,986) і Z у 2021 (2,89) більше за норму моделі Спрінгейта, котра становить 0,862, але у 2022 р. підприємство має отримане Z (0,041), котре менше за норму, тобто зараз підприємству загрожує банкрутство.

Проведемо далі оцінку ймовірності настання банкрутства за моделлю Лісу. Модель Лісу розраховується за формулою 1.36, розрахунок за 2020 р. приведений нище:

$$X1 = 5266,2 / 6319,4 = 0,83;$$

$$X2 = 21977,3 / 6319,4 = 3,48;$$

$$X3 = 880,9 / 6319,4 = 0,139;$$

$$X4 = 881,9 / 5437,5 = 0,162;$$

$$Z_{2020} = 0,063 \times 0,83 + 0,092 \times 3,48 + 0,057 \times 0,139 + 0,001 \times 0,162 = 0,38.$$

Граничне значення $Z=0,037$ тому при порівнянні отриманого Z , виявилось, що воно більше ніж граничне значення, тобто підприємство має стабільний фінансовий стан у 2020р.

Модель Лісу розраховується за формулою 1.36, розрахунок за 2021 р. приведений нище:

$$X1 = 5445,7 / 5601,7 = 0,97;$$

$$X2 = 3982,2 / 5601,7 = 0,71;$$

$$X3 = -276,8 / 5601,7 = - 0,049;$$

$$X4 = - 275,8 / 5877,5 = - 0,046;$$

$$Z_{2021} = 0,063 \times 0,97 + 0,092 \times 0,71 + 0,057 \times (-0,049) + 0,001 \times (-0,046) = 0,123.$$

Граничне значення $Z = 0,037$ тому при порівнянні отриманого Z , виявилось, що воно більше ніж граничне значення, тобто підприємство є стабільним.

Модель Лісу розраховується за формулою 1.36, розрахунок за 2022 р. приведений нижче:

$$X1 = 4859,2 / 4985 = 0,974;$$

$$X_2 = 149,7 / 4985 = 0,03;$$

$$X_3 = - 267,8 / 4985 = - 0,054;$$

$$X_4 = - 266,8 / 5251,8 = - 0,05;$$

$$Z_{2022} = 0,063 \times 0,974 + 0,092 \times 0,03 + 0,057 \times (- 0,054) + 0,001 \times (- 0,05) = 0,06.$$

Граничне значення $Z = 0,037$ тому при порівнянні отриманого Z , виявилось, що воно досить близько наближено до граничного значення, тобто підприємство має передкризовий стан і у 2022р. йому у майбутньому загрожує банкрутство, якщо не вжити антикризових заходів. Результати занесемо в таблицю 2.8.

Таблиця 2.8 - Розрахунки за моделлю Лісу

Параметри	2020	2021	2022
1	2	3	4
XI	0,83	0,97	0,974
X2	3,48	0,71	0,03
X3	0,139	-0,049	-0,054
X4	0,162	-0,046	-0,05
Z	0,38	0,123	0,06
Ситуація	Стабільний стан	Стабільний стан	Передкризовий стан

Після порівняння результатів розрахунків за моделлю Лісу для 2020, 2021 і 2022 років, можна зробити висновок, що підприємство має не досить стабільну фінансову базу, хоч і за цією моделлю воно знаходиться не у кризовому, а у передкризовому стані. Також відобразимо інформацію з таблиці 2.8 в діаграму 2.36 і порівняємо данні 2020,2021 та 2022 років.

Як бачимо з таблиці 2.8 та діаграми 2.36, підприємство ПП «Промислово-будівельна компанія Компаньйон» як у 2020 так і у 2021 році має стабільний фінансовий стан, тому як отримане Z у 2020 (0,38) і Z у 2021 (0,123) більше за норму моделі Лісу, котра становить 0,037, у 2022р. підприємство знаходиться у передкризовому стані, тому що його Z показник дорівнює 0,06.

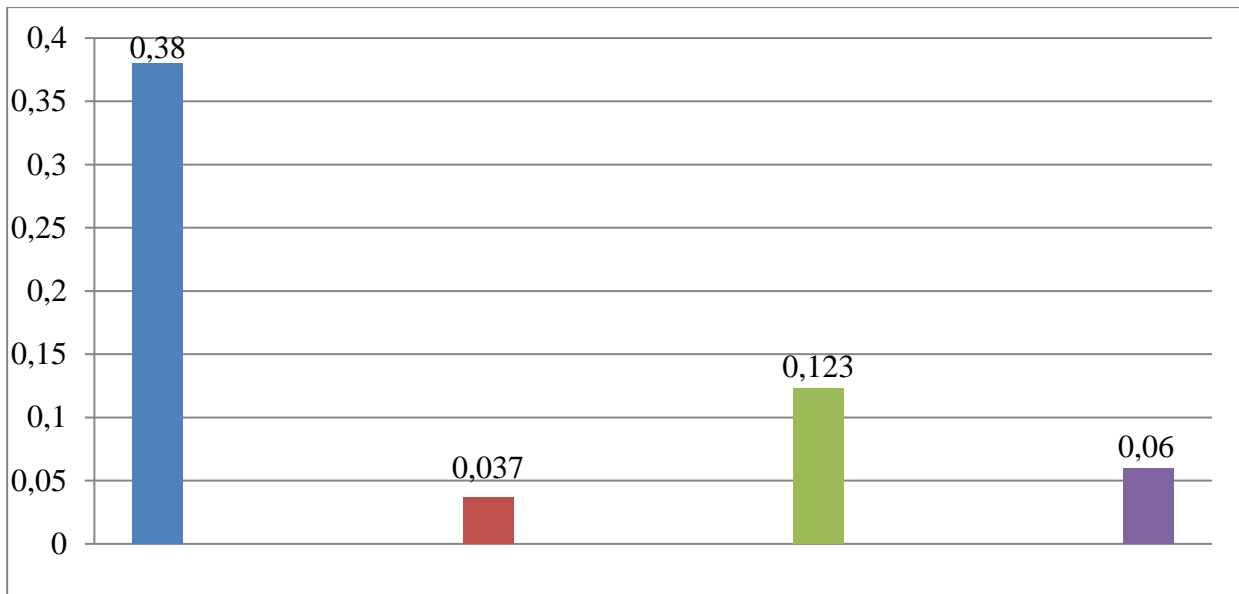

Рисунок 2.36- Зміни норми Z за моделлю Лісу

Далі проведемо оцінку ймовірності настання банкрутства за моделлю Тафлера. Модель Тафлера розраховується за формулою 1.37, розрахунок за 2020 р. приведений нижче:

$$X1 = 20975,6 / 5437,5 = 3,86;$$

$$X2 = 5266,2 / 5437,5 = 0,47;$$

$$X3 = 5437,5 / 6319,4 = 0,86;$$

$$X4 = 21977,3 / 6319,4 = 3,48;$$

$$Z_{2020} = 0,53 \times 3,86 + 0,13 \times 0,47 + 0,18 \times 0,86 + 0,16 \times 3,48 = 2,81.$$

Отримане Z більше ніж верхня границя в цій моделі (0,3 - 0,2), тобто для підприємства в звітному році, за моделлю Тафлера, ймовірність настання банкрутства повністю відсутня.

Модель Тафлера розраховується за формулою 1.37, розрахунок за 2021 р. приведений нище:

$$X1 = 3982,2 / 5877,5 = 0,55;$$

$$X2 = 5445,7 / 5877,5 = 0,92;$$

$$X3 = 5877,5 / 5601,7 = 1,04;$$

$$X4 = 3982,2 / 5601,7 = 0,71;$$

$$Z_{2021} = 0,53 \times 0,55 + 0,13 \times 0,92 + 0,18 \times 1,04 + 0,16 \times 0,71 = 0,71.$$

В цьому розрахунку також отримане Z більше ніж верхня границя, тому і для попереднього року настання банкрутства мало імовірно.

Модель Тафлера розраховується за формулою 1.37, розрахунок за 2022 р. приведений нище:

$$X1 = 149,7 / 5251,8 = 0,02;$$

$$X2 = 4859,2 / 5251,8 = 0,9;$$

$$X3 = 5251,8 / 4985 = 1,05;$$

$$X4 = 149,7 / 4985 = 0,03;$$

$$Z_{2022} = 0,53 \times 0,02 + 0,13 \times 0,9 + 0,18 \times 1,05 + 0,16 \times 0,03 = 0,24$$

Також і для цієї моделі, результати розрахунків для звітного і попереднього років занесемо до таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 - Розрахунки за моделлю Тафлера

Параметри	2020	2021	2022
1	2	3	4
X1	3,86	0,55	0,02
X2	0,47	0,92	0,9
X3	0,86	1,04	1,05
X4	3,48	0,71	0,03
Z	2,81	0,71	0,24
Ситуація	Стабільний стан	Близький до кризового стану	Кризовий стан

Виходячи з таблиці 2.9 видно, що в 2020р. підприємство у 2020 році має Z показник 2,81. Котрий більше від нормативного, тобто у 2020р. підприємству банкрутство не загрожує, але у 2021р. суб'єкт має Z показник 0,71, близький до кризового значення і тому у 2021р. підприємство знаходиться у передкризовому стану, в свою чергу у 2022р. підприємство має Z показник 0,24. Тобто ймовірність настання банкрутства досить висока.

Данні з таблиці 2.9 відобразимо у діаграмі 2.37 та порівняємо данні 2020, 2021, 2022 років.

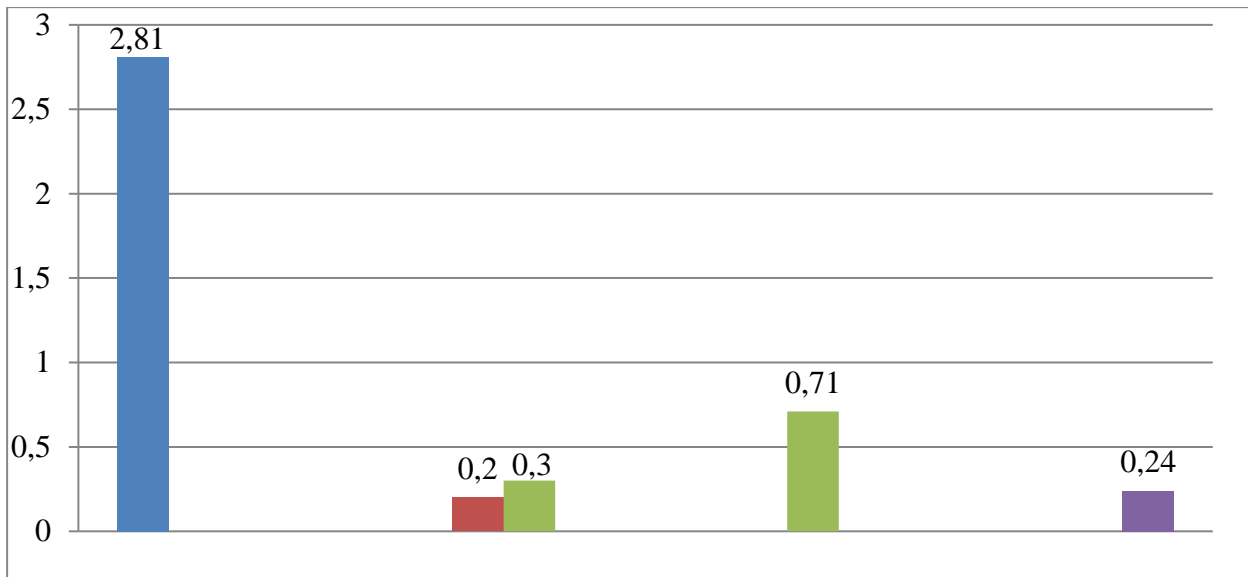

Рисунок 2.37 - Діаграма зміни норми Z за моделлю Тафлера

Як видно з діаграми 2.37, для ПП «Проміслово-будівельна компанія Компаньйон» у 2022 році ймовірність настання банкрутства досить висока, тому що Z показник знаходиться в межах граничного значення і дорівнює 0,24.

Проведемо далі оцінку ймовірності настання банкрутства за моделлю Терещенка. Модель Терещенка розраховується за формулою 1.38, розрахунок за 2020 р. приведений нище:

$$X1 = (605,3 + 153,9) / 5437,5 = 0,1396;$$

$$X2 = 6319,4 / 5437,5 = 1,162;$$

$$X3 = 605,3 / 6319,4 = 0,0957;$$

$$X4 = 605,3 / 21977,3 = 0,0275;$$

$$X5 = 1453,6 / 21977,3 = 0,661;$$

$$X6 = 21977,3 / 6319,4 = 3,477;$$

$$Z_{2020} = 1,5 \times 0,139 + 0,08 \times 1,162 + 10 \times 0,057 + 5 \times 0,0275 + 0,3 \times 0,661 + 0,1 \times 3,477 = 1,94.$$

Отримане Z дорівнює 1,94 і знаходиться в межі $1 < Z \leq 2$, тобто фінансова рівновага підприємства порушена, але за умови переходу до антикризових заходів, банкрутство йому не загрожує.

Модель Терещенка розраховується за формулою 1.38, розрахунок за 2021 р. приведений нижче:

$$X1 = (-1157,7+165,2) / 5877,5 = -0,168;$$

$$X2 = 5601,7 / 5877,5 = 0,953;$$

$$X3 = -1157,7 / 5601,7 = -0,206;$$

$$X4 = -1157,7 / 3982,2 = -0,291;$$

$$X5 = 1311,8 / 3982,2 = 0,329;$$

$$X6 = 3982,2 / 5601,7 = 0,711;$$

$$Z_{2021} = 1,5 \times (-0,168) + 0,08 \times 0,953 + 10 \times (-0,206) + 5 \times (-0,291) + 0,3 \times 0,329 + 0,1 \times 0,711 = -3,52.$$

В цьому розрахунку отримане Z становить $-3,52$, тобто воно ≤ 0 , тому підприємство є напівбанкрутом.

Модель Терещенка розраховується за формулою 1.38, розрахунок за 2022 р. приведений нище:

$$X1 = (9 + 30,2) / 5251,8 = 0,0007;$$

$$X2 = 4985,0 / 5251,8 = 0,949;$$

$$X3 = 9 / 4985 = 0,0018;$$

$$X4 = 9 / 149,7 = 0,06;$$

$$X5 = 1215,7 / 149,7 = 8,12;$$

$$X6 = 149,7 / 4985 = 0,03;$$

$$Z_{2022} = 1,5 \times (0,0074) + 0,08 \times 0,949 + 10 \times 0,0018 + 5 \times 0,06 + 0,3 \times 8,12 + 0,1 \times 0,03 = 2,84.$$

Згідно з даною моделлю $Z > 2$, підприємство вважається фінансово стійким, але з огляду на те що за попередні 2 роки підприємство було банкрутом, то отриманий результат за 2022р. не становить довіри, особливо дивлячись на те, що підприємство хоч і має Z більше 2 та воно не виробляє продукцію і не оказує послуг, тому цей показник не свідчить про стабільний фінансовий стан, а лише про те, що підприємство намагалося вийти з кризи 2021 року шляхом припинення виробництва и розрахунків з боргами.

Таблиця 2.10 - Розрахунки за моделлю Терещенка

Параметри	2020	2021	2022
1	2	3	4
X1	0,1396	-0,168	0,0074
X2	1,162	0,953	0,949
X3	0,0957	-0,206	0,0018
X4	0,0275	-0,291	0,06
X5	0,661	0,329	8,12
X6	3,477	0,711	0,03
Z	1,94	-3,52	2,84
Ситуація	не стабільний стан	напівбанкрут	стабільний стан

Виходячи з таблиці 2.10 видно, що в 2020р. підприємство має Z показник 1,94, котрий менше від нормативного, тобто у 2020р. підприємство має не стабільний стан але у 2021р. суб'єкт має Z показник -3,52, тому у 2021р. підприємство є наполовину банкрутом, в свою чергу у 2022р. підприємство має Z показник 2,84, тобто згідно з цією моделлю підприємство вийшло з кризового стану.

Данні з таблиці 2.10 відобразимо у діаграмі 2.38 та порівняємо данні 2020, 2021, 2022 років.

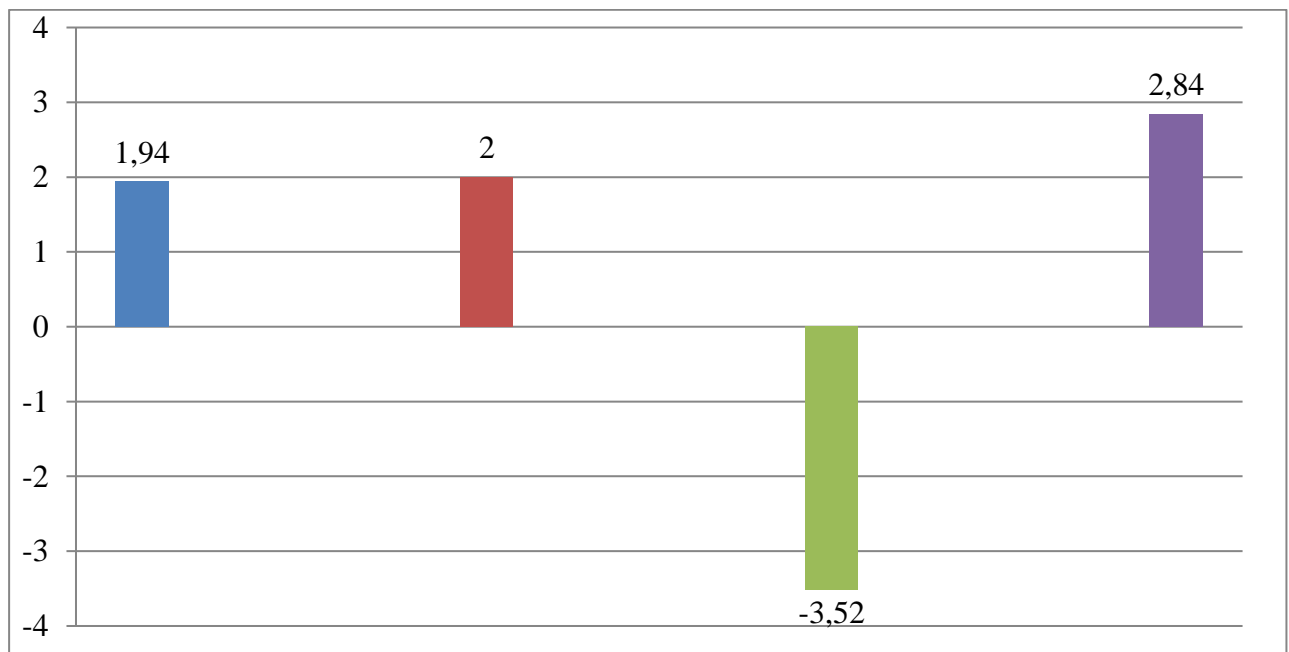

Рисунок 2.38 - Діаграма зміни норми Z за моделлю Терещенка

Як видно з діаграми 2.38, приватне підприємство «Промислово-будівельна компанія Компаньйон» у 2020 році має майже стабільний стан, керівникам підприємства потрібно звернути увагу на цей факт, у 2021 році суб'єкт господарювання був наполовину банкрутом, але у 2022р. він спромігся вийти з кризи, хоча і досі не в змозі виробляти продукцію. Отримані результати зведемо до таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Ймовірність настання банкрутства

Модель / Рік	2020	2021	2022
1	2	3	4
Модель Бівера	передкризовий	криза	криза
Модель Альтмана	стабільність	криза	криза
Модель Спрінгейта	стабільність	стабільність	криза
Модель Лісу	стабільність	стабільність	передкризовий
Модель Тафлера	стабільність	стабільність	криза
Модель Терещенка	передкризовий	криза	стабільність

Отже після проведення оцінки ймовірності настання банкрутства за моделями Бівера, Альтмана, Лісу, Спрінгейта та Тафлера можна зробити загальний висновок про те, що підприємство ПП «Промислово-будівельна компанія Компаньйон» у 2020 році знаходилось у стабільному стані, у 2021 році його фінансовий стан значно погіршився та воно опинилося на порозі банкрутства. У 2022 році, згідно з моделями зарубіжних вчених, суб'єкт господарювання не вийшов з передкризового стану, а його показники впали до ще гіршого рівня. Згідно з моделлю Терещенка О. у 2022 році підприємство змогло подолати кризу, хоча все ще не виробляє продукцію, а лише розраховується з боргами.

Висновки до 2 розділу

Після проведеного аналізу можна сказати, що будівельний ринок досить об'ємний, на ньому працює велика кількість підприємств, серед яких значна кількість приватних. Згідно статистики ця сфера збільшила об'єми послуг і стала більш лояльною для покупців, здебільшого через політику держави, яка сприяє розвитку будівельного бізнесу в Україні.

В роботі проводився аналіз діяльності ПП «ПБК «Компаньон», це підприємство вже досить давно працює в Україні, має своє виробництво, широку базу клієнтів та постачальників. Але підприємство опинилося на межі банкрутства.

Згідно фінансового аналізу діяльності за 2022-2024рр. ПП «ПБК «Компаньон», його показники фінансової стійкості та стабільності мають стрімку тенденцію до зменшення, вони демонструють, що підприємство має велику залежність від кредиторів, ПП «ПБК «Компаньон» втрачає платоспроможність, воно не забезпечене власними коштами та має велику фінансову залежність від позикових коштів. Показники ліквідності та платоспроможності підприємства також свідчать про те, що ПП «ПБК «Компаньон» втрачає свою фінансову стійкість, у підприємства не має коштів для погашення своїх існуючих заборгованостей, воно не в змозі погасити свої короткострокові зобов'язання. Стрімко знижуються показники рентабельності продажів, основної діяльності. Щодо показників ділової активності підприємства, то підприємству з кожним роком потрібно все більше часу для того, щоб підприємство поповнило свої оборотні кошти чи забезпечило себе запасами. Показники обертання дебіторської та кредиторської заборгованостей зменшуються, тобто дебіторська заборгованість не погашається, згідно того, що середні строки обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей також збільшуються, то збільшується і термін кредитування, підприємству потрібно все більше часу для розрахування з боргами. Підприємство не має робочого капіталу, воно не здатне вчасно погасити свої борги.

Також було проведено дослідження настання банкрутства на ПП «ПБК «Компаньон» на основі дискримінантного аналізу, після чого можна зробити наступний висновок, що моделі оцінки ймовірності настання банкрутства Бівера, Альтмана, Лісу, Спрінгейта та Тафлера показали стабільний стан підприємства у 2020 році, у 2021 році його фінансовий стан значно погіршився, ПП «ПБК «Компаньон» опинилося на порозі банкрутства. У 2022 році, згідно з моделями зарубіжних вчених, підприємство не пододало передкризовий стан, показники його діяльності значно зменшилися, але згідно з моделлю вітчизняного вченого Терещенка, у 2022 році показники підприємства свідчать, що ПП «ПБК «Компаньон» змогло подолати кризу, хоча все ще не виробляє продукцію, а лише розраховується з боргами.

Отже ПП «ПБК «Компаньон» має не стабільний фінансовий стан, показники його діяльності знаходяться на низькому рівні і свідчать про настання кризи на підприємстві, ПП «ПБК «Компаньон» знаходиться на межі банкрутства, якщо терміново не вжити заходів для виведення підприємства з кризового стану, то банкрутство наступить впродовж року.

3 ШЛЯХИ ВИВЕДЕННЯ ПП «ПБК «КОМПАНЬОН» З КРИЗОВОГО СТАНУ

3.1 Обґрунтування заходів виведення підприємства з кризового стану

Світові фінансові кризи, постійні природні й техногенні катастрофи все найчастіше змушують задуматися над тим, що являє собою антикризова діяльність і які є шляхи виведення підприємства з кризи. Управління підприємством в стані дисбалансу, вимагає від керівників освоєння практичних навиків передбачення і розпізнавання криз, усунення негативних наслідків виникаючих негативних чинників. Антикризове управління підприємством - це тип управління, спрямований на виявлення ознак кризових явищ та створення відповідних передумов для їх своєчасного запобігання, послаблення, подолання з метою забезпечення життєдіяльності суб'єкта підприємницької діяльності, недопущення ситуації його банкрутства [22; 23].

Антикризове управління включає комплекс методів, вживаних в різних функціональних підсистемах менеджменту. Соціальні технології, методи економічного аналізу, прогнозування, розробка складних інвестиційних проектів і антикризових програм, планів реструктуризації і реорганізації — застосовуються в комплексі для своєчасного запобігання і подолання криз.

Специфіка антикризового управління пов'язана з необхідністю ухвалення складних управлінських рішень в умовах обмежених фінансових коштів, великої міри невизначеності й ризиків. Працівник, вирішальний подібні завдання, стикається з необхідністю діяти своєчасно і швидко, зростає рівень його відповідальності. Розглядаючи сутність антикризового управління, можна виділити його специфічність, яка полягає у наступному:

- специфічність мети здійснення – збереження підприємства як господарюючого суб'єкта та відновлення його життєздатності;
- використання специфічного управлінського інструментарію, тобто засобів та прийомів управлінського впливу;

- суттєві ресурсні обмеження, пов'язані з неможливістю або складністю отримання додаткових ресурсів;
- суттєві часові обмеження, обумовлені можливими агресивними діями кредиторів підприємства та виникненням загрози ініціювання банкрутства;
- орієнтація управлінських зусиль не тільки на зовнішні прояви ускладнень та проблем, а й на їх глибинні корені (причини появи), що є перешкодою повторення кризи;
- підвищена ризикованість управлінських рішень, що приймаються та реалізуються, у зв'язку з високим ступенем нестійкості (напруження) господарської системи;
- підвищення значимості інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень, що приймаються;
- забезпечення високої ефективності управлінського впливу потребує більш високих фінансових та інтелектуальних витрат, відповідно має більшу вартість порівняно з нормальними умовами господарювання.

Антикризова діяльність — це сукупність цілеспрямованих й послідовних дій підприємницької структури, яка полягає у прогнозуванні й виявленні кризових процесів. Антикризова діяльність передбачає реалізацію процесів із: своєчасного передбачення кризових моментів; своєчасного випередження настання кризи, підготовки до негативних змін з метою локалізації можливих наслідків; активної, комплексної діяльності на всіх ланках системи під час зародження кризи; обов'язкове дослідження причин, основних факторів виникнення, зародження кризової ситуації; науковий аналіз проведених заходів. Основні цілі антикризової діяльності передбачають:

- розробку й реалізацію превентивних антикризових заходів;
- розробку критеріїв і перелік заходів щодо антикризової діяльності підприємства у період гострої фази кризи.

Для досягнення цілей антикризової діяльності, працівникам підприємства необхідно виконувати наступні роботи:

- розробити можливі сценарії розвитку кризи внаслідок впливу зовнішніх і внутрішніх факторів для наступного моделювання напрямків розвитку кризи;
- розробити й підтримувати систему оперативного одержання інформації про виробничі та фінансові показники діяльності підприємства й основних параметрів зовнішнього середовища;
- розробити й підтримувати механізм оперативної корекції виникаючих проблем несистемного характеру без кардинальної модифікації систем управління й контролю;
- на основі аналізу найбільш імовірних сценаріїв розвитку кризи, а також у випадку виявлення потенційних фінансових проблем системного характеру, ініціювати підготовку змін у систему управління й контролю;
- розробити систему й періодично проводити аналіз ефективності корпоративного управління, а також аналіз надійності систем контролю.

Головним в організації процесу антикризового управління є дотримання таких принципів:

1) Стратегічності (цілеспрямованості) – антикризове управління не може бути ефективним, якщо воно здійснюється без певної мети або чітких завдань, коли відсутня антикризова стратегія управління.

2) Послідовності розв'язання проблем – у перебігу антикризового управління необхідно ранжувати завдання та проблеми за ступенем їх важливості для досягнення кінцевої мети, враховуючи їхній вплив на розв'язання подальших завдань та швидкість антикризових перетворень.

3) Своєчасності прийняття управлінських рішень, реалізація якого потребує постійного моніторингу стану господарської системи, раннього виявлення ознак кризового стану, швидкого реагування на них відповідними антикризовими заходами; ігнорування цього принципу може мати фатальні наслідки, оскільки загальновідомо, що виведення системи з глибокої кризи потребує значно більших зусиль та витрат, ніж попередження та запобігання її виникненню.

4) Гнучкості, маневреності, пристосування до швидких змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства; незважаючи на доцільність розробки типової схеми антикризового процесу, специфіка конкретного підприємства може уточнювати зміст та інструментарій роботи, яка має бути здійснена на кожному етапі, ранжувати їх значущість, змінювати порядок проведення;

5) Оцінки позитивних та негативних наслідків рішень, що приймаються, врахування їхнього впливу на життєдіяльність підприємства в короткостроковому та довгостроковому періодах

Найважливішим з точки зору ефективної антикризової діяльності є своєчасне виявлення фактів розвитку стійких кризових процесів на підприємстві, реалізація необхідних компенсаційних або деструктивних по відношенню до цих кризових проявів заходів. А отже, головною метою антикризового управління є забезпечення стабільного розвитку підприємства, «твердого» положення на ринку та стійкого фінансового стану при будь-яких економічних, політичних, соціальних ситуацій у країні [47]. Ефективними антикризовими заходами є реструктуризація підприємства, реорганізація, досудова санація. Але якщо ж підприємство опинилось на порозі банкрутства, то його стан, залежно від цілей та змісту банкрутства можна виправити через застосування наступних судових процедур:

- розпорядження майном боржника;
- мирову угоду;
- санацію;
- ліквідацію банкрута.

Отже, одним із специфічних напрямків антикризової діяльності є інструмент фінансового оздоровлення, а саме реструктуризація підприємства. Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», іншими нормативно-правовими документами передбачено використання реструктуризації як ефективного засобу відновлення

конкурентоспроможності підприємства. Реструктуризація може здійснюватися автономно або у складі інших санаційних заходів.

Реструктуризація підприємства – це проведення організаційно-господарських, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на зміну структури суб'єкта господарювання, його управління, форм власності, організаційно-правових форм, які здатні відновити прибутковість, конкурентоспроможність та ефективність виробництва [48]. «Реструктуризація» є вузьким поняттям ніж «санація». Як впливає із наведеного визначення, реструктуризація включає заходи з адаптації (приведення у відповідність) виробництва, системи управління та організаційної структури, бізнес-процесів тощо до вимог стратегії відновлення прибутковості та конкурентоспроможності підприємства. На відміну від цього, поняття «санація» охоплює також і заходи фінансового характеру, спрямовані переважно на вирішення проблеми фінансового забезпечення підприємства.

Реструктуризацію доцільно розпочинати на ранніх стадіях кризи. Вона спрямована переважно на подолання причин стратегічної кризи та кризи прибутковості. У сучасних концепціях реструктуризації підприємств переважає так званий реінжиніринговий підхід, який передбачає системне моделювання й оптимізацію ресурсних та інформаційних потоків, у результаті чого спрощується організаційна структура, мінімізуються матеріальні, фінансові та трудові затрати. У джерелах, присвячених дослідженню реструктуризації підприємств, залежно від характеру заходів, які застосовуються, виділяють такі форми реструктуризації:

- реструктуризація управління підприємством;
- реструктуризація виробництва та активів;
- фінансова реструктуризація пасивів;
- корпоративна реструктуризація (реорганізація) [49].

Реструктуризація управління передбачає внесення змін в організаційній та в управлінській сфері підприємства з метою підвищення його конкурентоспроможності. Необхідність реструктуризації управління зумовлена

зміною стратегії розвитку підприємства, що, як правило, є характерним у разі переходу суб'єкта господарювання на режим антикризового управління. Відповідні зміни в стратегії потребують адаптації до них системи управління та організаційної структури підприємства.

До типових антикризових заходів у рамках реструктуризації управління підприємством можна віднести такі:

- зміна керівництва підприємства;
- зміна типу (оптимізація) організаційної структури, яка запроваджена на підприємстві, наприклад, цілі зменшення адміністративних витрат можна досягти в результаті переходу від дивізіональної структури управління до функціональної;
- запровадження нових, прогресивних форм та методів управління, у тому числі запровадження дієвого контролінгу;
- «ревізія функцій» та розроблення нового положення про організаційну структуру;
- скорочення чисельності адмінперсоналу в результаті скорочення чи перерозподілу функціональних обов'язків;
- заходи з підвищення ефективності маркетингу;
- ліквідація окремих підрозділів;
- горизонтальне та вертикальне об'єднання функцій.

Заходи щодо реструктуризації управління підприємством повинні впроваджуватися на плановій основі і лише після моделювання відповідних організаційних змін та аналізу можливих сценаріїв. Перш ніж планувати майбутню структуру управління, слід проаналізувати основні елементи, переваги та недоліки існуючої. Усі затрати, пов'язані з реструктуризацією управління, покриваються, як правило, за рахунок внутрішніх фінансових джерел.

Реструктуризація пасивів пов'язана зі зміною структури та розмірів власного та позичкового капіталу, а також зі змінами в інвестиційній діяльності

підприємства. До основних заходів у рамках фінансової реструктуризації можна віднести такі:

- реструктуризація заборгованості перед кредиторами;
- списання заборгованості;
- одержання додаткових кредитів;
- збільшення статутного капіталу;
- обмін боргових зобов'язань на корпоративні права.

Зазначимо, що фінансова реструктуризація пасивів повинна в обов'язковому порядку супроводжуватися реструктуризацією виробництва, в противному разі заходи щодо покращення ситуації з фінансування можуть лише відстрочити ліквідацію підприємства на більш пізній період.

Реструктуризація виробництва та активів передбачає внесення змін у виробничо-господарській сфері підприємства з метою раціоналізації виробничих процесів, зниження рівня витрат, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції. Реструктуризація виробництва супроводжується, як правило, реструктуризацією активів (зміни в структурі та складі активної сторони балансу) [50]. У рамках даного виду реструктуризації можуть проводитися такі заходи:

- модернізація, оновлення виробничих засобів;
- диверсифікація асортименту продукції та покращення її якості;
- зменшення витрат на виробництво;
- скорочення чисельності персоналу, зайнятого на виробництві;
- продаж частини основних засобів;
- реструктуризація надлишкових запасів сировини та матеріалів;
- продаж окремих підрозділів підприємства;
- лізинг або зворотний лізинг.

Реструктуризація виробництва, як правило, пов'язана зі здійсненням довгострокових інвестиційних вкладень. Для реалізації відповідних заходів слід залучати зовнішні фінансові джерела.

Найбільш складним видом реструктуризації є корпоративна реструктуризація. Корпоративна реструктуризація пов'язана з реорганізацією підприємства, її наслідком є повна або часткова зміна власника статутного капіталу, створення нових юридичних осіб та (або) організаційно-правової форми організації бізнесу.

Реорганізація – це повна або часткова зміна власників корпоративних прав підприємства, зміна організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідація окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства декількох, наслідком чого є передання, прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступникам [33]. Отже, реорганізація підприємства є одним із напрямків його реструктуризації. Рішення щодо реорганізації підприємств слід розглядати в контексті стратегічного менеджменту.

За формальними ознаками розрізняють такі три напрями реорганізації:

1) Реорганізація, спрямована на укрупнення підприємства – як специфічна форма фінансування, в санаційних цілях застосовується, коли підприємство-боржник не в змозі розрахуватися зі своїми боргами і змушене в судовому чи в досудовому порядку залучати санатора, який погасив би або взяв на себе заборгованість [51]. Цей вид санаційної концепції передбачає втрату боржником свого колишнього юридичного статусу в результаті злиття, приєднання, чи поглинання.

2) Реорганізація, спрямована на подрібнення підприємства (поділ, виділення). В санаційних цілях застосовується, якщо в підприємства, поряд із прибутковими секторами діяльності є значна кількість виробництв, які є збитковими. Метою розукрупнення при цьому є виділення підрозділів, які є санаційно спроможними з тим, щоб провести їх фінансове оздоровлення, в тому числі шляхом приватизації. Структурні ж підрозділи, які не підлягають санації, залишаються в організаційній структурі підприємства, яке з часом оголошується банкрутом. Окрім цього, концепція розукрупнення є виправданою для підприємств з високим рівнем диверсифікації сфер діяльності. Якщо до таких підприємств проявляють інтерес кілька інвесторів, що цікавляться різними

ділянками виробництва, то в результаті розукрупнення кожен з інвесторів може вкласти кошти в ту сферу, яка його найбільш приваблює, не обтяжуючи себе при цьому непрофільними виробничими структурами.

3) Реорганізація без змін розмірів підприємства. Перетворення – це спосіб реорганізації, що передбачає зміну форми власності або організаційно-правової форми юридичної особи без припинення господарської діяльності підприємства. Коли одне підприємство перетворюється на інше, до підприємства, яке щойно виникло, переходять усі майнові права та обов'язки колишнього підприємства [52]. Реорганізація без змін розмірів підприємства застосовується з метою приведення у відповідність правової форми організації господарської діяльності до внутрішніх та зовнішніх умов ведення бізнесу, що змінюються. У тому числі з метою розширення можливостей фінансування, в рамках реалізації політики реструктуризації управління тощо.

Реорганізація підприємств, які мають кредиторську заборгованість, повинна здійснюватися з дотриманням вимог щодо переведення боргу, зокрема:

- переведення боржником свого боргу на іншу особу допускається лише за згодою кредитора;
- новий боржник вправі висувати проти вимоги кредитора всі заперечення, оснований на відносинах між кредитором і первісним боржником;
- порука і встановлена третьою особою застава припиняються з переведенням боргу, якщо поручитель або заставадавець не виявив згоди відповідати за нового боржника;
- уступка вимоги переведення боргу, оснований на угоді, укладеній у письмовій формі, повинні бути вчинені в простій письмовій формі.

Перед здійсненням реорганізації необхідно провести поглиблений аналіз фінансово-господарського стану підприємств, що потребують реорганізації, та оцінити їх ринкову вартість. Як правило, під час реорганізації засвідчуються приховані резерви підприємств, що реорганізуються. Це зумовлено необхідністю реальної оцінки вартості таких підприємств з метою встановлення правильних пропорцій обміну корпоративних прав підприємств-право

попередників на корпоративні права правонаступників. Точність та об'єктивність визначення пропорцій обміну – одна із найскладніших фінансових проблем, яка виникає під час реорганізації. Як база для визначення вказаних пропорцій береться, як правило, вартість підприємств, що реорганізуються.

Основним документом, який визначає права й обов'язки сторін у ході реорганізації і має забезпечувати оперативне її проведення та безперебійну роботу підприємств, є угода про умови проведення реорганізації (чи план реорганізації). Результуючим документом, який складається під час реорганізації підприємств, є передаточний або роздільний баланс. Передаточний баланс складається у разі злиття чи приєднання підприємств, а роздільний – при поділі чи виділенні.

Наступним антикризовим заходом є санація. Санація підприємства є складним, багатоаспектним завданням, яке може вирішуватися в різних умовах та передбачати різні за кількісними та якісними параметрами дії [53]. Особливості санації розкрито в першому розділі цієї роботи.

Якщо ж підприємство подало заяву про визнання себе банкрутом, чи цю заяву подали кредитори, то підприємство може вийти з кризового стану за допомогою судових процедур (розпорядження майном боржника, мирова угода, судова санація, ліквідація банкрута), звісно ж не всі ці процедури відновлять платоспроможність підприємства.

Розпорядження майном боржника як судова процедура у справі про банкрутство. Першою судовою процедурою, що застосовується до боржника, після порушення провадження у справі про банкрутство, є розпорядження його майном. Процедура розпорядження майном боржника вводиться господарським судом при порушенні провадження у справі про банкрутство або ухвалою прийнятою за результатами розгляду справи у підготовчому засіданні. Процедура розпорядження майном продовжується судом і діє до дня затвердження господарським судом мирової угоди чи призначення керуючого санацією або призначення ліквідатора [54].

Розпорядження майном боржника - обов'язкова (за окремими винятками) судова процедура у будь-якій справі про банкрутство. Вона є системою заходів щодо нагляду та контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника, що застосовується з метою забезпечення збереження та ефективного використання майнових активів боржника та проведення аналізу його фінансового становища. Здійснення її покладається на розпорядника майном боржника - призначеної суддею після порушення провадження у справі про банкрутство фізичної особи, яка отримала в установленому порядку ліцензію арбітражного керуючого і не є заінтересованою особою стосовно боржника та кредиторів [55].

При проведенні даної процедури боржник може одночасно задовольнити вимоги усіх кредиторів відповідно реєстру повністю чи частково в однаковому для всіх пропорційному відношенні до вимог кожного кредитора (за згодою комітету кредиторів та розпорядника майна). Проведення таких розрахунків свідчить про відновлення платоспроможності боржника, і господарський суд припиняє провадження у справі про банкрутство. У всіх інших випадках процедура розпорядження майном боржника завершується однією з подальших судових процедур банкрутства, кожна з яких не є обов'язковою сама по собі, однак принаймні один з них має бути застосована.

Наступною судовою процедурою у справі про банкрутство є санація боржника, даний різновид санації більш детально описан у першому розділі цієї роботи.

Мирова угода як судова процедура у справі про банкрутство. Мирова угода - це домовленість між боржником і кредиторами щодо відстрочки та (або) розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, що оформляється як письмова угода сторін [56]. Мирова угода може бути укладена тільки щодо вимог, забезпечених заставою, вимог другої та наступних черг. Не підлягає прощенню (списанню) за умовами мирової угоди заборгованість із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Мирова угода може бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство. Вона набирає чинності у разі затвердження її господарським судом, про що виноситься відповідна ухвала. Рішення про укладення мирової угоди приймається: від імені кредиторів - комітетом кредиторів більшістю голосів за умови наявності письмової згоди на це всіх кредиторів, вимоги яких забезпечені заставою; від імені боржника - керівником боржника або арбітражним керуючим, які виконують повноваження органів управління боржника [55].

Мирова угода є обов'язковою для боржника (банкрута), кредиторів, вимоги яких забезпечені заставою, кредиторів другої та наступних черг. З дня затвердження мирової угоди боржник приступає до погашення вимог кредиторів відповідно до умов мирової угоди. Винесення господарським судом ухвали про затвердження мирової угоди є підставою для припинення провадження у справі про банкрутство і, відповідно, припинення повноважень арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора).

Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство. Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство - це така судова процедура, основним призначенням якої є ліквідація визнаної судом заборгованості банкрута шляхом продажу майна банкрута та проведення розрахунків по його боргах. Тривалість ліквідаційної процедури - 12 місяців, яка може бути продовжена господарським судом ще на 6 місяців. Забезпечення проведення цієї процедури покладається на ліквідатора.

Ліквідатор - фізична особа, яка організовує здійснення ліквідаційної процедури та забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів [55]. Порядок його призначення та вимоги до кандидата ті ж самі, що передбачені щодо керуючого санацією.

Наявні та отримані від продажу майна та інші кошти банкрута спрямовуються та задоволення вимог кредиторів відповідно до черговості. Завершальним етапом процедури ліквідації є затвердження господарським судом звіту ліквідатора, що є підставою для припинення провадження у справі про банкрутство [53].

Взагалі, розробка будь-яких заходів антикризового управління підприємством це складний, тривалий у часі і місткий фінансовий процес, який передбачає обов'язкове здійснення всіх основних функцій управління: планування, організації, мотивації та контролю.

На підприємстві, сучасне планування антикризових заходів розглядається як процес впровадження та вдосконалення системи бюджетування, котра передбачає формування взаємопов'язаних бюджетів, орієнтованих на виконання бізнес-плану за найбільш ефективного використання ресурсів підприємства, зниження витрат на сировину, витрат на оплату праці, накладних витрат, і як результат, зниження собівартості продукції, оптимізація використання грошових коштів. В першу чергу розробка антикризових заходів повинна враховувати вимоги національного законодавства про банкрутство підприємств, і спиратися на функціональний та методологічний інструментарій контролінгу.

Вище наведений перелік антикризових заходів не є остаточним, оскільки єдиного рецепта виживання та відродження не існує. Визначений інструментарій доцільно розглядати лише як систематизований перелік типових заходів. Специфічні проблеми та особливості діяльності окремого підприємства дають можливість генерувати неповторний набір антикризових альтернатив, тобто можливих варіативних рішень стосовно спрямування, засобів та інструментів виведення підприємства зі стану кризи, тому для ПП «ПБК «Компаньон» також буде розроблено відповідні заходи, котрі виведуть його з кризового стану. Для даного підприємства актуальним буде застосування досудової санації, а саме розробка та впровадження комплексу санаційних заходів на ПП «ПБК «Компаньон».

3.2 Санаційні заходи ПП «ПБК «Компаньон»

Санація – це система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнання боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського

становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника [43; 44]. Іншими словами, санація – це фінансове оздоровлення підприємства. Санація вважається успішною, якщо з допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та виробничо-технічних удосконалень підприємство виходить з кризи (нормалізує виробничу діяльність та уникає оголошення банкрутства) і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

Перед проведенням санації суб'єкта господарювання та впровадженням на підприємстві санаційних заходів, перш за все потрібно провести оцінку санаційної спроможності підприємства.

Санаційна спроможність – це наявність у промислового підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, фінансових, організаційно-технічних та правових можливостей, які визначають його здатність до успішного проведення санації [40; 41]. Узагальнюючі праці Копилюка О.І. щодо санації промислових підприємств, можна зробити висновок, що існують чотири загальні передумови санаційної спроможності підприємства, котрі можна навести у вигляді рисунка 3.1.

Санаційна спроможність підприємства має свої критерії, їх можна розділити на дві групи: економічні та правові критерії. Економічними критеріями стійкої санаційної спроможності підприємства є його здатність до забезпечення ліквідності, відновлення прибутковості та одержання конкурентних переваг.

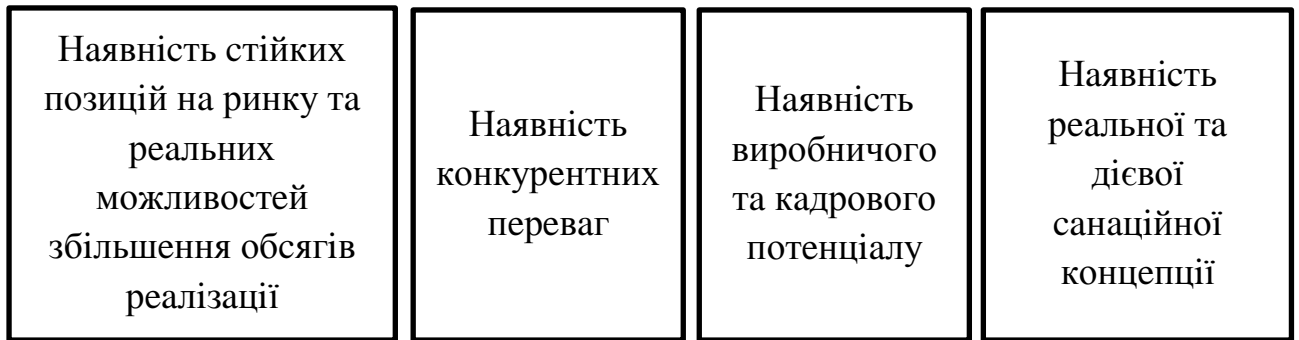

Рисунок 3.1 - Загальні передумови санаційної спроможності підприємства

Щодо правових критеріїв, то вони характеризують здатність підприємства підтримувати фінансову рівновагу в довгостроковому періоді, тобто якщо є достатні передумови для відновлення та збереження стабільної платоспроможності, аби кредитори не мали підстав звернутися із заявою до господарського суду, порушуючи справу про банкрутство. Ці кількісні та якісні характеристики тісно взаємозв'язані.

Оцінка санаційної спроможності здійснюється на основі використання комплексних методик, розроблених авторитетними установами, такими як Міністерство економіки України, Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій або профінансованою консалтинговою фірмою на замовлення Європейського Союзу та ін. Суть цих методик полягає у формуванні логіко-математичного інструментарію для об'єктивного визначення різних аспектів фінансового стану та господарської діяльності боржника, а також для з'ясування можливостей подолання негативних явищ і розвитку підприємства в майбутньому. Відповідно до поширеної серед спеціалістів думки, санаційно-спроможним визнається той господарський суб'єкт, який здатний:

- у короткостроковій перспективі покращити платоспроможність, досягнути задовільного рівня ліквідності та фінансової стійкості (незалежності), а також підвищити ефективність діяльності;
- у довгостроковій перспективі забезпечити зростання виробництва і продажу продукції, освоїти нові ринки за допомогою розширення номенклатури та асортименту продукції, наблизитися до реалізації

стратегічних цілей, відображених у санаційній концепції підприємства [42].

Існує експрес-методика оцінки санаційної спроможності підприємств, котру слід визначати за чотирма основними показниками:

- 1) показником проміжної ліквідності;
- 2) коефіцієнтом забезпечення власними засобами;
- 3) коефіцієнтом покриття;
- 4) коефіцієнт Бівера.

Вище наведені показники були розраховані у розділі 2, тому візьмемо отримані результати і занесемо до таблиці 3.1. В ній наявно представлено експрес-методику оцінки санаційної спроможності ПП «ПБК «Компаньон», показники було розраховано для трьох років 2020-2022р.

Виходячи з таблиці 3.1 бачимо, що у підприємства з кожним роком збільшується частина поточних зобов'язань, котрі не можуть бути погашені за рахунок підприємства, про це свідчить негативна динаміка змін коефіцієнта проміжної ліквідності. Щодо коефіцієнту забезпечення власними коштами, то цей показник також впродовж усіх цих років був менше нормативного значення 0,1, тому що фактична вартість основних коштів й інших позаоборотних активів не покривається власними й прирівняними до них коштами.

Таблиця 3.1 - Експрес-методика оцінки санаційної спроможності ПП «ПБК «Компаньон»

Показник	Рік			Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
	2020	2021	2022	2021р. / 2020р.	2022р. / 2021р.	2021р. / 2020р.	2022р. / 2021р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Показник проміжної ліквідності	0,65	0,55	0,52	-0,1	-0,03	-15,38	-5,45

Коефіцієнт забезпечення власними засобами	-0,032	-0,079	-0,081	-0,047	-0,002	-146,87	-2,53
Коефіцієнт покриття	0,968	0,926	0,925	-0,042	-0,001	-4,34	-0,11
Коефіцієнт Бівера	0,083	-0,225	-0,004	-0,308	-0,221	-371,08	-98,22

Коефіцієнт покриття нижче від нормативного значення 1, він показує скільки грошових одиниць оборотних коштів доводиться на кожну одиницю короткострокових зобов'язань. Коефіцієнт Бівера також вказує на те, що існує тенденція формування незадовільної структури балансу у цього суб'єкта господарювання.

Отже, виходячи з експрес-методики оцінки санаційної спроможності підприємств є наступний, ПП «ПБК «Компаньон» має нестабільний фінансовий стан, у нього велика залежність від зовнішніх джерел фінансування, дане підприємство знаходиться на межі банкрутства. Але за умови вжиття швидких заходів для виведення підприємства з кризи, воно зможе відновити свою фінансову стабільність та забезпечити платоспроможність у довгостроковому періоді. ПП «ПБК «Компаньон» має фінансові, організаційно-технічні та правові можливості, які визначають його здатність до успішного проведення санаційних заходів. А саме, що стосується передумов санаційної спроможності, то підприємство має стійку позицію на ринку, воно існує на ньому вже більше 10 років і створило власну базу клієнтів. ПП «ПБК «Компаньон» має свої конкурентні переваги: досвід у даній сфері виробництва та продажу; досвідчені працівники; висока міра дотримання договірних зобов'язань, як відносно субпідрядників, так і відносно кінцевих споживачів; позитивний імідж компанії

в суспільному житті; успішний вихід на ринок, освоєння нових сегментів ринку та ін. Виходячи з вище сказаного підприємство в змозі відновити стабільний фінансовий стан, за умови розробки дієвої санаційної концепції для виходу з кризового стану.

Для ПП «ПБК «КОМПАНЬОН» рекомендується в якості санаційних заходів провести реорганізацію системи управління фінансовими ресурсами підприємства та прийняти участь в соціально-економічній програмі «Народний бюджет», в рамках котрої відбудеться заміна вікон в сільських школах. Добре знання основ фінансів, кредитування, планування сприятиме раціональній реорганізації управління фінансовими ресурсами, посилення впливу фінансового механізму на кінцеві результати роботи і на цій підставі підвищенню ефективності виробництва підприємства.

В першу чергу, необхідно звернути увагу на собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), яка в 2020 році складала 1001,7 тис. грн., але у наступних роках собівартість відсутня взагалі. Величина собівартості не тільки характеризує витрати, які несе підприємство на створення та реалізацію продукції та послуг, вона безпосередньо впливає на кінцеві результати його діяльності. Як видно з балансу підприємства за 2021р. та 2022р. підприємство зупинило виробництво, тому перш за все потрібно знайти резерви коштів, вивільнити вільні кошти та пустити їх на відновлення виробничого процесу.

Далі, для того щоб поліпшити становище підприємства потрібно провести реструктуризацію балансу цього підприємства. Для цього потрібно зменшити дебіторську і кредиторську заборгованість. Переглянувши баланс підприємства за 2012 рік можна зробити деякі заходи щодо зменшення дебіторської та кредиторської заборгованості цього підприємства. Управління дебіторською заборгованістю представляє собою частину загального управління оборотними активами і маркетингової політики підприємства, спрямованої на розширення обсягу реалізації продукції та полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості, забезпечення своєчасної її інкасації [45].

Необхідно запросити від дебіторів заборгованість за поставлену продукцію, дана заборгованість становить 2756,4 тис. грн. З заплачених ними грошових коштів можна погасити заборгованість по заробітній платі, яка становить 100,3 тис. грн., заборгованість зі страхування – 52,6 тис. грн., заборгованість з бюджету – 16,1 тис. грн. Решту суми в 2587,4 тис. грн. направити на погашення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Відповідно дебіторська та кредиторська заборгованість повною мірою ліквідуються. Залишається залишок в розмірі 253,2 тис. грн., котрим ми зменшуємо заборгованість за іншими поточними зобов'язаннями і залишається не погашеною сума в розмірі 2111,4 тис. грн.

В основі кваліфікованого управління дебіторською заборгованістю фірми лежить прийняття фінансових рішень з наступним фундаментальним питанням:

- облік дебіторської заборгованості на кожну звітну дату;
- діагностичний аналіз стану і причин, в силу яких у фірми склалося негативне становище з ліквідністю дебіторської заборгованості;
- розробка адекватної політики та впровадження в практику фірми сучасних методів управління дебіторською заборгованістю;
- контроль за поточним станом дебіторської заборгованості.

Завданнями управління дебіторською заборгованістю є:

- 1) Обмеження прийняттого рівня дебіторської заборгованості.
- 2) Вибір умов продажу, що забезпечують гарантоване надходження грошових коштів.
- 3) Визначення знижок або надбавок для різних груп покупців з точки зору дотримання ними платіжної дисципліни.
- 4) Прискорення запитання боргу.
- 5) Зменшення бюджетних боргів.

Оцінка можливих витрат, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, тобто упущеної вигоди від невикористання коштів, заморожених у дебіторській заборгованості.

З вище перерахованого пропонується підприємству розробити адекватну політику і впровадити в практику підприємства сучасні методи управління дебіторською заборгованістю. Ґрунтуючись на досвіді провідних компаній, які за допомогою факторингу погасили дебіторську заборгованість, пропонується на ПП «ПБК «Компаньон» використовувати факторинг.

Факторинг – різновид посередницької операції, що проводиться банками і спеціальними компаніями, являє собою купівлю грошових вимог експортера до імпортера та їх інкасацію [46]. Негайна виплата становить 70 - 90% від суми заборгованості.

Після того, як боржники оплатять за товар, факторингова фірма перераховує решту 10 - 30% коштів. За ці послуги береться платіж в розмірі 12% (в середньому по Україні) від всієї суми договору. Діяльність факторингових фірм (банків) досить ефективна, оскільки більшість підприємств, не бажаючи потрапити в список неплатоспроможних фірм, намагаються вчасно оплатити отримані рахунки. Якщо банк пред'явить інформацію, що фірма з запізненням оплачує рахунки, то їй буде складно укласти відносини з фінансовим ризиком для партнера.

Принцип факторингу такий: факторингова фірма переймає від своїх клієнтів права отримання грошових коштів за платіжними документами за поставлену продукцію і через 2 - 3 дні виплачує аванс, який становить від 70% до 90% всієї потрібної суми, що залишилися 10 - 30% коштів факторингова фірма повертає тільки після того, як боржник оплатить за товар.

Скориставшись факторингом будемо впевнені, що підприємство через 2-3 дня отримає повернення дебіторської заборгованості в розмірі:

$$2756,4 \times 0,9 = 2480,76 \text{ тис. грн.}$$

Частина в розмірі 275,64 тис. грн. підприємство отримає через деякий час. Виплати факторингової фірмі складуть $2756,4 \times 0,12 = 330,768$ тис. грн.

Отже, з отриманої від факторингової фірми суму в розмірі 2480,76 тис. грн. ми погашаємо: виплати факторингової фірмі (330,768 тис. грн.), заборгованість по заробітній платі (100,3 тис. грн.), заборгованість зі страхування (52,6 тис.

грн.), заборгованість з бюджету (16,1 тис. грн.), залишок (1980,992 тис. грн.) йде на погашення кредиторської заборгованості (2334,2 тис. грн.), після цих операцій підприємство має борги за наступними позиціями: кредиторська заборгованість (353,208 тис. грн.), інші поточні зобов'язання (2364,6 тис. грн.).

Надалі пропонуємо підприємству для запобігання виникнення дебіторської заборгованості використовувати вексельні форми розрахунку. Вексель - це безумовна обіцянка сплатити вказану суму в установлений час. Вексель широко використовується за кордоном.

Також пропонується зменшити кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги (котра становить 353,208 тис. грн.), кредиторам можна запропонувати вже готову продукцію, яка є в наявності і перебуває на складі підприємства (609,6 тис. грн.). Якщо вона їм підійде, то необхідно буде відпустити їм продукцію і скласти додаткову угоду про взаємні розрахунки до договору купівлі-продажу. Якщо дана пропозиція отримає свою силу, то дебіторська і кредиторська заборгованості зменшуються на 353,208 тис. грн.

Наступним кроком для виведення підприємства з кризи є участь в соціально-економічній програмі «Народний бюджет», в рамках котрої відбудеться заміна вікон в сільських школах. ПП «ПБК «Компаньон» прийнявши участь у цій програмі отримає замовлення на виготовлення та встановлення нових вікон у школі в кількості 190 од. На сьогоднішній день ціна за одиницю становить 2450 грн., ціна за встановлення одного вікна 320 грн. Отже підприємство отримає замовлення в розмірі: $(2450 + 320) \times 190 = 526,3$ тис. грн. з ПДВ.

При цьому ПДВ становить: $(526,3 / 120) \times 20 = 87,7$ тис. грн.

Інші вирахування з доходу становлять: 3,25 тис. грн.

Чистий дохід від реалізації становить: $526,3 - 87,7 - 3,25 = 435,4$ тис. грн.

Собівартість цього замовлення становить $1500 \times 190 = 285$ тис. грн.

Валовий прибуток: $435,4 - 285 = 150,4$ тис. грн.

Чистий прибуток (збиток): Валовий прибуток - Податок на прибуток (19%)- інші витрати (в тому числі: адміністративні витрати, інші операційні

витрати, амортизація) = 150,4 - 28,7 - 39,3 = 82,4 тис. грн. Отримані результати занесемо до таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Прогнозовані показники виробничо-господарської діяльності ПП «ПБК «Компаньон» за участі в соціально-економічній програмі «Народний бюджет»

Показник	2022р.	Очікувані показники	Абс. відх.	Відн. відх., %
1	3	2	4	5
Дохід від реалізації продукції, тис. грн.	179,6	526,3	346,7	193,04
Непрямі податки та інші вирахування з доходу, тис. грн.	29,9	90,95	61,05	204,18
ЧД від реалізації продукції, тис. грн.	149,7	435,4	285,7	190,84
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	-	285	285	-
Валовий прибуток, тис. грн.	149,7	150,4	0,7	0,47
Всього витрати, тис. грн.	147,1	68	-79,1	-53,7
ЧП (збиток), тис. грн.	9	82,4	73,4	815,5

Як бачимо з таблиці 3.2, підприємство завдяки участі в програмі отримало велике замовлення, зуміло відновити виробництво та вийти на чистий прибуток в розмірі 82,4 тис. грн. Для порівняння обсягів чистого прибутку підприємства ПП «ПБК «Компаньон» за останні роки, включно з прогнозним, представимо діаграму (рисунок 3.2).

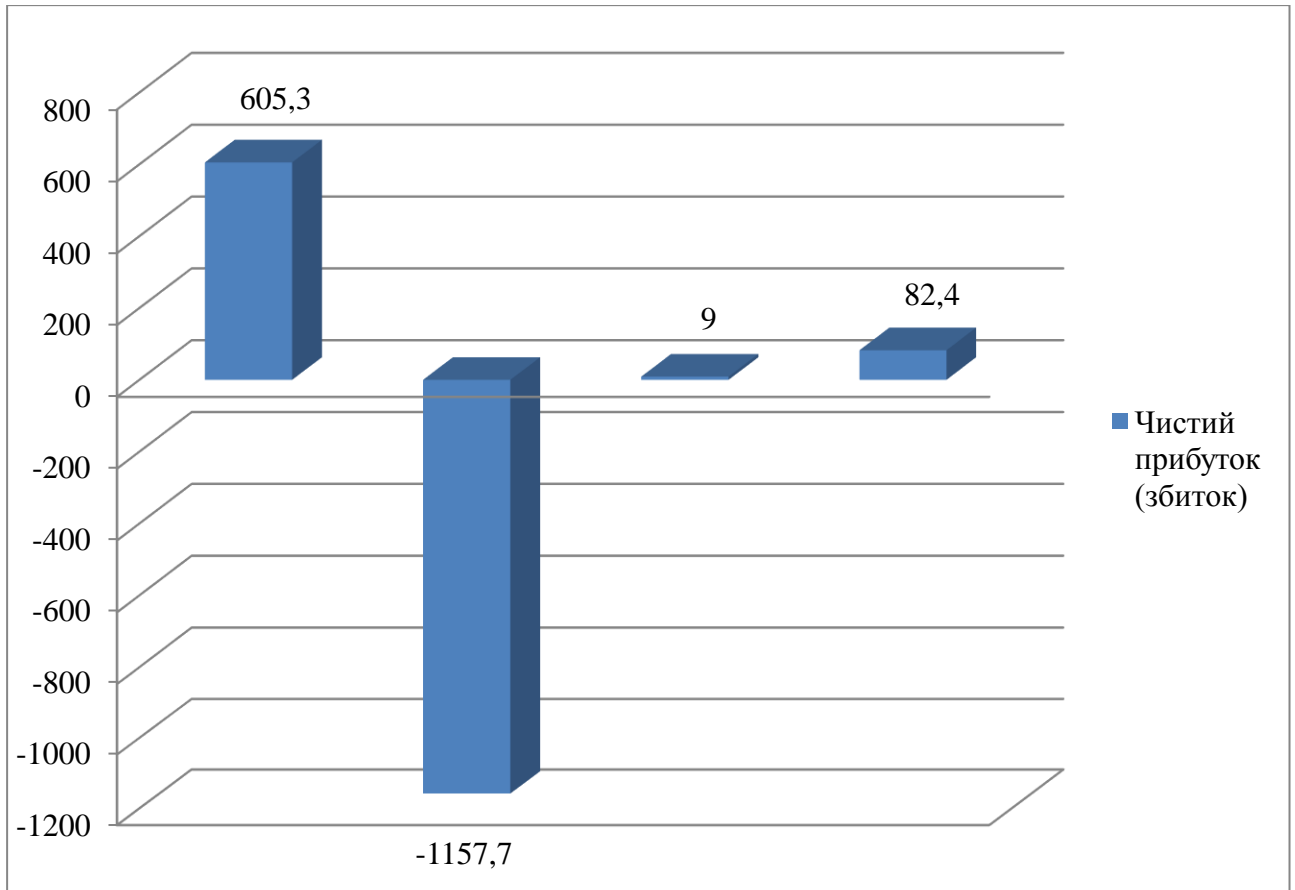

Рисунок 3.2 – Обсяг чистого прибутку (збитку)

Виходячи з рисунку 3.2 видно, що підприємство у 2020 році має стабільний стан і його прибуток становить 605,3 тис. грн., але у 2021 році ПП «ПБК «Компаньон» опинилося в кризовому стані, в цьому році воно має збиток в розмірі 1157,7 тис. грн., у 2022 році підприємство вийшло на прибуток, котрий склав лише 9 тис. грн. Згідно з рисунком, у прогностному році, завдяки санаційним заходам, суб'єкт господарювання отримає прибуток більший за той, що був у 2022 році, а саме 82,4 тис. грн. Тобто рекомендовані санаційні заходи є досить дієвими для ПП «ПБК «Компаньон» і допоможуть йому подолати кризовий стан.

Підприємство також може провести ряд заходів для підвищення своєї інвестиційної привабливості (більшої відповідності вимогам інвестора). Основними заходами в цьому зв'язку можуть бути:

- по можливості максимально масштабно брати участь у державних програмах розвитку і виробництва товарів і послуг, що датуються за рахунок бюджетних асигнувань;
- проаналізувати попит на надання нових послуг, які відповідають можливостям підприємства;
- забезпечити ефективну рекламу всіх послуг підприємства;
- проводити активну комерційну діяльність (наприклад, збут товарів інших фірм, здача в оренду порожніх приміщень і територій, і т. п.);
- збільшення рівня фінансової незалежності (чим вищий цей показник, тим менше ризик для інвесторів).

ПП «ПБК КОМПАНЬОН» для поліпшення свого фінансового стану необхідно звернути особливу увагу на розробку фінансової стратегії підприємства на перспективу і в найближчі періоди. Також для поліпшення фінансового стану підприємства необхідно:

- стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;
- при можливості орієнтуватися на збільшення кількості замовників для зменшення ризику несплати, який є значним при наявності монопольного замовника;
- контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями. В умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально отримує лише частину боргу;
- своєчасно виявляти неприпустимі види дебіторської та кредиторської заборгованості, до яких в першу чергу відносять прострочену заборгованість постачальникам і прострочену заборгованість покупцям понад трьох місяців, а також за платежами до бюджету.

Одним з найбільш складних заходів з підвищення інвестиційної привабливості підприємства є проведення реформування (реструктуризації). Повна програма реформування включає сукупність заходів щодо комплексного приведення діяльності компанії у відповідність з наявними умовами ринку і виробленої стратегії її розвитку.

1) Зміна організаційної структури і методів управління. Даний напрямок реформування націлене на вдосконалення процесів управління, що забезпечують основні функції ефективно діючого підприємства, і організаційних структур підприємства, які повинні відповідати новим процесам управління.

2) Реформування активів. Даний напрямок реструктуризації передбачає будь-яка зміна структури його активів у зв'язку з продажем зайвих, непрофільних і придбанням необхідних активів, оптимізацію складу фінансових вкладень, запасів, дебіторської заборгованості.

3) Реформування виробництва. Даний напрямок реструктуризації націлене на вдосконалення виробничих систем підприємств. Метою в даному випадку може бути підвищення ефективності виробництва товарів, послуг, підвищення їх конкурентоспроможності, розширення асортименту або перепрофілювання.

Комплексна реструктуризація підприємства включає в себе комбінацію заходів, що відносяться до декількох з перерахованих вище напрямків. Підприємство може сформувати програму заходів для підвищення інвестиційної привабливості, виходячи зі своїх індивідуальних особливостей і сформованої кон'юнктури ринків капіталу. Реалізація такої програми дозволяє прискорити залучення фінансових ресурсів і знизити їх вартість.

Висновки до 3 розділу

ПП «ПБК КОМПАНЬОН» опинилося на межі банкрутства. Після проведення аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання було вирішено негайно вживати заходи для виведення підприємства з кризового стану. В даному випадку актуальними є санаційні заходи такі як: проведення

реорганізації системи управління фінансовими ресурсами підприємства та прийняття участі в соціально-економічній програмі «Народний бюджет», в рамках якої відбудеться заміна вікон в сільських школах, також пропонуються заходи для покращення інвестиційної привабливості підприємства.

Перед проведенням санаційних заходів було здійснено оцінку санаційної спроможності підприємства за чотирма критеріями: коефіцієнт проміжної ліквідності, коефіцієнт забезпечення власними коштами, коефіцієнт покриття, коефіцієнт Бівера. Оцінка показала, що підприємство має нестабільний фінансовий стан, воно не в змозі погасити негайно більшість своїх зобов'язань, воно має велику залежність від зовнішніх кредиторів. Але не дивлячись на негативну тенденцію, підприємство може вийти з кризи шляхом застосування санаційних заходів.

Після здійснення запропонованих санаційних заходів ПП «ПБК КОМПАНЬОН» переглянуло свою політику стосовно кредиторської та дебіторської заборгованостей, воно за допомогою факторингу повернуло дебіторську заборгованість і змогло розрахуватися з більшою частиною поточних зобов'язань, а саме: з розрахунками з бюджетом, зі страхування, з оплатою праці, істотно зменшити розмір кредиторської заборгованості. Також ПП «ПБК КОМПАНЬОН» змогло ліквідувати кредиторську заборгованість шляхом реалізації кредиторам готової продукції зі складу. Після участі в соціально-економічній програмі «Народний бюджет» підприємство отримало велике замовлення на виготовлення та встановлення нових вікон у школі в кількості 190 од. Вартість замовлення становить 526,3 тис. грн. з ПДВ. Завдяки цьому проекту підприємство зуміло відновити виробництво та вийти на чистий прибуток в розмірі 82,4 тис. грн. Завдяки цьому підприємство майже повністю розрахувалося з боргами, у нього з'явився досвід в роботі з державними проектами, ця програма є додатковою рекламою для підприємства.

Також підприємству пропонуються заходи для покращення інвестиційної привабливості, а саме: подальша участь у подібних програмах; забезпечення ефективної та оновленої реклами підприємства, його старих та нових послуг;

проводити активну комерційну діяльність; збільшення рівня фінансової незалежності (чим вищий цей показник, тим менше ризик для інвесторів); необхідно звернути увагу на розробку фінансової стратегії підприємства на перспективу і в найближчі періоди. Одним з найбільш складних заходів з підвищення інвестиційної привабливості підприємства є проведення реформування (реструктуризації): - зміна організаційної структури і методів управління; - реформування активів; - реформування виробництва.

Слід зазначити те, що описані вище заходи не вимагають істотних матеріальних витрат, але результатом їх реалізації, крім власного зростання інтересу інвесторів до компанії, є також підвищення ефективності її роботи.

ВИСНОВКИ

В будь-якій державі відбуваються докорінні зміни як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі функціонування господарюючих суб'єктів. Банкрутство в умовах ринкової економіки є наслідком незадовільного управління підприємством, нехтування впливу різноманітних факторів мікро- і

макросередовища, а тому правомірно розглядається як плата а економічну свободу у виборі напрямку господарської діяльності, ринків збуту, у ціноутворення, наймі робочої сили. В законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» під банкрутством розуміється визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури

Існує дуже багато причин виникнення банкрутства на підприємстві, починаючи від помилки керівників і закінчуючи помилкою в стратегії. Банкрутство на підприємстві настає не відразу, спочатку настає криза і підприємство переходить у кризовий стан. На практиці з кризою, як правило, ідентифікується загроза неплатоспроможності та банкрутства підприємства, діяльність його в неприбутковій зоні або відсутність у фірми потенціалу для успішного функціонування. Банкрутство і ліквідація – це не тільки збитки для акціонерів, кредиторів, виробничих партнерів, споживачів продукції, а й зменшення податкових надходжень у бюджет, а також збільшення безробіття, що у свою чергу є одним із факторів макроекономічної нестабільності.

Кількість підприємств банкрутів з кожним роком зростає, станом на кінець 2021 року загальна кількість підприємств, які перебували у процедурах банкрутства, становить 17178, що на 2536 більше, ніж у 2020 році, та на 1536 – ніж у 2019 році. Підприємствам, не залежно від сфери і специфіки діяльності потрібно проводити моніторинг свого фінансового стану, робити діагностику ймовірності настання банкрутства. Коли на підприємстві є перші ознаки кризи, керівникам потрібно звертати на цей факт увагу. Діагностику банкрутства потрібно починати з фінансового аналізу підприємства, тому що після його проведення можна побачити перші симптоми настання банкрутства і починати розробку антикризових заходів. Після проведення даного аналізу, наступним кроком є визначення ймовірності настання банкрутства на основі дискримінантного аналізу, звісно ж це робиться за наявності якихось негативних тенденцій у показниках, котрі аналізувались у фінансовому аналізі.

Якщо ж підприємство опинилось на порозі банкрутства, то його стан, залежно від цілей та змісту банкрутства можна виправити через застосування наступних судових процедур:

- розпорядження майном боржника;
- мирову угоду;
- санацію (відновлення платоспроможності боржника);
- ліквідацію банкрута.

В даному випадку досліджувалась ймовірність настання банкрутства на підприємстві ПП «ПБК «Компаньон». Після проведеного аналізу можна сказати, що будівельний ринок в Україні досить великий, на ньому працює велика кількість підприємств, серед яких значна кількість приватних. Згідно статистики ця сфера збільшила об'єми послуг і стала більш лояльною для покупців, здебільшого через політику держави, яка сприяє розвитку будівельного бізнесу в Україні. Згідно проведеного фінансового аналізу діяльності за 2022-2024рр. ПП «ПБК «Компаньон», його показники фінансової стійкості та стабільності мають стрімку тенденцію до зменшення, вони демонструють, що підприємство має велику залежність від кредиторів, платоспроможність підприємства з кожним роком зменшується, підприємство не може вчасно розраховуватись з кредиторами, воно не забезпечене власними коштами. Показники ліквідності та платоспроможності підприємства також свідчать про те, що ПП «ПБК «Компаньон» втрачає свою фінансову стійкість, у підприємства не має коштів для погашення своїх існуючих заборгованостей, воно не в змозі погасити свої короткострокові зобов'язання. Щодо показників ділової активності підприємства, то підприємству з кожним роком потрібно все більше часу для того, щоб підприємство поповнило свої оборотні кошти чи забезпечило себе запасами. Показники обертання дебіторської та кредиторської заборгованостей зменшуються, тобто дебіторська заборгованість не погашається, згідно того, що середні строки обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей також збільшуються, то збільшується і термін кредитування, підприємству потрібно все більше часу для розрахування з боргами.

Після фінансового аналізу було проведено дослідження настання банкрутства на ПП «ПБК «Компаньон» на основі дискримінантного аналізу. Моделі оцінки ймовірності настання банкрутства Бівера, Альтмана, Лісу, Спрінгейта та Тафлера показали стабільний стан підприємства у 2020 році, у 2021 році фінансовий стан підприємства значно погіршився, ПП «ПБК «Компаньон» опинилося на порозі банкрутства. Згідно з моделями зарубіжних вчених у 2022 році, підприємство опинилося на порозі банкрутства, але згідно з моделлю вітчизняного вченого Терещенка О. ПП «ПБК «Компаньон» змогло подолати кризу, хоча все ще не виробляє продукцію, а лише розраховується з боргами. Отже після аналізу ПП «ПБК «Компаньон» можна зробити висновок, що воно має не стабільний фінансовий стан, показники його діяльності знаходяться на низькому рівні і свідчать про настання кризи на підприємстві, підприємство знаходиться на межі банкрутства, банкрутство наступить впродовж року якщо не вжити антикризових заходів.

ПП «ПБК КОМПАНЬОН» знаходиться на межі банкрутства, тому потрібно негайно вживати заходи для виведення підприємства з кризового стану. В даному випадку доцільними є санаційні заходи такі як: проведення реорганізації системи управління фінансовими ресурсами підприємства та прийняття участі в соціально-економічній програмі «Народний бюджет», в рамках котрої відбудеться заміна вікон в сільських школах, також пропонуються заходи для покращення інвестиційної привабливості підприємства. Оцінка санаційної спроможності показала, що підприємство має не стабільний фінансовий стан та велику залежність від зовнішніх кредиторів, підприємство не в змозі погасити негайно більшість своїх зобов'язань. Але не дивлячись на негативну тенденцію, підприємство може вийти з кризи шляхом застосування санаційних заходів.

Підприємству було запропоновано ряд санаційних заходів, після здійснення котрих, на ПП «ПБК КОМПАНЬОН» було переглянуто політику стосовно кредиторської та дебіторської заборгованостей, також було задіяно механізм факторингу, через що погасили дебіторську заборгованість і

підприємство змогло розрахуватися з більшою частиною поточних зобов'язань, а саме: розрахунки з бюджетом, зі страхуванням, з оплатою праці, істотно зменшили розмір кредиторської заборгованості. Також ПП «ПБК КОМПАНЬОН» змогло ліквідувати кредиторську заборгованість шляхом реалізації кредиторам готової продукції зі складу.

Соціально-економічна програма «Народний бюджет» допомогла підприємству отримати велике замовлення на виготовлення та встановлення нових вікон у школі в кількості 190 од. , тобто це замовлення становить 526,3 тис. грн. з ПДВ. Завдяки цьому проекту підприємство відновило виробництво та отримало чистий прибуток в розмірі 82,47 тис. грн. В наслідок цієї програми підприємство майже повністю розрахувалося з боргами, у нього з'явився досвід в роботі з державними проектами, також участь у цій програмі є додатковою рекламою для підприємства.

Крім вище наведених заходів, підприємству також пропонуються заходи для покращення інвестиційної привабливості, а саме: подальша участь у подібних програмах; забезпечення ефективної та оновленої реклами підприємства, його старих та нових послуг; проводити активну комерційну діяльність; збільшення рівня фінансової незалежності; збільшення уваги щодо розробки фінансової стратегії підприємства на перспективу і в найближчі періоди; проведення реформування (реструктуризації). Всі ці заходи допоможуть підприємству подолати кризу та не опинитися на порозі банкрутства.

Щодо стану справ з охороною праці на підприємстві, то можна сказати що охорона праці на ПП «ПБК КОМПАНЬОН» знаходиться на належному рівні. Мікрокліматичні умови знаходяться в межах оптимальних значень, працівники в офісі захищені від можливої поразки струмом, тому що робота економіста безумовно пов'язана з електричними приладами. Приміщення забезпечене пожежною сигналізацією та вогнегасником на випадок пожежі.

За організацією охорони праці та техногенної безпеки слідкує сам керівник і спеціальний підрозділ з охорони праці. Охорона праці включає в себе багато

питань, починаючи від пожежної безпеки, електробезпеки і закінчуючи засобами індивідуального захисту. Правильний підхід до організації охорони праці на підприємстві, грамотне використання різних нематеріальних способів стимулювання працівників дають останнім необхідне почуття надійності, стабільності й зацікавленості керівництва у своїх співробітниках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мігорян М. Феномен банкрутства підприємств в Україні [Електронний ресурс] / М. Мігорян // Стратегії економічного розвитку підприємств в умовах глобалізації: Матеріали всеукраїнської студентської інтернет-конференції від 25.04.2012. – Режим доступу : <http://conf-cv.at.ua/forum/85-826-1/>.
2. Скібіцький О. М. Антикризовий менеджмент : Навч. посіб. / О. М. Скібіцький. – К. : Центр учбової літератури, 2009. - 568 с.

3. Нестеренко Н. В. Фінанси підприємств. Конспект лекцій для студентів ЗДІА усіх економічних спеціальностей / Укл. : Н. В. Нестеренко, О. В. Яришко – Запоріжжя, ЗДІА, 2014. - 159 с.
4. Салига С. Я. Антикризове фінансове управління підприємством : Навч. посіб. / С. Я. Салига – К. : Центр учбової літератури, 2005. - 208 с.
5. Онисько С. М. «Фінансова санація і банкрутство підприємств» : Підручник / С. М. Онисько - Львів: «Магнолія плюс»; видавець СПОФО Піча В.М., 2006. - 265 с.
6. Гуменник В. І. Менеджмент організацій : Навч. посіб. / В. І. Гуменник - К. : Знання, 2012. - 503 с.
7. Череп А. В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання : Підручник / А. В. Череп - К. : Кондор, 2009. - 380 с.
8. Криворучко А. В. Проблеми реструктуризації і банкрутства / А. В. Криворучко, І. В. Озерський // Економіка. Фінанси. Право. - 2003, №7. С. - 26-29.
9. Джунь В. Соціальна детермінація формування і застосування законодавства про банкрутство / В. Джунь // Право України. - 2007, №12. С. 55-58.
10. Про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р. із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
11. Бірюков О. Банкрутство : Навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. Бірюков – К. : Видавництво «Рефера», 2008. – 240 с.
12. Протопопова Н. А. Облік операцій з припинення діяльності підприємства та відновлення його платоспроможності / Н. А. Протопопова // Держава та регіони. - 2009, №5. - С. 132-137.
13. Братищенко Ю. Підстави банкрутства / Ю. Братищенко // Економіка. Фінанси. Право. - 2002, №1. - С. 3-7.

14. Кривов'язюк І. В. Антикризове управління підприємством : Навч. посіб. для студентів ВНЗ / І. В. Кривов'язюк. – К. : Кондор, 2008. – 366 с.
15. Шваб Л. І. Основи підприємництва : Навч. посіб. / Л. І Шваб. - К. : Каравела, 2006. – 344 с.
16. Петрович Й. М. Економіка підприємства : Підручник / За загальною редакцією Й. М. Петровича. - 1-ге вид., виправл. : - Львів «Магнолія 2006», 2008. – 580 с.
17. Гриб С. М. Фінанси підприємств в таблицях та схемах : Навч. посіб. / С. М. Гриб - Львів: «Магнолія 2006», 2007. - 224с.
18. Салыга С. Я. Антикризисное финансовое управление хозяйствующим субъектом: Учебное пособие для студентов ЗГИА специальности «Финансы» / Сост. С. Я. Салыга, Н. В. Нестеренко, Е. И. Ляшенко – Запорожье: Изд. ЗГИА 2003. – 204 с.
19. Льодіна О. Процесуальні диверсії у справах про банкрутство [Електронний ресурс] / О. Льодіна // Юридичний журнал. - 2011, №2. - Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3643>.
20. Гутгарц Д. О банкрутстве снова по-новому [Електронний ресурс] / Д. Гутгарц // Права бізнеса. - 2012. – Режим доступу : http://www.prostopravo.com.ua/prava_biznesa/likvidatsiya/stati/o_bankrotstve_snova_ro_novomu.
21. Степанов О. Проблемні питання визначення недійсним правочині боржника у процедурі неспроможності (банкрутства) / О. Степанов // Право України. - 2004, №12. – С. 44-47.
22. Жадько А. О. Антикризове управління підприємством : сутність, етапи здійснення та основні антикризові заходи [Електронний ресурс] / А. О. Жадько. – Режим доступу : <http://intkonf.org/zhadko-ao-antikrizove-upravlinnya-pidpriemstvom-sutnist-etapi-zdiysnennya-ta-osnovni-antikrizovi-zahodi/>.
23. Шершньова З. Є. Антикризове управління підприємством : Навч. посіб. / З. Є. Шершньова, В. М. Багацький, Н. Д. Гетманцева. – К. : КНЕУ, 2007. – 680 с.

24. Авдошина З. А. Антикризисное управление : сущность, диагностика, методики [Электронный ресурс] / З. А. Авдошина // Корпоративный менеджмент. – Режим доступа : http://www.cfin.ru/management/antirecessionary_managment.shtml.

25. Толстопятова Д. Г. Організація антикризового управління на підприємстві [Електронний ресурс] / Д. Г. Толстопятова // Науковий клуб «Sophus». – Режим доступу : http://sophus.at.ua/publ/2011_11_15_16_kampodilsk/section_5_2011_11_15_16/org_anizacija_antikrizovogo_upravlinnja_na_pidpriemstvi/7-1-0-169/.

26. Дорошук Г. А. Антикризове управління підприємством : Навч. посіб. / Г. А. Дорошук – Львів: «Новий Світ - 2000», 2008. – 332 с.

27. Перфілова О. Є. Проблеми та особливості впровадження SWOT-аналізу в практику стратегічного управління вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] / О. Є. Перфілова // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2011, – №624. – С. 77-84. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2008_624/13.pdf.

28. Гаркавенко С. С. Маркетинг [Електронний ресурс] : Підруч. для вузів / С. С. Гаркавенко — К. : Лібра, 1998. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1587040341727/marketing/swot_analiz/.

29. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=161074.

30. Городня Т. А. Економічна та фінансова діагностика : Навч. посіб. / Т. А. Городня - Львів: «Магнолія 2006», 2008. - 282 с.

31. Бердар М. М. Фінанси підприємств : Навч. посіб. / М. М. Бердар – К. : Центр учбової літератури, 2010. - 352 с.

32. Єлецьких С. Я. Фінансова санація та банкрутство підприємств : Навч. посіб. для вузів / С. Я. Єлецьких, Г. В. Тельнова. - К. : Центр учбової літератури, 2014. - 176 с.

33. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : Навч. посіб. / О. О. Терещенко - К. : КНЕУ, 2003. - 554 с.
34. Лепейко Т. І. Аналіз сучасних методик прогнозування ймовірності банкрутства підприємства [Електронний ресурс] / Т. І. Лепейко, Т. О. Доценко // Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики : Збірник наукових праць, №1(10) 2011. - Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/fkd/2011_1/part2/38.PDF.
35. Українське кредитно-рейтингове агентство [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ucra.com.ua/>.
36. Державний комітет статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
37. Міністерство регіонального розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/>.
38. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства [Електронний ресурс]: Навч. посіб. / В. І. Гринчуцький – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 304 с. - Режим доступу : http://libfree.com/150388458-ekonomikaekonomika_pidpriyemstva__grinchutskiy_vi.html
39. Осовська Г. В. Основи менеджменту [Електронний ресурс]: Навч. посіб. / Г. В. Осовська, О. А. Осовський - К. : Кондор, 2006. - 664 с. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-book-125.html>
40. Копилюк О. І. Фінансова санація та банкрутство підприємств : Навч. посіб. / О. І. Копилюк, А. М. Штангрет - Київ : Центр учбової літератури, 2005. - 168 с.
41. Штангрет А. М. Антикризове управління підприємством : Навч. посіб. / А. М. Штангрет - К. : Знання, 2007. - 335 с.
42. Булович Т. В. Порівняльна характеристика методичних підходів до оцінки санаційної спроможності підприємства / Т. В. Булович // Вісник Хмельницького національного університету – Хмельницький: Вид. ХНУ, 2009, №6 (Т.2). - С. 11-15.

43. Кужель О. В. Практичний посібник з питань державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців / О. В. Кужель, С. І. Третяков – К. : Держпідприємництво, ДНВЗ «Українська академія бізнесу та підприємництва», 2010. - 530 с.

44. Коваленко О.В. Антикризове управління: теорія, методологія та механізми реалізації : монографія / О. В. Коваленко. - Запоріжжя : ДВНЗ Запорізької державної інженерної академії, 2011. - 467 с.

45. Ляшенко Г. П. Управління капіталом підприємства [Електронний ресурс]: Конспект лекцій / Г. П. Ляшенко // Економіко-правова бібліотека. – Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/643/5/>.

46. Мозговий О.М. Міжнародні фінанси : Навчальний посібник / О. М. Мозговий, Т. Є Оболенська, Т. В. Мусієць – К. : КНЕУ, 2005. – 558 с.

47. Мішеніна Н. В. Стратегічна модель антикризового управління підприємством [Електронний ресурс] / Н. В. Мішеніна, М. В. Кривущенко // Науковий вісник ЧДІЕУ, 2011, № 3 (11). - Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NvChdieu/2011_3/170-175.pdf.

48. Покропивний С. Ф. Экономика предприятия [Електронний ресурс]: Учебник / Под общ. ред. д-ра екон. наук, проф. С. Ф. Покропивного. — Пер. с укр. 2-го перераб. и доп. изд. — К. : КНЭУ, 2002. — 608 с. - Режим доступу : <http://mmlib.net/pages-4701.html>.

49. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств [Електронний ресурс]: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. — К. : КНЕУ, 2001. — 460 с., іл. - Режим доступу : <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/73/122/>.

50. Марич П. М. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] : Навч. посіб. / П. М. Марич, Л. П. Коваль - Львів: 2010. - 250 с. - Режим доступу : <http://www.megos.org.ua/finance-dialnist.9.2.html>.

51. Небава М. І. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства [Електронний ресурс] : Навч. посіб. / М. І. Небава, О. О. Адлер,

В. О. Козловський, О. Й. Лесько, Ю. В. Мокіна. – Вінниця : Вид-во ВНТУ. – 2010.
- Режим доступу : <http://posibnyku.vntu.edu.ua/ekonomika/174.htm>.

52. Горлачук В. В. Економіка підприємства [Електронний ресурс] : Навч. посіб. / В. В. Горлачук, І. Г. Яненко. – Миколаїв : Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 344 с. - Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/294/108.pdf>.

53. Петров С. М. Антикризове управління підприємством [Електронний ресурс] : Конспект лекцій / Петров С. М. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 432 с. - Режим доступу : <http://library.if.ua/books/6.html>.

54. Пригуза П. Д. Проблеми відновлення платоспроможності через розпорядження майном боржника [Електронний ресурс] / П. Д. Пригуза // Вісник господарського судочинства. - 2006, №6. - с. 201-220. - Режим доступу : <http://court.gov.ua/sud5024/9/13/>.

55. Вінник О. М. Господарське право [Електронний ресурс] : Курс лекцій / О. М. Вінник - К. : Атіка, 2004. - 624 с. - Режим доступу : <http://pravouch.com/page/hozpravokl/ist/ist-2--idz-ax319--nf-79.html>.

56. Бірюков О. Мирова угода як неліквідаційна процедура у справах про банкрутство [Електронний ресурс] / О. Бірюков // Юридичний журнал. - 2002, №2. - Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=425>.